

LIETUVOS VYRIAUSIOJO ADMINISTRACINIO TEISMO 2011 METŲ PRAKTIKOS APŽVALGA

Parengė LVAT teisinės analizės ir informacijos departamentas

Turinys

1.1. Bylos dėl norminių administracinių aktų teisėtumo	2
1.2. Bylos dėl mokesčių teisinių santykių	10
1.3. Bylos dėl konkurencijos teisinių santykių	22
1.4. Bylos dėl aplinkos apsaugos, teritorijų planavimo ir statybos teisinių santykių	28
1.5. Bylos dėl civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų	33
1.6. Bylos dėl socialinės apsaugos teisinių santykių	36
1.7. Bylos dėl užsieniečių teisinės padėties Lietuvos Respublikoje	40
1.8. Bylos dėl nuosavybės teisių atkūrimo teisinių santykių	42
1.9. Bylos dėl žemės teisinių santykių	44
1.10. Bylos dėl valstybės tarnybos teisinių santykių	46
1.11. Bylos Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos sprendimų	51
1.12. Bylos dėl vietos savivaldos	53
1.13. Bylos dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos	55
1.14. Bylos dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos priimtų sprendimų ar neveikimo	57
1.15. Bylos, susijusios su nacionalinių, ES ir užsienio institucijų finansine parama	61
1.16. Bylos, susijusios su Tabako kontrolės ir Alkoholio kontrolės įstatymų taikymu	63
1.17. Bylos dėl energetikos teisinių santykių	65
1.18. Administracinių bylų teisena	67

Svarbi pastaba: Prieš supažindindami su Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 metų praktikos apžvalga, jos autoriai nori atkreipti skaitytojų dėmesį, kad teisinis reguliavimas administracinės teisės srityje yra dinamiškas, teisės aktai nuolat keičiami. Todėl šioje apžvalgoje yra nutarčių, kuriose buvo cituojamos ir analizuojamos šiuo metu jau nebegaliojančios teisės normos. Tai visiškai nesumenkina šių nutarčių ir teismo darbo reikšmės bei vertės. Tačiau skaitytojas, remdamasis tam tikru sprendimu, turėtų nepamiršti, kad teismo pateiktas aiškinimas gali ir turi būti suprantamas bei interpretuojamas tik konkrečios bylos ir joje taikytų teisės normų kontekste. Be to, šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo procesinių sprendimų santraukos, kurios LVAT nesaisto. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslams. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LVAT interneto svetainėje www.lvat.lt.

1.1. Bylos dėl norminių administracinių aktų teisėtumo

Sprendžiant bylas dėl norminių administracinių aktų teisėtumo, analizuojama, ar centrinių valstybinio administravimo subjektų bei teritorinių ir savivaldybių administravimo subjektų priimti norminiai administraciniai aktai atitinka Konstitucijoje ir įstatymuose įtvirtintus reikalavimus. Todėl Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo jurisprudencija šioje srityje yra svarbi tiek teisės aktus priimančioms institucijoms, tiek asmenims, kurių teises ir pareigas paliečia galbūt neteisėti norminiai administraciniai aktai, tiek ir teismams, turintiems pareigą taikyti tik Konstituciją ir įstatymus atitinkančius poįstatyminius teisės aktus. Norminio administracinio akto pripažinimas neteisėtu ir pašalinimas iš teisinės sistemos, kaip šio pripažinimo pasekmė, atskleidžia teisinio reguliavimo kokybės trūkumus, tačiau kartu padeda užtikrinti efektyvesnę daugelio konstitucinių principų realizavimą.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, tirdamas norminių administracinių aktų teisėtumą, 2011 metais, kaip įprasta, priėmė daug reikšmingų procesinių sprendimų.

Administracinėje byloje **Nr. I⁴⁴⁴-14/2011** buvo tiriama, ar Aplinkos ministro įsakymu (2007 m. gegužės 17 d. įsakymo Nr. D1-269 redakcija) patvirtintos Aplinkosaugos sąlygų plaukioti vandens telkiniuose plaukiojimo priemonėmis (toliau – Aplinkosaugos sąlygos) 21¹ punktas neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės ir proporcingumo principams bei Vandens įstatymo 13 straipsnio 1 daliai (2003 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. IX-1941 redakcija). Abejonės kilo tuo aspektu, ar ginčytu teisiniu reguliavimu nėra peržengiamos Vandens įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje atsakovui (aplinkos ministrui) nustatyto pavidimo ribos, ar ginčytas teisinis reguliavimas neprieštarauja proporcingumo principui.

Tirtame Aplinkosaugos sąlygų 21¹ punkte buvo įtvirtinta, jog vandens telkiniuose draudžiama laikyti ir naudoti laivus (išskyrus burines jachtas), kurių horizontalios projekcijos plotas didesnis kaip 15 m² arba aukštis virš vandens paviršiaus daugiau kaip 2 m (neskaitant stiebų ir antenų); šis apribojimas netaikomas Baltijos jūroje, Kuršių mariose, vidaus vandenių keliams priskirtuose vandens telkinių ruožuose (dalyse), taip pat kituose vandens telkiniuose teisės aktų nustatyta tvarka vykdant vandens telkinių valymo, gilinimo, statybos, tyrinėjimo, sportinių ir kultūrinių renginių organizavimo, avarių likvidavimo darbus, verslinę ar specialiąją žvejybą, archeologinius ar kitus mokslinius tyrimus.

Pagal Vandens įstatymo 13 straipsnio 1 dalį fiziniai ir juridiniai asmenys, vandens telkiniuose naudojančios plaukiojimo priemonės, privalo užtikrinti, kad šios priemonės neleistinais nerūšiu vandens, neardytų krantų, negadintų hidrotechnikos statinių bei komunikacijų, nekeltų pavojaus žmonėms ir aplinkai; aplinkosaugos sąlygas plaukioti vandens telkiniuose plaukiojimo priemonėmis nustato aplinkos ministras. Vandens naudotojų pareiga naudoti vandenį mažiausią poveikį vandens telkiniui darančiomis priemonėmis ir būdais yra įtvirtinta ir Vandens įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 1 punkte. Bylą nagrinėjusios teisėjų kolegijos nuomone, pavidimo aplinkos ministrui apimtis iš esmės yra apibrėžta būtent Vandens įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 1 punkte ir 13 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje, o tai reiškia, kad įstatymų leidėjas Vandens įstatymo 13 straipsnio 1 dalimi įpareigojo aplinkos ministrą nustatyti tokias aplinkosaugos sąlygas, kuriomis būtų siekiama užtikrinti, kad vandens telkiniuose būtų naudojamos mažiausią poveikį vandens telkiniui ir jame esančiam vandeniui darančios plaukiojimo priemonės, kad naudojant šias priemones neleistinais nebūtų teršiamas vanduo, ardomi krantai, gadinami hidrotechnikos statiniai bei komunikacijos, nebūtų keliamas pavojus žmonėms ir aplinkai.

Įvertinusi teisinį reguliavimą, įtvirtintą Aplinkos apsaugos įstatymo 1 straipsnio 1 ir 21 punktuose, taip pat Lietuvos Respublikos ratifikuotos Europos kraštovaizdžio konvencijos 1 straipsnio 1 punkte bei Saugomų teritorijų įstatymo 2 straipsnio 21 dalyje pateiktą sąvokos „kraštovaizdis“ apibrėžimą, teisėjų kolegija pažymėjo, jog vidaus vandens telkiniai yra neatsiejama kraštovaizdžio dalis. Todėl neginčytina tai, jog tam tikrų plaukiojimo priemonių naudojimas ir (ar) laikymas gali turėti neigiamos įtakos šiam aplinkos elementui. Kadangi neigiamas poveikis kraštovaizdžiui yra laikytinas žala aplinkai (Aplinkos apsaugos įstatymo 1 str. 21 p.), teisėjų kolegija sutiko su atsakovo argumentais, jog Vandens įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas pavidimas apima plaukiojimo priemonių naudojimo vidaus vandenyse aplinkosaugos sąlygų nustatymą, siekiant *inter alia* apsaugoti kraštovaizdį. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad Vandens įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu nustatomi tam tikri asmenų nuosavybės teisės ribojimai bei šiais ribojimais siekiami tikslai, pasak teisėjų kolegijos, aplinkos ministras, konkretizuodamas šias įstatymo nuostatas, negali neleistinais išplėsti asmens teisių apribojimų tiek, kiek nebūtina siekiant įstatyme įtvirtintų tikslų, t. y. aplinkos ministras turi paisyti proporcingumo principo. Vertinant ginčytą teisinį reguliavimą šiuo aspektu, byloje pažymėta, jog tokie plaukiojimo priemonių požymiai, kaip jų aukštis, horizontalios projekcijos plotas ir pan., gali būti vertinami kaip galintys turėti įtakos atitinkamam kraštovaizdžiui. Tačiau nors kraštovaizdis vaidina svarbų, visuomenei rūpimą vaidmenį kultūros, ekologijos, aplinkos bei socialinėje srityse, kiekvieno jų visuomeninė (ekologinė, socialinė, kultūrinė, ekonominė ir kt.) vertė yra skirtinga. Būtent konkretaus kraštovaizdžio vertė ir nulemia atitinkamos apsaugos lygį ir griežtumą. Ginčytoje norminio administracinio akto normoje numatytas vandens telkiniuose naudojamų ir (ar) laikomų laivų horizontalios projekcijos ploto ir (ar) aukščio ribojimas taikomas vandens telkiniuose, išskyrus Baltijos jūrą, Kuršių marias bei vidaus vandens kelius, nepriklausomai nuo šių vandens telkinių ploto, morfometrinių savybių (plotis, gylis, krantų pastovumas), rūšies (ežeras, tvenkinys, upė ir pan.), priskirtinumo vertingoms teritorijoms, nuosavybės ar kitų objektyvių aplinkybių, tai yra neatsižvelgiant į vandens telkinio ir (ar) teritorijos, kurioje yra atitinkamas telkinys, teisinį režimą, nustatytą įstatymais, kitais norminiais teisės aktais, teritorijų planavimo dokumentais. Taigi, kaip buvo matyti, nustatant ginčytą ribojimą, vandens telkiniai, kuriuose toks ribojimas taikomas, nebuvo vertinami (diferencijuojami) jų reikšmės bei įtakos saugant kraštovaizdį nuo vizualinės taršos aspektu. Aptariamas ribojimas taikomas visiems laivams (išskyrus burines jachtas),

nepriklausomai nuo jų paskirties (žvejybos, pramoginis, sportinis ar kt.), išvaizdos ar kitų objektyvių aplinkybių, galinčių turėti poveikio aplinkai (kraštovaizdžiui). Dėl to, teisėjų kolegijos vertinimu, galimos situacijos, kai laivai, nors formaliai neatitinkantys nurodytų kriterijų (horizontalios projekcijos ploto ir (ar) aukščio), tačiau naudojami ir (ar) laikomi tam tikruose vandens telkiniuose, kurie, pavyzdžiui, yra žymiai paveikti žmogaus veiklos, todėl neturi itin didelės reikšmės kraštovaizdžio apsaugos aspektu ir pan., gali nedaryti jokios žymios žalos aplinkai (kraštovaizdžiui); taip pat galimos situacijos, kai vandens telkiniuose naudojami ir (ar) laikomi laivai, nors formaliai atitinkantys paminėtus kriterijus, tačiau dėl kitų savybių, pavyzdžiui, išvaizdos, konstrukcijos ir pan., gali daryti žymesnę žalą kraštovaizdžiui. Teisėjų kolegija konstatavo, kad ribojimas vien tik pagal nurodytus laivų kriterijus, neatsižvelgiant į kitus plaukiojimo priemonių požymius ir charakteristikas, taip pat nediferencijuojant vandens telkinių, kuriuose tokios priemonės naudojamos, įtakos kraštovaizdžiui aspektu, siekiamo tikslo – apsaugoti kraštovaizdį nuo vizualinės taršos – atžvilgiu negali būti laikomas tinkamu šiam tikslui pasiekti. Todėl Aplinkosaugos sąlygų 21¹ punkte įtvirtintas draudimas, kuris siejamas vien tik su laivo horizontalios projekcijos plotu ir (ar) jo aukščiu, yra neproporcingas siekiamam tikslui – apsaugoti kraštovaizdį. Atitinkamai ginčytu teisiniu reguliavimu buvo peržengtos Vandens įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje atsakovui (aplinkos ministru) nustatyto pavidimo ribos, tuo pažeidžiant ir konstitucinį teisinės valstybės principą bei Konstitucijos 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą nuostatą, jog nuosavybė neliečiama.

[2011 m. gegužės 11 d. teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje **Nr. I⁴⁴⁴-14/2011**. Procesinio sprendimo kategorija 17.1]

Tai, kad centrinio valstybinio valdymo institucijos peržengė savo kompetencijos ribas, konstatuota ir norminėje administracinėje byloje, kurioje buvo vertinamas poįstatyminių teisės aktų dėl transporto išlaidų kompensacijų teisėtumas. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija administracinėje byloje **Nr. I¹⁴³-9/2011** toliau aptartu aspektu pripažino neteisėtus Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu (2010 m. birželio 7 d. įsakymo Nr. A1-226 redakcija) patvirtinto Transporto išlaidų kompensacijų mokėjimo tvarkos aprašo (toliau – Mokėjimo tvarkos aprašas) 7 ir 11 punktus bei Socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Sveikatos apsaugos ministro įsakymu (2010 m. birželio 4 d. įsakymo Nr. A1-220/V-505 redakcija) patvirtinto Specialiųjų nuolatinės slaugos, nuolatinės priežiūros (pagalbos), lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacijos ir transporto išlaidų kompensacijos poreikių nustatymo tvarkos aprašo (toliau – ir Poreikių nustatymo aprašas) 16 punktą.

Mokėjimo tvarkos aprašo (7 ir 11 punktų) teisėtumas buvo tiriamas ta apimtimi, kuria juose nustatyta, jog asmeniui negali būti paskiriama ir mokama vienu metu ir transporto išlaidų kompensacija, ir nustatyto dydžio lengvųjų automobilių įsigijimo ir jų techninio pritaikymo išlaidų kompensacija.

Poreikių nustatymo aprašas (16 punktas) byloje buvo ginčytas ta apimtimi, kuria jame nustatyta, kad asmeniui gali būti nustatomas tik vienas specialusis poreikis tiek, kiek tai susiję su konkrečiais – transporto išlaidų kompensacijos bei lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacijos – specialiaisiais poreikiais.

Transporto lengvatų įstatymo 7 straipsnio 1 dalis nustato neįgaliesiems, turintiems sutrikusią judėjimo funkciją, teisę gauti dviejų rūšių kompensacijas – transporto išlaidų kompensaciją bei lengvųjų automobilių įsigijimo ir jų techninio pritaikymo išlaidų kompensaciją. Išplėstinės teisėjų

kolegijos vertinimu, minėtos teisės normos turinys nesudaro teisinių prielaidų teigti, jog įstatymų leidėjas aiškiai išreiškė valią įtvirtinti neįgaliųjų, turinčių sutrikusią judėjimo funkciją, teisę tik į vieną iš šių kompensacijų. Be to, pastebėta, jog iki 2009 m. birželio 12 d. galiojusioje Mokėjimo tvarkos aprašo redakcijoje nurodytos apimties apribojimų nebuvo nustatyta, o Poreikių nustatymo aprašo redakcijoje, galiojusioje iki 2009 m. gegužės 31 d., buvo įtvirtinta, jog vienam asmeniui gali būti nustatytas specialusis transporto išlaidų kompensacijos poreikis ir (ar) specialusis lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacijos poreikis, kas leido tvirtinti, jog iki ginčytų teisės aktų pakeitimų Transporto lengvatų įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas pačios Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos požiūriu, buvo traktuojamas, kaip pagrindas vienam asmeniui, atitinkančiam sąlygas, skirti abi aptariamas kompensacijas.

Atsižvelgusi į nurodytus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad ginčytais poįstatyminiais teisės aktais nuostatomis buvo apribotos asmens teisės į socialinę paramą, o tai nesuderinama su Konstitucinio Teismo aiškinimu, jog tokio pobūdžio teisinis reguliavimas gali būti įtvirtintas tik įstatymuose.

Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 24 straipsnio 3 dalyje bei poįstatyminiuose teisės aktuose įtvirtinti Socialinės apsaugos ir darbo ministro bei Sveikatos apsaugos ministro įgaliojimai tvirtinti specialiųjų poreikių ir jų lygio nustatymo sąlygas negali būti aiškinami atsietai nuo Konstitucijos 52 straipsnio, kuriame laiduojama piliečių teisė gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais, konstitucinio teisinės valstybės principo bei iš jo išplaukiančio reikalavimo laikytis teisės aktų hierarchijos. Todėl, išplėstinės teisėjų kolegijos teigimu, Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 24 straipsnio 3 dalies nuostata nesuteikia atsakovams įgaliojimų poįstatyminiuose teisės aktuose nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų įsiterpiama į įstatymų leidėjo kompetenciją, tokiu būdu pažeidžiant teisės aktų hierarchijos principą. Įgaliojimai nustatyti specialiųjų poreikių ir jų lygio nustatymo sąlygas nereiškia įgaliojimų nustatyti pagrindines teisės į socialinę paramą, t. y. teisės į finansines pagalbos priemones (transporto išlaidų kompensaciją bei lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensaciją), sąlygas.

[2011 m. liepos 22 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje **Nr. I¹⁴³-9/2011**. Procesinio sprendimo kategorija 17.1.]

Šioje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos srityje taip pat paminėtina administracinė byla **Nr. I⁶²-11/2011**, kurioje išplėstinė teisėjų kolegija teisėtumo požiūriu nagrinėjo Vidaus reikalų ministro ir Sveikatos apsaugos ministro 2003 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. 1V-380/V-618 patvirtinto Sveikatos būklės reikalavimų asmenims, pretenduojantiems į vidaus tarnybą, pageidaujantiems mokytis vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigose, kitose mokymo įstaigose Vidaus reikalų ministerijos siuntimu, bei vidaus tarnybos sistemos pareigūnams sąvado (toliau – ir Sąvadas) priedo Sveikatos būklės reikalavimų asmenims, pretenduojantiems į vidaus tarnybą, pageidaujantiems mokytis vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigose, kitose švietimo įstaigose Vidaus reikalų ministerijos siuntimu, bei vidaus tarnybos sistemos pareigūnams sąvado taikymo paaiškinimų (toliau – ir Sąvado taikymo paaiškinimai) 17 punkto 2 dalį ta apimtimi, kuria nustatyta, kad dėl nepakankamo fizinio išsivystymo netinkamai tarnybai pritaikiami nauji priimamieji vyrai, kurių ūgis mažesnis kaip 160 cm, moterys, kurių ūgis mažesnis kaip 155 cm.

Vidaus tarnybos statuto 6 straipsnio 1 dalies 4 punktą nustato vieną iš reikalavimų asmeniui, pretenduojančiam į vidaus tarnybą – būti tokios sveikatos būklės, kuri leistų eiti pareigas vidaus

tarnyboje, taip pat įtvirtina, jog sveikatos būklės reikalavimus nustato vidaus reikalų ir sveikatos apsaugos ministrai. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, jog įgyvendindami minėtoje teisės normoje numatytą diskreciją vidaus reikalų ir sveikatos apsaugos ministrai yra saistomi pirmiausia Konstitucijos normų ir principų (*inter alia* konstitucinio teisinės valstybės ir iš jo išplaukiančių principų) bei Vidaus tarnybos statuto nuostatų. Tai reiškia, kad nustatyti sveikatos būklės reikalavimai, kurie savo esme yra vienas iš asmenų teisės stoti į vidaus tarnybą ribojimų, turi būti proporcingi siekiamam tikslui – užtikrinti, jog asmens, pretenduojančio į vidaus tarnybą, sveikatos būklė yra tokia, kad ji leidžia eiti pareigas vidaus tarnyboje.

Vertindama ginčytą teisinį reguliavimą pirmiau nurodytų argumentų kontekste, išplėstinė teisėjų kolegija pirmiausia pastebėjo, jog ginčytą teisės aktą priėmusios institucijos nepateikė jokių objektyvių įrodymų, jog faktas, kad asmuo yra žemesnis nei nurodytos ūgio ribos (vyras, žemesnis nei 160 cm, moteris, – nei 155 cm), pats savaime, nesiejant to su tam tikrais sveikatos sutrikimais, yra pakankamas pagrindas konstatuoti asmens nepakankamą fizinį išsivystymą kaip ligą ar sveikatos sutrikimą, dėl kurio asmuo pripažintinas netinkamu vidaus tarnybai. Kaip buvo matyti iš Sąvado 17 punkto, nurodytas ūgio reikalavimas nustatytas visiems naujai priimamiems į vidaus tarnybą asmenims, nepriklausomai nuo to, į kokias konkrečias pareigas jis pretenduoja, kokio pobūdžio šios pareigos, kokios pagrindinės funkcijos. Tuo tarpu, kaip pastebėjo išplėstinė teisėjų kolegija, vidaus tarnybos sistemos įstaigos (ir atitinkamai jose tarnaujančių pareigūnų pareigybės), priklausomai nuo joms pavestų uždavinių bei funkcijų ypatybių, pasižymi itin didele įvairove. Tai savaime suponuoja ir galimybę, o kartu ir būtinybę tam tikrais atvejais nustatyti specifinius reikalavimus, būtinus konkrečioms pareigoms atlikti. Todėl apskritai galimybė nustatyti tam tikroms pareigybėms (jų grupėms ar pan.) specifinius reikalavimus, *inter alia* susijusius su asmens sveikatos būkle, fizinėmis ypatybėmis (pvz., ūgiu) ir gebėjimais, jeigu tai būtina siekiant užtikrinti, jog asmuo galėtų atlikti konkrečiai pareigybei priskirtas funkcijas, išplėstinės teisėjų kolegijos požiūriu, neturėtų būti kvestionuojama. Atsakovų įgaliojimai nustatyti papildomus reikalavimus kildinami, be kita ko, ir iš Vidaus tarnybos statuto 6 straipsnio 2 dalies, kuri nustato, jog vidaus reikalų ministras ar jo įgalioti vidaus reikalų centrinių įstaigų vadovai gali nustatyti papildomus reikalavimus asmenims, pretenduojantiems tarnauti tam tikrų vidaus reikalų įstaigų padaliniuose; papildomi reikalavimai siejami su asmens intelektualiais, fiziniais ir praktiniais gebėjimais, sveikatos būkle, moraliniu ir psichologiniu tinkamumu eiti tam tikras pareigas atitinkamuose padaliniuose. Tačiau pagal šias nuostatas, tokie papildomi specialūs reikalavimai gali būti nustatomi tik konkrečioms pareigybėms (padaliniams). Be to, tokie reikalavimai turi būti konstituciškai pateisinami. Priešingu atveju būtų pažeista Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta piliečių teisė lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybės tarnybą bei 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta kiekvieno žmogaus teisė laisvai pasirinkti darbą.

Atsižvelgusi į nurodytus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, jog ginčytas teisinis reguliavimas, pagal kurį nesant objektyvių duomenų, jog nurodytas ūgis (vyrams – mažesnis kaip 160 cm, moterims – mažesnis kaip 155 cm) savaime yra pagrindas konstatuoti tokią sveikatos būklę, kuri neleidžia eiti pareigų vidaus tarnyboje, nepriklausomai nuo to, į kokias konkrečiai pareigas asmuo pretenduoja, nėra proporcinga priemonė siekiamam tikslui – kad pretenduojantysis į vidaus tarnybą būtų tokios sveikatos būklės, kuri leistų eiti pareigas vidaus tarnyboje – pasiekti. Ūgio ribojimas, nustatytas pretenduojantiems į bet kokias pareigas vidaus tarnyboje asmenims, nepriklausomai nuo konkrečioms pareigybėms priskirtų uždavinių bei funkcijų, ir neatsižvelgiant į tai, ar tikrai šios sąlygos neatitikimas (t. y. buvimas žemesnio ūgio, nei

nustatyta) būtų objektyvi kliūtis atlikti konkrečiai pareigybei priskirtas funkcijas sveikatos būklės reikalavimų aspektu, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, nėra proporcingas. Be to, reikalavimas pretenduojantiems į vidaus tarnybą asmenims būti tokio bendro fizinio pasirengimo, kuris leistų eiti pareigas vidaus tarnyboje, Vidaus tarnybos statuto 6 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintas kaip savarankiškas reikalavimas. Todėl išplėstinė teisėjų kolegija nematė jokio teisinio pagrindo teigti, jog siekiant užtikrinti, kad asmenys, pretenduojantys į vidaus tarnybą, atitiktų šį savarankišką reikalavimą – t. y. būtų tokio bendro fizinio pasirengimo, kuris leistų eiti pareigas vidaus tarnyboje, – yra būtina ir neišvengiama nustatyti iš esmės absoliutaus pobūdžio ribojimą, reikalaujantį atitikti konkretų ūgį ir siejant jį su sveikatos būkle, kuri leistų eiti pareigas vidaus tarnyboje. Tuo atveju, kai asmuo dėl savo ūgio objektyviai neatitinka nustatytų bendro fizinio pasirengimo reikalavimų, netinkamumas vidaus tarnybai gali būti konstatuojamas būtent šiuo pagrindu, todėl reikalavimas atitikti tam tikrą ūgį šiuo aspektu pripažintas nebūtina priemone (ribojimu). Taigi nustatant byloje ginčytą teisinį reguliavimą, buvo peržengtos Vidaus tarnybos statuto 6 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtinto pavidimo atsakovams ribos, todėl Sąvado taikymo paaiškinimų 17 punkto 2 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo netinkamais vidaus tarnybai pripažįstami vyrai, kurių ūgis mažesnis kaip 160 cm, ir moterys, kurių ūgis mažesnis kaip 155 cm, ta apimtimi, kiek nustatytos ūgio ribos nediferencijuojamos pagal pareigybes, į kurias pretenduojama, bei kiek toks ribojimas nėra pagrįstas negalimumu atlikti konkrečioms vidaus tarnybos sistemos pareigybėms priskirtus uždavinius bei funkcijas, yra neproporcingas siekiamam tikslui, prieštarauja Vidaus tarnybos statuto 6 straipsnio 1 dalies 4 punktui.

[2011 m. lapkričio 2 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje **Nr. I⁶⁶²-11/2011**. Procesinio sprendimo kategorija 17.1]

Didelė dalis norminių administracinių aktų priimama teritoriniame ar vietos savivaldos lygmenyje. Teritorinių ar savivaldybės administravimo subjektų priimti norminiai teisės aktai Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme tiriami apeliacine tvarka. 2011 metais teismui daugiausiai teko nagrinėti apeliacinius skundus dėl apygardų administracinių teismų priimtų sprendimų, kuriuose spręstas vietos savivaldos institucijų priimtų norminių administracinių aktų teisėtumas.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje **Nr. A⁵⁷⁵-247/2011** buvo tiriama, ar Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimu (2003 m. gruodžio 17 d. sprendimo redakcija) patvirtintų Valstybinės žemės nuomos mokesčio taisyklių nuostatos, iš esmės numatančios didesnio valstybinės žemės nuomos mokesčio tarifo taikymą metalinių garažų statybos ir eksploatavimo bendrijoms, nei kitų garažų statybos ir eksploatavimo bendrijoms, nėra diskriminacinės.

Bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija nurodė, kad savivaldybės taryba, įgyvendindama jai įstatymo suteiktus įgaliojimus nustatyti valstybinės žemės sklypų, esančių atitinkamos savivaldybės teritorijoje, žemės nuomos mokesčio tarifus, neturi visiško savarankiškumo ir laisvės. Savivaldybės tarybos diskrecijos teisę šiuo atveju riboja ne tik Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 19 d. nutarimas Nr. 1798 „Dėl nuomos mokesčio už valstybinę žemę ir valstybinio vidaus vandens fondo vandens telkinius“, kuriame įtvirtinti reikalavimai dėl valstybinės žemės nuomos mokesčio nustatymo, bet ir iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylantys imperatyvai – teisėkūros reikalavimai viešojo administravimo subjektams, asmenų lygybės įstatymui, žmogaus teisių ir laisvių gerbimo ir apsaugos, teisingumo, teisinio tikrumo ir aiškumo, proporcingumo principai. Teisėjų kolegijos vertinimu, metalinių garažų kompleksų tarša nėra tokia

išskirtinė, kad leistų objektyviai pateisinti metalinių garažų statybos ir eksploataavimo bendrijų ir kitų garažų statybos ir eksploataavimo bendrijų apmokestinimą skirtingu valstybinės žemės nuomos mokesčio dydžiu. Nors metalinių garažų kompleksai Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimu įtraukti į Vilniaus miesto savivaldybės taršių veiklos rūšių ir gamybinės paskirties objektų sąrašą, į šį sąrašą įtraukta žymiai daugiau gavybos ir perdirbamosios pramonės, energetikos, metalų gamybos ir perdirbimo pramonės, mineralinių statybinių medžiagų, chemijos pramonės, medienos, popieriaus, tekstilės ir odos pramonės, maisto pramonės, gumos pramonės veiklos rūšių, taip pat inžineriniai statiniai (be kita ko, metalinių ir mūrinių garažų kompleksai), tačiau jokie asmenys, užsiimantys kuria nors iš šių taršių veiklos rūšių ar valdantys gamybinės paskirties objektus, nėra išskirti iš kitų asmenų grupių valstybinės žemės nuomos mokesčio tarifų diferencijavimo tikslu. Dėl nurodytų priežasčių byloje pripažinta, jog Valstybinės žemės nuomos mokesčio taisyklių punktai nurodytu aspektu prieštaravo konstituciniams lygiateisiškumo ir teisinės valstybės principams, įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo ir nepiktnaudžiavimo valdžia imperatyvams, taip pat savivaldybės veiklos ir savivaldybės institucijų priimamų sprendimų teisėtumo, veiklos skaidrumo bei žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo ir gerbimo principams.

[2011 m. vasario 3 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁵⁷⁵-247/2011**. Procesinio sprendimo kategorija 17.2]

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje **Nr. A¹⁴³-2545/2011** neteisėtas toliau nurodyta apimtimi taip pat pripažino Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimu (2008 m. rugsėjo 10 d. sprendimo Nr. 1-630 redakcija) patvirtintas Gyvūnų auginimo ir laikymo taisykles (toliau – ir Taisyklės). Byloje ginčytame Taisyklių 28 punkte numatyta, kad jeigu privati valda ribojasi su fizinių ar juridinių asmenų teritorija (privačia valda), šuns (ūkinės paskirties (išskyrus bičių) gyvūno) savininkas privalo gauti šios teritorijos (privačios valdos) savininkų ar administratorių raštiškus sutikimus.

Teisėjų kolegija nustatė, kad Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo (2001 m. lapkričio 8 d. įstatymo Nr. IX-587 redakcija) 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas įpareigojimas, pagal kurį savininkai privalo garantuoti, kad gyvūnų ir pavojingų gyvūnų auginimas ir laikymas nekeltų grėsmės žmonių ramybei, sveikatai, gyvybei, nuosavybei, nepažeistų kitų asmenų teisių ir interesų, yra skirtas gyvūnų savininkams ir yra tiesiogiai susijęs su to paties straipsnio 7 dalies nuostata dėl jų (savininkų) atsakomybės už gyvūnų padarytos žalos žmonių sveikatai ir turtui atlyginimą. Kadangi toks bendrojo pobūdžio įpareigojimas ir jo nesilaikymo pasekmės nustatytos pačiame įstatyme, tai, teisėjų kolegijos nuomone, yra pakankamas ir aiškus teisinių santykių dėl trečiųjų asmenų saugumo reglamentavimas. Toks šių santykių reglamentavimas nesuteikia teisės savivaldybei nustatyti papildomus apribojimus gyvūnų savininkams kitų žmonių saugumo tikslais. Be to, trečiųjų asmenų interesų apsauga laikant naminius gyvūnus specialiai aptarta Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo 5 straipsnio 4 dalyje: laikyti šunis, kates bute, privačiame name, kur gyvena kelios šeimos, leidžiama tik turint raštišką visų jame gyvenančių pilnamečių asmenų sutikimą. Tuo tarpu ginčytame Taisyklių 28 punkte nurodyti asmenys (fiziniai bei juridiniai asmenys, kurių privačios valdos teritorija ribojasi su augintinio savininko privačia valda) nepatenka į minėtoje įstatymo 5 straipsnio 4 dalyje apibrėžtą asmenų ratą. Todėl ginčytu teisiniu reguliavimu yra nustatytas papildomas reglamentavimas Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo 5 straipsnio 4 dalies atžvilgiu, o tai, įvertinus įstatymo ir poįstatyminio teisės akto santykį, nėra leistina.

[2011 m. spalio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2545/2011. Procesinio sprendimo kategorija 17.2]

Taip pat paminėtina administracinė byla Nr. A⁷⁵⁶-2267/2011, kurioje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas tyrė, ar Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintų Vietinės rinkliavos už leidimo įrengti išorinę reklamą Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje išdavimą nuostatų (toliau – ir Nuostatai) punktai, kuriuose nurodyta, kad vietinės rinkliavos dydis, kai teisė įrengti išorinę reklamą ant savivaldybės objektų įgyjama konkurse, yra skaičiuojamas pagal konkurso metu konkurso laimėtojo pasiūlytą dydį, neprieštaruoja Rinkliavų įstatymui. Nuostatai buvo ginčijami taip pat ta apimtimi, kuria juose pateikta iškabos sąvoka. Į teismą besikreipusio Vyriausybės atstovo teigimu, iškaba nėra prilyginama išorinei reklamai, o savivaldybės taryba gali nustatyti tik tokias rinkliavas, kurios yra nurodytos įstatyme, t. y., be kita ko, tik rinkliavą už leidimo įrengti išorinę reklamą savivaldybės teritorijoje išdavimą, o ne už leidimo įrengti iškabą išdavimą.

Bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad sprendimas dėl vietinės rinkliavos dydžio nustatymo, rinkliavos nuostatų patvirtinimas savo teisine prigimtimi yra bendro pobūdžio teisės aktai, kurie turėtų būti taikomi iš esmės neapibrėžtam subjektų ratui. Rinkliava nėra sandoris, todėl jos tvirtinimas po konkurso reiškia individualios, o ne bendros taisyklės nustatymą. Visiems potencialiems mokėtojams vietinės rinkliavos mokėjimo sąlygos turi būti išdėstytos nuostatuose, jų dydis turi būti žinomas iš anksto, o ne paaiškėti pasibaigus konkursui. Taigi vietinė rinkliava turi būti aiškiai ir konkrečiai, t. y. suma litais be centų, nustatyta vietinės rinkliavos nuostatuose. Kadangi Vilniaus miesto savivaldybės taryba ne tik nenustatė konkretaus vietinės rinkliavos (privalomos įmokos) už leidimo įrengti išorinę reklamą išdavimą dydžio, kuris būtų aiškus ir suprantamas visiems potencialiems mokėtojams, bet susiejo ją su konkursu ir jame pateikiamais pasiūlymais, tokiu būdu iš dalies perleisdama savo išimtinę kompetenciją dėl rinkliavos nustatymo kitiems subjektams, ginčyti Nuostatai aptartu aspektu neatitiko Rinkliavų įstatymo reikalavimų.

Iškabos sąvoka Reklamos įstatyme nėra pateikta, tačiau šio įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje esantis išorinės reklamos apibrėžimas teisėjų kolegijai leido manyti, kad įstatymų leidėjas iškabą priskiria vienai iš galimų išorinės reklamos pateikimo specialiųjų priemonių (t. y. būdų), esančių ne patalpose. Tačiau norint tam tikrą iškabą laikyti išorine reklama, be kita ko, būtina nustatyti, kad ji atitinka bendruosius reklamos, kaip ji apibrėžiama Reklamos įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje, požymius, t. y. tokiu būdu ir forma turi būti skleidžiama informacija, susijusi su asmens ūkine komercine, finansine ar profesine veikla, skatinanti įsigyti prekių ar naudotis paslaugomis, įskaitant nekilnojamojo turto įsigijimą, turtinių teisių ir įsipareigojimų perėmimą. Todėl įvertinus Nuostatų turinį, buvo matyti, kad juose įtvirtintas iškabos sąvokos apibrėžimas reiškia tai, kad tik toks objektas (priemonė), kuris ir (arba) kurio panaudojimas atitinka bendruosius reklamos požymius, gali būti traktuojamas kaip iškaba Vietinės rinkliavos nuostatų prasme, kuriai ir nustatoma atitinkama vietinė rinkliava. Iškaba, kurioje nėra išorinės reklamos, nėra vietinės rinkliavos objektas byloje analizuotų Nuostatų taikymo požiūriu. Atitinkamai nagrinėtu teisės aktu nustatomos vietinės rinkliavos ne už leidimo įrengti bet kokią iškabą ant savivaldybei priklausančių ir jai nepriklausančių objektų išdavimą, o tik už leidimo įrengti tokią iškabą, kurioje yra išorinė reklama. Dėl išdėstytų priežasčių Vietinės rinkliavos nuostatų ta apimtimi, kuria juose pateikiama iškabos sąvoka, prieštaravimo Reklamos įstatymui teisėjų kolegija neįžvelgė.

[2011 m. rugpjūčio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-2267/2011. Procesinio sprendimo kategorija 35.2]

1.2. Bylos dėl mokesčių teisinių santykių

2011 metais Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas toliau plėtojo savo praktiką nagrinėjant mokestinius ginčus bei kitus ginčus, kylančius iš mokesčių teisinių santykių. Šių bylų kategorijoje teismas priėmė nemažai procesinių sprendimų, kuriuose, kaip ir ankstesniais metais, galima rasti reikšmingų teisės aiškinimo ir taikymo taisyklių¹.

Pirmiausia pažymėtinos 2011 metų Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo jurisprudencijos nuostatos, susijusios su mokesčių administravimą reglamentuojančių teisės normų aiškinimu ir taikymu.

Mokesčių administravimo įstatymo 144 straipsnis nustato, jog mokesčių mokėtojas turi teisę apskųsti bet kurią mokesčių administratoriaus (jo pareigūno) veiksmą arba neveikimą. Taikydamas šią įstatymo nuostatą, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas aiškiai apibrėžė nurodytos mokesčių mokėtojo teisės, kiek ji susijusi su jo teise kreiptis į administracinį teismą, įgyvendinimo ribas. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-1238/2011 išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad Mokesčių administravimo įstatymo 144 straipsnį aiškinant sistemaiškai su Administracinių bylų teisenos įstatymo 5 straipsnio ir 22 straipsnio 1 dalies nuostatomis, turi būti daroma išvada, kad administraciniams teismams priskirta nagrinėti tik tas administracines bylas, kurios kyla dėl mokesčių administratoriaus (jo pareigūno) priimtų teisės aktų, taip pat veiksmų (neveikimo), darančių įtaką asmenų teisėms ar įstatymų saugomiems interesams, teisėtumo.

Minėtoje administracinėje byloje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo ginčą dėl pavedimo atlikti mokestinį patikrinimą (pavedimo tikrinti) teisėtumo. Išplėstinė teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, kad mokestinio patikrinimo pradžia yra aiškiai apibrėžta Mokesčių administravimo įstatymo 120 straipsnio 1 dalyje ir yra siejama su konkrečiu sprendimu jį atlikti priėmimu (pavedimo atlikti mokestinį patikrinimą surašymu). Tačiau, nors pradedant mokestinio patikrinimo procedūrą, privaloma surašyti pavedimą atlikti mokestinį patikrinimą, pats pavedimas tikrinti niekaip nelemia mokesčių mokėtojo materialinių teisių ir pareigų mokesčių apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo srityje. Sprendimas pavesti atlikti mokestinį patikrinimą yra tik būtina prielaida pradėti mokesčių administravimo procedūrą – mokestinį patikrinimą, o pavedimu tikrinti mokesčių mokėtojas iš esmės yra tik informuojamas apie jo atžvilgiu pradėtą šią specifinę procedūrą. Pavedimas atlikti mokestinį patikrinimą (pavedimas tikrinti) yra tarpinis (procedūrinis) dokumentas, t. y. tik vienas iš aptariamų mokesčių administravimo procedūros, kurios pabaigoje paprastai priimamas konkrečias materialines teises pasekmes sukkeliantis sprendimas, metu priimamų dokumentų. Todėl, pasak išplėstinės teisėjų kolegijos, pavedimo atlikti mokestinį patikrinimą teisėtumas negali būti vertinamas pagal atskirą reikalavimą, t. y. toks pavedimas negali

¹ Galbūt būtų galima papildomai pažymėti, kad LVAT 2011 m. pristatė pirmąją LVAT praktikos, taikant mokesčių administravimą reglamentuojančias teisės normas, apibendrinimo dalį; kad 2-oji pasirodys 22-jame teismo biuletenio numeryje; kad šiame apibendrinime (I dalyje) apžvelgiami klausimai, susiję su mokestinių teisinių santykių dalyviais, jų bendromis teisėmis ir pareigomis, mokesčių apskaičiavimu bei bendraisiais mokestinės prievolės klausimais; kad II šio apibendrinimo dalyje numatyta apibendrinti LVAT praktiką mokestinės prievolės įvykdymo užtikrinimo, mokestinės nepriemokos priverstinio išieškojimo, mokestinio patikrinimo ir tyrimo, mokesčių įstatymų pažeidimų ir atsakomybės, mokesčių mokėtojo informavimo, ginčų dėl mokesčių administratoriaus veiksmų (neveikimo) bei kitais susijusiais klausimais.

būti savarankiškas administracinės bylos dalykas. Nesutikdamas su tokio pobūdžio procedūriniu sprendimu (veiksmu), mokesčių mokėtojas šio nesutikimo argumentus (bet ne savarankiškus reikalavimus) gali pareikšti įstatymų nustatyta tvarka ginčydamas galutinį mokesčių administratoriaus sprendimą. Nagrinėdama ginčą dėl galutinio sprendimo, ikiteisminė institucija ar (ir) teismas įvertins ir tokį tarpinį (procedūrinį) sprendimą (veiksmus) bei šiuo procedūriniu (tarpiniu) sprendimu (veiksmais) padarytų pažeidimų įtaką galutinio mokesčių administravimo procedūros dėl mokestinio patikrinimo sprendimo teisėtumui.

[2011 m. kovo 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁴⁴²-1238/2011**. R. B. prieš *Šiaulių apskrities valstybinę mokesčių inspekciją*. Procesinio sprendimo kategorija 9.9]

Mokesčių administravimo įstatymo 68 straipsnio 1 dalis nustato, kad jeigu kitaip nenustatyta atitinkamo mokesčio įstatyme, mokesčių mokėtojas ar mokesčių administratorius mokesčių apskaičiuoti arba perskaičiuoti gali ne daugiau kaip už einamuosius ir penkerius praėjusius kalendorinius metus, skaičiuojamus atgal nuo tų metų, kada pradedama mokesčių apskaičiuoti arba perskaičiuoti, sausio 1 dienos. Šios nuostatos taikymo klausimu Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pasisakė administracinėje byloje **Nr. A⁴⁴²-2714/2011**. Joje nustatyta, kad pareiškėjo mokesčių apskaičiavimo ir sumokėjimo teisingumas buvo patikrintas už laikotarpį nuo 1999 m. gegužės 1 d. iki 2003 m. sausio 31 d., šis patikrinimas buvo pradėtas 2009 m. rugsėjo 21 d. ir baigtas 2009 m. lapkričio 9 d. Nustatyta ir tai, kad mokesčių administratorius, perskaičiuodamas mokesčius už ilgesnį terminą, negu nustatyta Mokesčių administravimo įstatymo 68 straipsnio 1 dalyje, vadovavosi šio straipsnio 3 dalies nuostatomis, kurios numato, kad apskaičiuoti ar perskaičiuoti mokesčių už ilgesnį negu šio straipsnio 1 dalyje numatytas terminas galima tik tuo atveju, jei baudžiamojoje byloje būtina nustatyti padarytą žalą valstybei ir nėra pasibaigę Baudžiamajame kodekse numatyti apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminai. Tačiau teisėjų kolegija pabrėžė, kad pastaroji nuostata yra taikoma tik tuo atveju, kai baudžiamojoje byloje būtina nustatyti nusikalstama veika valstybei padarytos žalos dydį, t. y. ilgesnis mokesčių apskaičiavimo ar perskaičiavimo terminas yra taikomas tik nusikalstamą veiką padariusiems mokesčių mokėtojams.

Kadangi nagrinėjamoju atveju mokesčių administratorius atliko pareiškėjo mokestinį patikrinimą ir apskaičiavo papildomus mokesčius bei su jais susijusias sumas, t. y. atliko mokesčių administravimo procedūrą, kurios rezultatas nėra skirtas valstybei padarytos žalos nustatymui baudžiamojoje byloje, teisėjų kolegija konstatavo, kad mokesčių administratorius negalėjo vadovautis Mokesčių administravimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalimi ir perskaičiuoti mokesčius už ilgesnį terminą, nei numatyta Mokesčių administravimo įstatymo 68 straipsnio 1 dalyje.

[2011 m. spalio 27 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁴⁴²-2714/2011**. UAB „Sanda“ prieš *Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 9.10]

Mokesčių administravimo įstatymo 164 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad tuo atveju, kai mokesčių mokėtojo registre nėra nurodyto mokesčių mokėtojo adreso arba mokesčių mokėtojo nurodyto adreso korespondencijai gauti, dokumentai siunčiami pagal atitinkamame registre nurodytą mokesčių mokėtojo adresą (juridiniams asmenims – pagal juridinių asmenų registre nurodytą adresą, fiziniams asmenims – pagal gyventojų registre nurodytą adresą). Administracinėje

byloje Nr. A⁵⁷⁵-146/2011 bylos medžiaga patvirtino, kad mokesčių administratorius pranešimą apie mokestinį patikrinimą bei mokesčių administratoriaus nurodymus surašė, taip pat mokesčius bei su jais susijusias sumas apskaičiavo pareiškėjui (užsienio ūkio subjektui), tačiau atitinkamus dokumentus siuntė ne pareiškėjo, o jo užsienyje esančio filialo adresu. Byloje nebuvo jokių duomenų apie tai, kad mokesčių administratorius būtų stengęsis išsiaiškinti tikrąjį pareiškėjo adresą. Taigi, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, mokesčių administratorius, siųsdamas dokumentus ne mokesčių mokėtojo adresu, pažeidė prieš tai paminėtą Mokesčių administravimo įstatyme įtvirtintą dokumentų įteikimo mokesčių mokėtojui tvarką. Mokesčių administratorius, siekdamas pateisinti dokumentų mokesčių mokėtojui siuntimą per jo filialą, nepagrįstai rėmėsi Civilinio kodekso 2.53 straipsnio nuostatomis (jose nustatyta, kad „juridinio asmens filialas yra struktūrinis juridinio asmens padalinys, turintis savo buveinę ir atliekantis visas arba dalį juridinio asmens funkcijų. Juridinio asmens filialas nėra juridinis asmuo, o juridinis asmuo atsako pagal filialo prievoles ir filialas atsako pagal juridinio asmens prievoles“), nes šio kodekso 1.19 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad užsienio juridinių asmenų ar kitų organizacijų civilinis teisnumas nustatomas pagal valstybės, kurioje šie juridiniai asmenys ar organizacijos yra įsteigti, teisę. Be to, byloje nebuvo jokių duomenų apie tai, jog mokesčių mokėtojo filialo darbuotojai turėjo teisę atstovauti pareiškėjui santykiuose su mokesčių administratoriumi. Mokesčių administratoriaus nurodyti mokesčių mokėtojo išduoti įgaliojimai filialo direktoriams atstovauti jam santykiuose su Lietuvos įmone nepatvirtino jų teisės atstovauti mokesčių mokėtojui santykiuose su mokesčių administratoriumi. Nors filialas, o vėliau ir pats mokesčių mokėtojas atsiliepė į mokesčių administratoriaus raštus, tačiau prieš tai išdėstyta situacija neleido pripažinti, kad mokesčių administratorius, siųsdamas dokumentus minėtu būdu, tinkamai informavo apie mokestinį patikrinimą bei apie kitus priimtus sprendimus. Atsižvelgusi į tai, teisėjų kolegija konstatavo, kad mokesčių mokėtojas nebuvo tinkamai informuotas apie atliekamo mokestinio patikrinimo dalyką (temas), dėl ko negalėjo įgyvendinti Mokesčių administravimo įstatyme numatytų mokesčių mokėtojo teisių mokestinio patikrinimo metu.

[2011 m. sausio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-146/2011. OAO „Orgenergoneft“ prieš Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Procesinio sprendimo kategorija 9.2.2.2; 9.5; 9.8.2]

Mokesčių administratoriaus priimamų sprendimų formos bei turinio klausimais pasisakyta administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-336/2011. Pasak šią administracinę bylą nagrinėjusios išplėstinės teisėjų kolegijos, įstatymas aiškiai reikalauja, kad mokesčių administratorius (jo pareigūnas), atlikdamas savo funkcijas ir įgyvendindamas jam suteiktas teises, atliekamus veiksmus įformintų sprendimuose ir kituose dokumentuose, kurių formas ir užpildymo tvarką nustato centrinis mokesčių administratorius (Mokesčių administravimo įstatymo 34 str.). Tačiau šia įstatymo nuostata nėra daroma išimtis ir nesuteikiama teisė mokesčių administratoriui, kaip viešojo administravimo subjektui, nepaisyti kitų jo veiklą reglamentuojančių įstatymų, tarp kurių yra ir Viešojo administravimo įstatymas. Mokesčių administravimo įstatymo 34 straipsnis negali paneigti mokesčių administratoriaus pareigos pagrįsti mokesčių mokėtojo atžvilgiu priimamus sprendimus. Šių sprendimų priėmimo teisinis bei faktinis pagrindai turi būti žinomi ne tik mokesčių administratoriui, bet ir asmeniui, kurio atžvilgiu šis sprendimas priimamas. Individualus administracinis aktas paprastai turi būti toks, kad iš jo būtų galima suprasti visuomeninių santykių esmę, subjektus, dalyvaujančius šiuose santykiuose, jame turi atsispindėti aiškūs visuomeninių

santykių teisinis kvalifikavimas. Vertinimas, kad net minėtų turinio reikalavimų neatitinkantis mokesčių administratoriaus sprendimas, jeigu jis atitinka centrinio mokesčių administratoriaus patvirtintą (tipinę) formą ir jos pildymo tvarkos formaliuosius reikalavimus, yra teisėtas, ne tik sudarytų prielaidas mokesčių administratoriui piktnaudžiauti savo teisėmis, bet ir nepagrįstai apribotų mokesčių mokėtojų (trečiųjų asmenų) galimybes tinkamai realizuoti įstatymais garantuojamas teises, būtų nepaisoma apmokestinimo aiškumo principo.

Tačiau byloje, be kita ko, pastebėta, kad kai nėra pagrindo atitinkamą individualų administracinį aktą pripažinti visiškai nemotyvuotu, teismas, sprenddamas dėl tokio akto atitikties Viešojo administravimo įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje numatytos nuostatos reikalavimams, privalo *ad hoc* įvertinti, ar nustatyti turinio (teisinio ir faktinio pagrindimo, motyvacijos) trūkumai yra esminiai, sukliudę šio individualaus administracinio akto adresatams suprasti atitinkamų visuomeninių santykių esmę ir turinį, identifikuoti jų teisių, pareigų bei teisėtų interesų pasikeitimą, šio pasikeitimo pagrindus ir apimtį, tinkamai įgyvendinti šiuo aktu suteiktas teises ar (ir) įvykdyti nustatytas pareigas bei įstatymų nustatyta tvarka efektyviai realizuoti teisę į (galimai) pažeistų teisių ir teisėtų interesų gynybą. Šis vertinimas turi būti atliekamas individualaus administracinio akto adresato – mokesčių mokėtojo – požiūriu.

[2011 m. birželio 27 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁵⁵⁶-336/2011**. P. M. prieš *Vilniaus apskrities valstybinę mokesčių inspekciją*. Procesinio sprendimo kategorija 8.1.6]

Mokesčių mokėtojo teisių apsaugos vykdant mokesčių administravimo procedūras kontekste paminėtina ir administracinė byla **Nr. A⁵⁵⁶-100/2011**, kurioje išaiškinta, jog pagal Mokesčių administravimo įstatymo 101 straipsnį, kuriame reglamentuojamas vienas iš mokestinės prievolės įvykdymo užtikrinimo būdų – turto arešto – taikymas, mokesčių administratorius negali areštuoti jokio kito asmens, t. y. asmens, kuris mokesčių teisės požiūriu nėra mokesčių mokėtojas, turto. Priešingas šios teisės normos aiškinimas pažeistų apmokestinimo aiškumo principą, nesant konkretaus įstatyminio pagrindo, leistų mokesčių administratoriui suvaržyti teisę į nuosavybę.

Byloje ginčytas vietos mokesčių administratoriaus priimtas turto arešto aktas, kuriuo buvo areštuotas pareiškėjai priklausantis nekilnojamasis turtas, siekiant užtikrinti mokesčių mokėtojo – jos mirusio sutuoktinio individualios įmonės – mokestinės prievolės įvykdymą, atsižvelgiant į anksčiau nurodytus argumentus, pripažintas neteisėtu.

[2011 m. sausio 31 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁵⁵⁶-100/2011**. J. N. B. prieš *Kauno apskrities valstybinę mokesčių inspekciją*. Procesinio sprendimo kategorija 8.1.3]

Tiek nacionalinės teisės aktai (*inter alia* Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalis), tiek tarptautinės teisės aktai (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 7 protokolo 4 straipsnio 1 dalis) draudžia bausti asmenį už tą patį teisės pažeidimą. Mokesčių teisinių santykių sritis nėra šio *non bis in idem* principo taikymo išimtis. Pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos administracinėje byloje **Nr. A¹⁴³-2619/2011** priimtą nutartį mokestinė bauda, vertinant Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencijos vystymąsi, gali prilygti kriminalinei bausmei, kaip ji suprantama Konvencijoje. Atitinkamai byloje iš esmės konstatuota, jog baudos paskyrimas už administracinį teisės pažeidimą pagal Administracinių teisės pažeidimų kodeksą (toliau – ATPK) bei baudos

paskyrimas už mokesčių teisės pažeidimą pagal Mokesčių administravimo įstatymą gali lemti, jog asmuo yra dvigubai nubaudžiamas už tą patį teisės pažeidimą.

Šioje administracinėje byloje buvo nagrinėjama situacija, kai pareiškėja Šilalės rajono apylinkės teismo nutarimu, vadovaujantis ATPK, buvo nubausta 12 500 litų bauda su 1 500 pakelių cigarečių, pažymėtų Rusijos Federacijos banderolėmis, konfiskavimu už tai, kad ji, pažeisdama nacionalinės teisės normas, automobiliu neteisėtai (pažeisdama nustatytą tvarką, įtvirtintą *inter alia* Fiziniais asmenims taikomose alkoholio produktų ir tabako gaminių gabenimo ir laikymo Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklėse), gabeno pastaruosius tabako gaminius. Gavusi šią informaciją, Kauno teritorinė muitinė sprendimu pripažino pareiškėją muitinės skolininke: jos atžvilgiu apskaičiavo mokėtinus mokesčius, šių mokesčių delspinigius ir pagal Mokesčių administravimo įstatymą skyrė jai 899 litų baudą. Būtent šie muitinės veiksmai ir buvo ginčijami apžvelgiamoje byloje.

Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad sprendžiant, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas *non bis in idem* principas, turi būti atsižvelgiama į šias aplinkybes: 1) ar asmuo buvo baudžiamas, t. y. ar jam paskirta sankcija yra kriminalinio (baudžiamojo) pobūdžio Konvencijos prasme; 2) ar asmuo buvo baudžiamas už tą patį teisės pažeidimą (pažeidimo tapatumas); 3) ar asmuo buvo baudžiamas pakartotinai; 4) ar pakartotinai baudžiamas tas pats asmuo (asmens tapatumas). Nurodyti kriterijai negali būti taikomi formaliai: ar kiekvienu konkrečiu atveju nėra pažeidžiamas aptariamasis principas, galima atsakyti tik įvertinus visas reikšmingas bylos aplinkybes.

Nagrinėjamoju atveju tiek baudos pagal ATPK, tiek mokestinės baudos paskyrimas pareiškėjai, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, reiškė jos nubaudimą Konvencijos prasme. Dėl mokestinės baudos išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad mokesčių teisė priskiriama prie viešosios teisės šakų, todėl jai būdingas imperatyvus santykių reguliavimo pobūdis, be kita ko, pasireiškiantis griežtų valstybės prievartos priemonių taikymu, siekiant apsaugoti mokesčių teisės ginamas vertybes. Mokesčių administravimo įstatyme įtvirtinant mokesčių įstatymų pažeidimo sudėtį, t. y. atsakomybę už mokesčių nedeklaravimą ir nesumokėjimą, siekiama apsaugoti visuomenei ypatingai reikšmingas vertybes, pvz., tinkamą biudžeto lėšų surinkimą ir atitinkamai reikalingų visuomenės gyvenimui resursų paskirstymą, ekonomikos reguliavimą. Todėl šiuo požiūriu atsakomybė už mokesčių nesumokėjimą ar kitas nusikalstamas veikas finansų sistemai, numatyta ir BK. Taigi pagal Lietuvos nacionalinę teisę deklaracijos, kurioje būtų nurodytos mokėtinos mokesčio sumos, nepateikimas, taip pat mokesčių pagal pateiktą deklaraciją ar kitą dokumentą nesumokėjimas atitinkamais atvejais gali suponuoti ir baudžiamosios atsakomybės taikymą pagal BK. Mokesčių administravimo įstatyme įtvirtinta bauda yra bendro pobūdžio, t. y. ji gali būti taikoma visiems mokesčių mokėtojams. Kadangi dėl mokesčio nesumokėjimo atsiradę turiniai valstybės praradimai yra kompensuojami Mokesčių administravimo įstatyme nustatytais delspinigiais, mokestinės baudos pagrindinė paskirtis iš esmės negali būti kitokia nei bausti, taip pat atgrasyti nuo tokių pažeidimų ateityje tiek patį pažeidėją, tiek kitus asmenis. Funkciniu požiūriu šie tikslai yra labai panašūs į bausmių pagal BK paskirtį (BK 41 str. 2 d.). Minimali bauda, kaip administracinė nuobauda, pagal ATPK 163² straipsnį, už kurio pažeidimą buvo bausta pareiškėja, gali būti 100 litų, o pagal BK už baudžiamąjį nusižengimą gali būti skiriama iki 6 500 litų bauda, t. y. ji gali būti ir daug mažesnė. Išplėstinės teisėjų kolegijos nuomone, jeigu pareiškėjai nebūtų skirtas minimalus baudos procentas, bauda pagal Mokesčių administravimo įstatymą galėjo siekti ir 4 494 litus (8 988 Lt x 50 proc.), taigi iš esmės prilygti administracinėms nuobaudoms ir netgi kriminalinei bausmei pagal BK, o kai kuriais atvejais net ją ir viršyti. Mokesčio nedeklaravimas ir nesumokėjimas, kai

įgaliota institucija primena apie tokią pareigą, atitinkamais atvejais gali leisti pradėti baudžiamąjį persekiojimą pagal BK, todėl išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, pažeidimas, už kurį buvo nubausta pareiškėja pagal Mokesčių administravimo įstatymą, pagal savo pobūdį yra tam tikru mastu panašus į nusikaltimą (baudžiamąjį nusižengimą) pagal BK, todėl pripažintina kriminalinio pobūdžio sankcija Konvencijos prasme.

Pasisakydama dėl tapataus pažeidimo, išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad pagal naujausią EŽTT praktiką, aiškinant pažeidimo sąvoką, įtvirtintą Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnio 1 dalyje, akcentuojamas materialusis pažeidimo aspektas, veikos teisiniam įvertinimui (kvalifikavimui) teikiant mažesnę reikšmę. *Non bis in idem* principas pažeidžiamas tada, kai nustatoma, kad asmuo antrą kartą baudžiamas (traukiamas baudžiamojon atsakomybėn) už identiškus arba iš esmės tokius pat teisiškai reikšmingus faktus (tą patį poelgį). Todėl Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnis turi būti suprantamas ir aiškinamas taip, kad principu *non bis in idem* būtų draudžiama persekioti ir/arba bausti asmenį antrą kartą už pažeidimą, jeigu jis kyla iš identiškų arba iš esmės tokių pat faktų (įvykių) (angl. *from identical facts or facts which are substantially the same*), dėl kurių asmuo jau buvo nubaustas.

Nagrinėjamuoju atveju tai reiškė, kad tiek administracinė atsakomybė pagal ATPK 163² straipsnio 4 dalį, tiek atsakomybė pagal Mokesčių administravimo įstatymą, abejais atvejais paskiriant baudas, kilo dėl to, jog pareiškėja gabeno (laikė) cigaretes, pažeisdama įstatymuose įtvirtintus reikalavimus, t. y. nustatyta tvarka nesumokėjusi muitų, akcizo bei pridėtinės vertės mokesčių. Būtent faktinių aplinkybių, kad pareiškėja gabeno policijos pareigūnų rastas cigaretes ir nebuvo nustatyta tvarka sumokėjusi nurodytų mokesčių, visuma lėmė pareiškėjos nubaudimą tiek 12 500 litų bauda pagal ATPK, tiek 899 litų bauda pagal Mokesčių administravimo įstatymą. Taigi, anot išplėstinės teisėjų kolegijos, Konvencijos prasme abiejų baudų paskyrimą sąlygojo identiškos arba bent jau iš esmės tokios pačios faktinės aplinkybės, kurios buvo vienodos laiko, erdvės ir asmens požiūriu. Todėl pareiškėja mokesčine bauda buvo nubausta už iš esmės tuos pačius veiksmus, t. y. prekių gabenimą (laikymą) nustatyta tvarka nesumokėjęs už jas atitinkamų mokesčių, už kuriuos jau buvo nubausta administracine nuobauda įsiteisėjusiu apylinkės teismo nutarimu. Atsižvelgiant į tai, byloje konstatuota, jog Kauno teritorinės muitinės sprendimas skirti pareiškėjai baudą pagal Mokesčių administravimo įstatymą negalėjo būti paliktas galioti, nes tai reikštų Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnio 1 dalies, ta apimtimi, kuria ji draudžia asmenį pakartotinai bausti, pažeidimą.

Priimta nutartimi mokesčių administratoriaus (teritorinės muitinės ir Muitinės departamento) sprendimai buvo panaikinti tik dalyje dėl įpareigojimo sumokėti Mokesčių administravimo įstatyme numatytą baudą. Įpareigojimas sumokėti mokesčius (muitą, akcizą bei pridėtinės vertės mokesčį) ir atitinkamus šių mokesčių delspinigius nagrinėjamoju atveju pripažintas teisėtu ir nepažeidžiančiu *non bis in idem* principo reikalavimų.

[2011 m. lapkričio 18 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje **Nr. A¹⁴³-2619/2011. I. R. prieš Muitinės departamentą prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos**. Procesinio sprendimo kategorijos: 10.8.2; 37.1; 37.2.16]

Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui 2011 metais ginčo teisiniams santykiams ne kartą teko taikyti Lietuvos Respublikos pagalbos Europos Sąjungos valstybių narių institucijoms išieškant reikalaujamas skolas, susijusias su rinkliavomis, muitais, mokesčiais ir kitomis pinigų

sumomis, teikimo ir naudojimosi kitų Europos Sąjungos valstybių narių institucijų teikiama pagalba išieškant minėtas pinigų sumas įstatymą (toliau – Pagalbos išieškant įstatymas).

Pavyzdžiui, administracinėje byloje **Nr. A⁴⁴²-2409/2011** buvo sprendžiama dėl nacionalinėje teisėje numatyto priverstinio išieškojimo senaties termino taikymo, kai mokestinė nepriemoka išieškoma pagal kitos Europos Sąjungos valstybės narės kompetentingos institucijos prašymą. Šioje byloje Lietuvos įstaigos atsisakė nutraukti išieškojimą iš pareiškėjo pagal Vokietijos Federacinės Respublikos (toliau – Vokietija) muitinės prašymą, remdamasi Mokesčių administravimo įstatymo 107 straipsnio 5 dalimi, numatančia, kad pradėjus mokestinės nepriemokos priverstinio išieškojimo procedūras, jos užbaigiamos nepaisant to, jog jų vykdymo metu pasibaigia mokestinės nepriemokos priverstinio išieškojimo senaties terminas.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad minėta Mokesčių administravimo įstatymo nuostata numato priverstinio išieškojimo senaties termino taikymo sąlygas, t. y. leidžia esant tam tikroms aplinkybėms neatsižvelgti į tai, kad senaties terminas jau yra pasibaigęs. Pagalbos išieškant įstatymo 16 straipsnio 1 dalis numato, kad sprendžiant klausimus dėl senaties termino, taikomi valstybės, kurios kompetentinga institucija kreipėsi dėl išieškojimo, įstatymai. Tai reiškia, kad Lietuvos muitinės įstaigos savo pozicijos dėl senaties termino nagrinėjamoju atveju negalėjo grįsti Lietuvos įstatymais – atitinkami klausimai turi būti sprendžiami pagal Vokietijos įstatymus. Kadangi byloje nustatyta, jog Vokietijos muitinė, kreipdamasi į Lietuvos kompetentingas institucijas dėl išieškojimo, paminėjo, kad jos pretenzijos pareiškėjui senaties terminas baigiasi 2009 m. gruodžio 31 d., turėdamos tokią informaciją ir atsižvelgdamos į prieš tai minėtą įstatymo reikalavimą klausimus dėl senaties termino spręsti pagal Vokietijos įstatymus, Lietuvos muitinės įstaigos privalėjo išsiaiškinti, ar pagal pastarosios Europos Sąjungos valstybės narės įstatymus priverstinis išieškojimas galėjo būti tęsiamas, esant reikalui, pasikonsultuoti su atitinkamomis Vokietijos institucijomis. Kadangi šių veiksmų Lietuvos muitinės įstaigos neatliko, byloje ginčyti sprendimai panaikinti, o išieškojimo iš pareiškėjo nutraukimo klausimas grąžintas mokesčių administratoriui nagrinėti iš naujo.

[2011 m. liepos 21 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁴⁴²-2409/2011**. S. M. prieš *Klaipėdos teritorinę muitinę*. Procesinio sprendimo kategorija 10.8.3]

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, toliau plėtodamas savo praktiką muitų ir netiesioginių mokesčių srityje, taikydamas Europos Sąjungos teisę ir atsižvelgdamas į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) jurisprudenciją, administracinėje byloje **Nr. A⁴⁴²-2464/2011** sprendė, ar teisėtai mokesčių administratorius neigė pareiškėjo teisę į pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) atskaitą remdamasis aplinkybe, kad ginčo PVM sąskaitą-faktūrą išrašė paslaugų teikėjas, kuris šio apskaitos dokumento išrašymo metu nebuvo įregistruotas PVM mokėtoju, kas lėmė, jog šioje sąskaitoje-faktūroje nurodytas PVM mokėtojo kodas buvo negaliojantis. Paslaugų teikėjas, prieš išrašydamas sąskaitą-faktūrą, buvo išregistruotas iš PVM mokėtojų registro, tačiau vėl juo buvo įregistruotas praėjus trims dienoms nuo ginčo apskaitos dokumento išrašymo. Buvo suteiktas iki išregistravimo turėtas PVM mokėtojo kodas. Ginčą nagrinėjusi teisėjų kolegija pažymėjo, kad bylai aktualių laikotarpiu galiojusios Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo nuostatos tiesiogiai nenustatė, jog prekes tiekiančio ar (ir) paslaugas teikiančio apmokestinamojo asmens registravimas PVM mokėtoju yra būtina sąlyga apmokestinamo asmens (pirkėjo) teisei į pirkimo PVM atskaitą realizuoti, todėl nurodė būtinybę nacionalinę teisę aiškinti atsižvelgiant į Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas.

Vadovaujantis Europos Sąjungos teise, vien aplinkybė, kad apmokestinamasis asmuo (pirkėjas) prekes ir (ar) paslaugas įsigijo iš PVM mokėtoju neįsiregistravusio ūkio subjekto, kai yra tenkinamos materialinės teisės į atskaitą atsiradimo sąlygos, savaime nepaneigia jo teisės į sumokėto pirkimo PVM atskaitą. Vertinant pareigą Europos Sąjungos direktyvas įgyvendinančias nacionalinės teisės nuostatas aiškinti ir taikyti kuo labiau atsižvelgiant į direktyvomis siekiamą tikslą ir numatytus rezultatus, konstatuota, kad aptartas teisės į PVM atskaitą ribojimas nebuvo nustatytas ir ginčo teisiniams santykiams taikytiname PVM įstatyme. Todėl pareiškėjo teisės į pirkimo PVM atskaitą paneigimas vien tuo pagrindu, jog paslaugos teikėjas ginčo PVM sąskaitos-faktūros išrašymo metu nebuvo registruotas PVM mokėtoju, yra neteisėtas.

[2011 m. kovo 10 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁴⁴²-2464/2011**. *UAB „3ANT“ prieš Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 9.3.5]

Kitoje byloje nustatyta, kad mokesčių administratorius, apskaičiuodamas mokėtiną PVM, neatsižvelgė į pareiškėjos pirkimo PVM, t. y. nepripažino pareiškėjos teisės į PVM atskaitą, nes ji nebuvo įsiregistravusi PVM mokėtoja. Pareiškėja nurodė, kad tikrintu mokestiniu laikotarpiu buvo pirkusi daug žemės ūkio produkcijai pagaminti reikiamų prekių ir paslaugų, kurių pirkimas sudaro dalį parduodamos produkcijos kaštų ir todėl atitinkamai turėjo būti sumažintas jai apskaičiuotas PVM dydis. Vertindama šiuos pareiškėjos argumentus ir atsižvelgdama į aktualią ESTT praktiką, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija administracinėje byloje **Nr. A⁴³⁸-8/2011** nurodė, kad PVM apmokestinami asmenys, kurie nebuvo įsiregistravę PVM mokėtojais, nepraranda galimybės įgyvendinti teisės į PVM atskaitą nuo sandorių, sudarytų iki oficialaus įsiregistravimo PVM mokėtoju momento, jei yra tenkinamos dvi esminės sąlygos: 1) apmokestinamasis asmuo privalo turėti pagal teisės norminių aktų reikalavimus išrašytą sąskaitą-faktūrą, kuria buvo įforminti PVM apmokestinami sandoriai; 2) apmokestinamasis asmuo privalo įsiregistruoti PVM mokėtoju per protingą terminą nuo sandorių, suteikiančių teisę į PVM atskaitą. Nagrinėjamoju atveju teisėjų kolegija pripažino, kad pareiškėja neįgijo teisės į PVM atskaitą sandorių, sudarytų mokesčių administratoriaus patikrintu laikotarpiu, atžvilgiu, kadangi nepagrindė nei vienos iš pirmiau nurodytų teisės į PVM atskaitą sąlygų.

[2011 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁴³⁸-8/2011**. *E. L. prieš Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 9.3]

Administracinėje byloje **Nr. A¹⁴³-2619/2011** taikyta Europos Sąjungos teisė, susijusi su mokesčių teisinių santykių reglamentavimu. Šioje byloje, be kita ko, buvo išspręstas klausimas dėl pareiškėjos pareigos sumokėti muitus, importo PVM bei akcizą už laikytas bei vėliau konfiskuotas ir sunaikintas neteisėtai į Bendrijos muitų teritoriją importuotas akcizais apmokestinamas prekes – cigaretės. Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad nepaisant fakto, jog pareiškėja ginčo prekių pati neimportavo, o įsigijo turguje, ji muitinės skolininke pripažinta pagrįstai. Pagal Bendrijos muitinės kodekso 202 straipsnio 3 dalies trečią įtrauką, muitinės skolininkais, be kita ko, laikomi „bet kurie asmenys, įsigiję arba laikę atitinkamas prekes ir jų įsigijimo arba gavimo metu žinoję arba, yra pagrindo manyti, turėję žinoti, kad prekės buvo įvežtos neteisėtai“. Aplinkybė, kad pareiškėja pati neteisėtai neįvežė (nedalyvavo įvežant) į Bendrijos muitų teritoriją ginčo prekių, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, nebuvo reikšminga sprendžiant jos pripažinimo skolininke Bendrijos muitinės

kodekso 202 straipsnio 3 dalies trečios įtraukos prasme klausimą. Pareiškėja įsigijo (gavo) ir laikė aptariamą prekes. Buvo laikomas ypač didelis cigarečių kiekis, šių tabako gaminių pakuotės buvo paženklintos tik Rusijos Federacijos fiskaliniais ženklais. Visuomenėje yra žinoma ir neįrodinėtina cigarečių kontrabandos iš šios šalies problema. Atsižvelgusi į tai, kas nurodyta, išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėja žinojo (turėjo žinoti), jog ji įsigijo (gavo) bei vėliau laikė neteisėtai į Bendrijos teritoriją įvežtas ginčo prekes, o tai lemia, kad mokėtina importo skolos muitinei (importo muitų) suma jai buvo apskaičiuota teisėtai.

Pripažinusi prievolės mokėti PVM ir akcizą už ginčo prekes atsiradimą, išplėstinė teisėjų kolegija taip pat sprendė klausimą dėl subjekto, kuriam tenka pareiga šiuos mokesčius sumokėti. Šiuo klausimu iš ginčui aktualaus teisinio reguliavimo buvo matyti, jog pareiga mokėti akcizą už importuojamas akcizais apmokestinamas prekes ir importo PVM teko importuotojui. Importuotoju, vadovaujantis Akcizų įstatymo 8 straipsnio 11 dalimi (2007 m. gruodžio 6 d. įstatymo Nr. X-1355 redakcija), buvo „laikomas asmuo, kuris turi sumokėti už prekes nustatytą importo skolą muitinei arba turėtų sumokėti importo skolą muitinei, jeigu prekėms būtų nustatyti importo muitai, žemės ūkio ar kitos rinkliavos“. PVM įstatymo 2 straipsnio 25 dalyje (2009 m. gruodžio 3 d. įstatymo Nr. XI-518 redakcija) šis asmuo buvo apibrėžiamas, kaip „prekes šalies teritorijoje importuojantis asmuo, kuris turi sumokėti už importuojamas šalies teritorijoje prekes nustatytą importo skolą muitinei arba turėtų sumokėti importo skolą muitinei, jeigu importuojamoms prekėms būtų nustatyti importo muitai, žemės ūkio ar kitos rinkliavos“. Byloje padaryta išvada, kad atsižvelgiant į Bendrijos muitinės kodekso 4 straipsnio 12 punkte apibrėžiamą muitinės skolininko sąvoką („skolininkas – bet kuris asmuo, privalantis sumokėti skolą muitinei“), asmuo, kuris pripažįstamas muitinės skolininku dėl prekių importo, laikomas ir importuotoju Akcizų bei PVM įstatymų prasme. Kadangi pareiškėja jau buvo pripažinta muitinės skolininke Bendrijos muitinės kodekso 202 straipsnio 3 dalies trečios įtraukos pagrindu, išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad ji pripažintina ir importuotoja Akcizų bei PVM įstatymų prasme. Pareiškėjos mokesstinė prievolė dėl prekių konfiskacijos ir sunaikinimo galėjo išnykti tik tuo atveju, jei prekės būtų buvusios sulaikytos pirmosios prekių įvežimo į Bendrijos muitų teritoriją muitinės įstaigos zonoje prie Bendrijos išorinės sienos. Tokių aplinkybių šioje byloje nebuvo nustatyta.

[2011 m. lapkričio 18 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje **Nr. A¹⁴³-2619/2011**. I. R. prieš *Muitinės departamentą prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 10.8.2; 37.1; 37.2.16]

Šioje srityje paminėtina ir administracinė byla **Nr. A¹⁴³-2362/2011**, kurioje buvo spęstas klausimas, ar Bendrijos muitinės kodekso 202 straipsnio 3 dalies taikymo požiūriu pareiškėjas galėjo būti pripažintas skolininku, kuriam atitenka pareiga likviduoti nurodytą skolą muitinei ir sumokėti su šios skolos atsiradimu sietinus mokesčius. Pareiškėjui (juridiniam asmeniui) priklausančioje transporto priemonėje (jos užplombuotoje dalyje) į Europos Bendrijų muitų teritoriją neteisėtai buvo įvežtos tarp teisėtai įvežtų ir tinkamai deklaruotų prekių paslėptos cigaretės. Pareiškėjas buvo šios tranzito procedūros vykdytojas ir TIR knygelės turėtojas. Pareiškėjas teigė, jog jis nieko nežinojo apie tarp jo teisėtai gabentų ir tinkamai deklaruotų prekių buvusias paslėptas cigaretes, jas transporto priemonės vairuotojas vežė vienasmeniškai ir savo iniciatyva.

Vertinant, ar pareiškėjas, kaip paminėtos muitinio tranzito procedūros vykdytojas – prekių vežėjas – gali būti pripažintas skolininku Bendrijos muitinės kodekso 202 straipsnio 3 dalies 1

įtraukos taikymo prasme (pagal ją, skolininku dėl neteisėto prekių įvežimo laikomas asmuo, neteisėtai įvežęs tokias prekes), ar jo atžvilgiu taikytinos šios dalies 2 įtraukos nuostatos, pagal kurias skolininku laikomi bet kurie asmenys, dalyvavę neteisėtai įvežant prekes ir žinoję arba, yra pagrindo manyti, turėję žinoti, kad toks prekių įvežimas neteisėtas, pažymėta, kad 1 įtraukoje nurodyto asmens samprata apima ne tik fizinį, bet ir juridinį asmenį, todėl pareiškėjo juridinio asmens statusas negali būti kliūtimi laikyti jį skolininku muitinei Bendrijos muitinės kodekso 202 straipsnio 3 dalies 1 įtraukos taikymo prasme. Antra vertus, teisėjų kolegija taip pat pabrėžė, jog šios dalies 2 įtraukos nuostatos apie subjektyvų prekių įvežimo neteisėtumo suvokimą (o tai yra viena iš būtinų sąlygų norint asmenį pripažinti skolininku šios įtraukos taikymo prasme) leidžia daryti išvadą, kad šios nuostatos yra adresuotos būtent fiziniam asmeniui. Be to, Bendrijos muitinės kodekso 202 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtintas solidarios, o ne individualios atsakomybės muitinei principas. Tai reiškia, kad skolininku muitinei pripažinimas pagal vieną iš Bendrijos muitinės kodekso 202 straipsnio 3 dalies įtraukų savaime nepaneigia nei galimos kitų asmenų atsakomybės muitinei, nei tokių asmenų tarpusavio atsakomybės regresu tvarka. Kadangi paminėtų nelegaliai įvežtų prekių (cigarečių) vežėju buvo būtent pareiškėjas, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo padaryta išvada, jog muitinės skolininku pagal atitinkamą Bendrijos muitinės kodekso 202 straipsnio 3 dalies 1 įtrauką pareiškėjas pripažintas pagrįstai.

[2011 m. birželio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2362/2011. UAB „Transport-spedycja“ prieš Muitinės departamentą prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Procesinio sprendimo kategorija 10.6.2; 10.8.2; 10.8.3]

Administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-298/2011 ginčas kilo dėl iš Šveicarijos Konfederacijos į Lietuvos Respubliką importuotų Bendrijos kilmės (Prancūzijos Respublikos) prekių sudėtyje esančio etilo alkoholio apmokestinimo akcizu. Nustatyta, jog mokesčių mokėtojas pateikė prašymą patikslinti minėtų prekių importo deklaracijų duomenis, susijusius su mokėtiniu importo akcizu, teigdamas, jog šiose prekėse etilo alkoholis buvo denatūruotas pagal Prancūzijos Respublikos reikalavimus, todėl, vadovaujantis 1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyvos 92/83/EEB dėl akcizų už alkoholį ir alkoholinius gėrimus, struktūrų suderinimo (toliau – Direktyva 92/83) 27 straipsnio 1 dalies b punktu, jis yra neapmokestinamas šiuo mokesčiu. Muitinė atsisakė tenkinti šį prašymą, be kita ko, nurodydama, jog minėta nuostata netaikytina, o ginčo etilo alkoholio denatūravimo klausimas sprendžiamas pagal nacionalinės teisės nuostatas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 13 d. nutarimu Nr. 902 patvirtintu 1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyvos 92/83/EEB dėl akcizų, taikomų alkoholiui ir alkoholiniams gėrimams, struktūrų suderinimo 27 straipsnio 1 dalies b punkto taikymo Lietuvos Respublikoje taisyklių 6.1 punktas nustatė, jog Lietuvos Respublikoje importuojamam denatūruotam etilo alkoholiui akcizai netaikomi tik tuo atveju, jeigu jis denatūruotas pagal kurią nors Formulų sąrašė nurodytą formulę ir yra panaudotas sąrašė nustatytoje panaudojimo srityse, t. y. denatūruotas būtent pagal nacionalinėje teisėje nustatytus reikalavimus, o denatūravimo pagal kitos valstybės narės reikalavimus faktas nėra reikšmingas. Atsižvelgusi į tai, teisėjų kolegija pirmiausia vertino, ar minėtas nacionalinis reguliavimas atitinka Direktyvos 92/83 27 straipsnio 1 dalies b punktą, nustatantį, jog „valstybės narės atleidžia nuo mokesčių produktus, kuriems taikoma ši direktyva, nuo suderintų akcizų tokiomis sąlygomis, kurias jos nustato, siekdamas užtikrinti, kad tais atleidimais būtų galima teisingai ir tiesiogiai pasinaudoti ir išvengti bet kokių išsisukinėjimų,

vengimo ar piktnaudžiavimo, kai jie yra denatūruoti pagal bet kurios valstybės narės reikalavimus ir vartojami bet kokio ne žmonių vartojimui skirto produkto gamybai.“ Nustačiusi, kad minėtos nuostatos versija lietuvių kalba neatitiko versijų kitomis oficialiomis Europos Sąjungos valstybių narių kalbomis bei prieštaravo pačios Direktyvos tikslams, teismas vadovavosi kitų oficialių Europos Sąjungos valstybių narių kalbų versijomis. Pasisakydama dėl šios Direktyvos 92/83 nuostatos taikymo nagrinėtu atveju, teisėjų kolegija pirmiausia pastebėjo, jog, kaip nurodyta 1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyvos Nr. 92/12/EEB dėl bendros tvarkos, susijusios su akcizais apmokestinamais produktais, ir jų laikymu, judėjimu ir kontrole, pirmoje ir ketvirtoje konstatuojamosiose dalyse, vidaus rinkai sukurti ir funkcionuoti būtinas laisvas prekių, įskaitant ir akcizais apmokestinamas prekes, judėjimas ir vienodos prievolės apskaičiuoti akcizą sąlygos visose valstybėse narėse. Atitinkamai pagal Direktyvos 92/83 trečią konstatuojamąją dalį, norint, kad tinkamai veiktų vidaus rinka, yra svarbu nustatyti bendras visų aptariamų produktų sąvokų apibrėžtis. Pagal šios direktyvos devynioliktą konstatuojamąją dalį, būtina Europos Sąjungos lygmeniu nustatyti prekių, kurios yra pervežamos iš vienos valstybės narės į kitą, atleidimo nuo akcizo pagrindus. Byloje atsižvelgta į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, kurioje yra nurodyta, jog norint pasiekti šiuos tikslus, produktai turi būti apmokestinami akcizu ir atleidžiami nuo jo, nesant aiškių priešingų nuostatų, visoje Europos Sąjungoje vienodai. Vienodas Direktyvos 92/83 nuostatų taikymas reiškia, kad produkto apmokestinimą akcizu ar atleidimą nuo jo vienoje valstybėje narėje, kaip taisyklė, turi pripažinti kitos valstybės narės. Aiškinant kitaip, būtų pakenkta šios direktyvos tikslo įgyvendinimui ir trukdoma laisvam prekių judėjimui. Taigi įvertinusi nurodytus argumentus, teisėjų kolegija padarė išvadą, jog šios direktyvos 27 straipsnio 1 dalies b punktas reglamentuoja tik prekių, kurios yra pervežamos iš vienos valstybės narės į kitą, atleidimą nuo akcizų ir nereguliuoja situacijos, kai prekės yra importuojamos iš trečiosios šalies, t. y. Direktyvos 92/83 27 straipsnio 1 dalies b punkto taikymo sritis neapėmė šioje byloje nagrinėtos faktinės situacijos. Klausimas dėl iš trečiųjų šalių importuojamų prekių atleidimo nuo akcizo paliekamas spręsti pačioms valstybėms narėms.

Kadangi mokesčių mokėtojas mokesčių administratoriui informacijos, kad ginčo etilo alkoholis buvo denatūruotas pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus, nepateikė, nors jam buvo kelis kartus tai pasiūlyta, byloje pripažinta, jog mokesčių administratorius pagrįstai atsisakė tenkinti prašymą dėl deklaracijų tikslinimo.

[2011 m. vasario 24 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁵⁷⁵-298/2011**. *UAB „Fragrances International“ prieš Muitinės departamentą prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 9.4.1.1; 9.4.3; 10.10]

Apmokestinimo PVM klausimu paminėtina administracinė byla **Nr. A⁴³⁸-2247/2011**, kurioje buvo sprendžiamas mokestinis ginčas dėl PVM mokėjimo už žemės pardavimą ar kitokį jos perleidimą pagal PVM įstatymo 32 straipsnio 2 dalį, t. y. dėl aplinkybės, ar pareiškėjo parduoti žemės sklypai laikytini žeme statyboms PVM įstatymo prasme. Minėta įstatymo nuostata numato, kad „PVM neapmokestinamas žemės pardavimas ar kitoks perdavimas, kai pagal sandorio sąlygas asmuo, kuriam tokia žemė perduodama, arba trečioji šalis įgyja teisę disponuoti ja kaip jos savininkas, išskyrus žemę, perduodamą kartu su naujais pastatais ar statiniais ar jų dalimis, taip pat žemę statyboms. Žeme statyboms šiame straipsnyje laikomas žemės sklypas, kuris yra skirtas statybai, neatsižvelgiant į tai, ar tame sklype atlikti kokie nors tvarkymo darbai, ar ne.“ Pasak bylą nagrinėjusios teisėjų kolegijos, šioje teisės normoje įtvirtinta, kad žemės sklypai, kuriuose yra

pastatyti nauji pastatai ar statiniai bei jų dalys yra apmokestinami PVM, todėl įvertinus įstatymo leidėjo nuostatą, pagal kurią žeme statyboms šiame straipsnyje laikomas žemės sklypas, kuris yra skirtas statybai, neatsižvelgiant į tai, ar tame sklype atlikti kokie nors tvarkymo darbai, ar ne, padaryta išvada, kad statyboms skirtų žemės sklypų kategorijai PVM įstatymo taikymo prasme yra priskiriami ir tie žemės sklypai, kuriuose dar nėra atlikti su statyba susiję veiksmai, kaip statybvietės nustatymas, statybos sklypo tvarkymas, statybiniai tyrinėjimai ir pan. Esminiu kriterijumi, nustatant, ar konkretaus žemės sklypo pardavimas ar perdavimas disponuoti kitiems asmenims yra apmokestinamas PVM, ar ne, yra tai, ar konkretus žemės sklypas gali būti priskiriamas sklypų, skirtų statyboms kategorijai, ar ne.

PVM įstatyme žemės sklypo, kuris yra skirtas statybai, sąvoka nėra apibrėžta. Statybų teisinius santykius reglamentuoja Statybų įstatymas, kurio 2 straipsnio 13 dalis statybą apibūdina kaip veiklą, „kurios tikslas – pastatyti (sumontuoti, nutiesti) naują, rekonstruoti, remontuoti ar griauti esamą statinį.“ To paties straipsnio 24 dalyje nustatyta, kad „statybos sklypas – žemės naudojimo tikslinės paskirties nustatytų ribų žemės sklypas (teritorijos dalis), kuriame atliekami statybos darbai.“ Atitinkamai, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, matyti, kad konkretaus žemės sklypo priskyrimas statybos sklypo kategorijai priklauso nuo nustatytos žemės naudojimo tikslinės paskirties šiame sklype. Išanalizavusi ginčo teisinių santykių atsiradimo metu galiojusias pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties keitimą reguliavusias nuostatas, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad konkretus žemės sklypas gali būti priskirtas statybos sklypų kategorijai, kai kompetentingo subjekto sprendimu pagal parengtus ir patvirtintus specialiuosius teritorinio planavimo dokumentus (žemės reformos žemėtvarkos, žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo, žemės konsolidacijos projektus) ir detaliuosius planus šiame sklype esančiai žemei nustatoma tokia pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis, kurios naudojimo būdas bei pobūdis leidžia šioje žemėje vykdyti statybą. Sprendžiant klausimą, ar atsiranda prievolė apskaičiuoti PVM už parduodamus žemės sklypus, privalo būti vertinama, ar šie sklypai jų pardavimo metu (t. y. jų perdavimo ar apmokėjimo už juos momentu, priklausomai nuo to, kuris iš šių įvykių įvyko anksčiau) atitiko minėtus žemės, skirtos statyboms, kriterijus.

[2011 m. liepos 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2247/2011. *Arnold Lichogub prieš Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 9.3.1; 9.10]

2011 metais Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje vėlgi buvo sprendžiamos bylos, susijusios su tiesioginių mokesčių sritimi.

Individualią veiklą reglamentuojančių norminių teisės aktų nuostatų aiškinimo ir taikymo praktika buvo vystoma administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-2424/2011. Šioje byloje pareiškėja (mokesčių mokėtoja) neigė nustatytą jos vykdytos individualios veiklos savarankiškumo požymį teigdama, kad tam tikri sandoriai buvo sudaromi kartu su atitinkamo turto bendrasavininkiais, dalį sandorių sudarinėjo jos atstovas. Kaip pažymėjo bylą nagrinėjusi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, tokios aplinkybės negali paneigti vykdytos veiklos savarankiškumo. Bendrasavininkių santykiai dėl disponavimo bendrąja nuosavybe yra grindžiami tarpusavio lygybės (partnerystės) principu, tarp bendrasavininkių nėra pavaldumo, kiekvienas iš jų yra savarankiškas subjektas ir nėra teisiškai įpareigotas paklusti kitų bendrasavininkių valiai. Taip pat ir atstovo pasitelkimas sudarant sandorius jokiu būdu nereiškia atstovaujamojo savarankiškumo apribojimo. Sprendimą pasitelkti atstovą priima pats atstovaujамasis; būtent atstovaujамasis,

suteikdamas atitinkamus įgaliojimus atstovui, nusprendžia sudaryti ar ne atitinkamus sandorius; atstovaujamas nėra pavaldus atstovui ir nėra teisiškai įpareigotas paklusti pastarojo valiai.

[2011 m. liepos 21 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁴⁴²-2424/2011**. B. S. prieš *Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 9.1.1.2]

1.3. Bylos dėl konkurencijos teisinių santykių

Konkurencijos teisės normomis pirmiausia siekiama ne tik apsaugoti sąžiningos konkurencijos laisvę, bet ir ginti pagrįstus vartotojų interesus. Vienas iš pavojingiausių konkurencijos teisės pažeidimų yra susijęs su susitarimų tarp ūkio subjektų dėl kainų nustatymo ar fiksavimo sudarymu, galinčiu daryti itin neigiamą poveikį, be kita ko, ir vartotojų ar kitų ūkio subjektų teisėms įsigyti prekes ar paslaugas pačiomis palankiausiomis kainomis. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, atsižvelgdamas į nurodytus siekius, savo praktikoje 2011 metais pripažino, kad rinkoje buvo sudaryti konkurencijos teisės reikalavimų neatitinkantys susitarimai.

Pirmiausia paminėtina administracinė byla **Nr. A⁵²⁵-2577/2011**, kurioje buvo ginčijamas Konkurencijos tarybos nutarimas, pagal kurį Lietuvos komunikacijos agentūrų asociacija ir šios asociacijos nariai (dar 25 įmonės), sudarydami susitarimą reikalauti reklamos ar žiniasklaidos planavimo paslaugų pirkimo konkursų organizatorių sumokėti jiems kompensaciją (mokestį) tais atvejais, jeigu konkursas nelaimimas, pažeidė Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktą. Teisėjų kolegija, konstatuodama, jog iš tiesų buvo sudarytas konkurencijos teisės draudžiamas susitarimas dėl kainų fiksavimo, be kita ko, nurodė, kad žodžiai ir žodžių junginiai, vartojami teisės normose, turi būti aiškinami ir suprantami remiantis žodžių reikšmėmis, kurias tokiems žodžiams suteikia konkurencijos teisė. Asociacijos lygmeniu priimtais sprendimais (draudžiamu susitarimu) buvo nustatyta (fiksauta) dalis prekės (paslaugos) kainos, t. y. fiksuotas 3 000 Lt mokestis už konkursinių pasiūlymų parengimą ir dalyvavimą konkursuose. Teisėjų kolegijos nuomone, šis susitarimas faktiškai sudarė tokią situaciją, kad konkurso organizatorius, pasirašydamas galutinę sutartį su konkursą laimėjusiu dalyviu, iš viso už galutinį idėjinį produktą turėjo mokėti kainą, kurią sudarė ne tik galutinės sutarties kaina (pasiūlymo, laimėjusio konkursą, kaina), bet ir kompensacijų (konkurso mokesčių), sumokėtų konkurso nelaimėjusiems dalyviams, kainų suma. Todėl faktiškai konkurso organizatorius įgyja prekę (paslaugą) ir už ją sumoka kainą. Tai, kad šis prekės (paslaugos) įgijimas vykdomas viešo konkurso būdu per tam tikrą procedūrą, konkurencijos teisės požiūriu nėra reikšminga. Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje apibrėžta prekė suprantama kaip prekė, kuri perleidžiama ar gali būti potencialiai perleidžiama bet koku būdu ar priemonėmis. Prekės sampratai Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies taikymo požiūriu nėra reikšminga ir tai, kad į galutinės kainos sudėtį patenka mokesčių už nelaimėtus pasiūlymus suma. Ekonominis rezultatas, kuris konkurencijos teisės požiūriu ir turi būti vertinamas, yra tas, kad konkurso organizatorius iš dalies (konkurso mokesčio apimtimi) sumoka kainą, kuri yra nulemta ne sąžiningos konkurencinės kovos, o sąlygota dirbtinai sukurtų aplinkybių (susitarimo). Todėl Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtinta prekės kainos sąvoka neturi būti aiškinama pernelyg siaurai, ji apima bet kokius kainos elementus ar dalis, tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai „patenkančias“ į kainą. Todėl Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytas pažeidimas gali pasireikšti bet koku tiesioginiu ar netiesioginiu, tiek galutinių, tiek

dalinių prekių kainų nustatymu. Konkurso mokesčio reikalavimas pats savaime nėra draudžiamas, jis gali turėti teisėtus ir pagrįstus tikslus. Konkurencijos teisė šiuo atveju draudžia tartis ir derinti konkurentų veiksmus taikant šį mokestį, kas sudaro kliūtis veikti natūraliais rinkos dėsniais pagrįstai konkurencijai. Susitarimo dėl kainų fiksavimo fakto konstatavimas, pasak teisėjų kolegijos, yra pakankamas pagrindas atsakomybei pagal Konkurencijos įstatymą kilti, o konkrečios, dėl susitarimo kilusios neigiamos pasekmės, paprastai neturi būti nustatinėjamos. Konkurentų susitarimas dėl kainų nustatymo (fiksavimo) pats savaime preizumuoja siekio riboti konkurenciją egzistavimą. Todėl net jeigu susitarimo dalyviai turėjo kitokius, jų manymu ir įsitikinimu, teisėtus tikslus, susitarimo tikslas šiuo atveju vertinamas ne civilinės teisės, kitos teisės srities ar normų sistemos (pvz., moralinių, etinių ir kt.), o konkurencijos teisės kontekste ir pagal konkurencijos teisės normų nustatytą tokio susitarimo reikšmę ir prasmę.

[2011 m. kovo 28 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁵²⁵-2577/2011**. UAB „Media House“, UAB „Omnicom Media Group“, UAB „AGE Reklama“, UAB „Tarela“, Lietuvos komunikacijos agentūrų asociacija, UAB „VRS grupė“, UAB „SAN Vilnius“, UAB „Baltic FCB“, UAB „Inorek & GREY“, UAB „Adell reklama“, UAB „Unframed Communications“, UAB „Carat“, „MJ Projects“, UAB „DDB Vilnius“, UAB „VIA media“, UAB „Milk Agency“, UAB „Kredo R“, UAB „Aukštaitijos reklama“, UAB „Leo Burnett Vilnius“, UAB „Media Bridge Vilnius“ & Co, UAB „Videvita Vilnius“, UAB „Star Communications Worldwide“, UAB „Creative Media Services“, UAB „Mediapool“, UAB „Not Perfect“, UAB „Reklamos vizija“ prieš Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybą. Procesinio sprendimo kategorija 7.2; 37.1]

Administracinėje byloje **Nr. A⁴⁴⁴-1433/2011** ginčas kilo dėl to, ar filmų, įrašytų skaitmeniniuose vaizdo diskuose ir vaizdajuostėse, didmeninis platintojas (tiekėjas) ir šias prekes *inter alia* mažmeninėje rinkoje (perpardavimo rinkoje) prekiaujančios įmonės sudarė draudžiamą susitarimą dėl perpardavimo kainų (kainų, už kurias turėtų būti pardavinėjamos tiekėjo prekės mažmeninėje rinkoje) nustatymo.

Teisėjų kolegija, konstatavusi, kad pagal bylos aplinkybes pareiškėjai sudarė susitarimus, kuriais susitarė perpardavinėjant prekes *inter alia* mažmeninėje rinkoje, taikyti susitarimuose nustatytas minimalias arba fiksuotas kainas, be kita ko, pažymėjo, kad sudarant įvairias sutartis patirties turintys subjektai paprastai neįtraukia į sutartis visiškai beprasmių nuostatų, kurių nuo pat pradžių neketina laikytis, taip pat dažniausiai tiksliai išreiškia atitinkamų sutarties nuostatų pobūdį, ypač jei siekia susitarti ne dėl įpareigojančių, bet tik dėl rekomendacinio pobūdžio sąlygų. Natūralu, kad konkurencijos teisės pažeidimus paprastai siekiama nuslėpti, be kita ko, pridengiant juos iš pirmo žvilgsnio teisėtais arba šalių objektyvius ketinimus ne visiškai aiškiai ir (arba) tiksliai atspindinčiais instrumentais. Todėl vien tik tikslus prekės perpardavimo kainos nurodymas sutartyje, kai nėra aiškių jos rekomendacinį turinį įrodančių duomenų, gali būti labai svarus įrodymas, patvirtinantis, kad šalys susitarė būtent dėl tokios perpardavimo kainos realaus ir privalomo taikymo. Kita vertus, net jeigu sutartyje įtvirtinamos „rekomenduojamos“ kainos, konkurencijos teisės prasme susitarimas dėl tokių kainų gali būti vertinamas, kaip susitarimas dėl fiksuotų ar minimalių kainų (draudžiamas susitarimas), jeigu iš aplinkybių visumos matyti tiekėjo įtaka, poveikis pirkėjui, o pirkėjas tam tikrais būdais sutinka taikyti šias „rekomenduojamas“ kainas.

Prekių perpardavimo sąlygų, kuriomis nustatoma minimali arba fiksuota kaina, kurios turi laikytis platintojas, prekiaudamas tiekėjo prekėmis, įtvirtinimas suponuoja tai, kad yra apribojama

pirkėjo (tiekėjo prekių platintojų) komercinė laisvė savarankiškai ir nepriklausomai nuo kito ūkio subjekto (tiekėjo) nustatyti prekių perpardavimo kainas ir/arba teikti pirkėjams nuolaidas, t. y. įtvirtinamas vadinamasis vertikalusis apribojimas. Tokie susitarimai objektyviai sąlygoja tokį ekonominį efektą rinkoje, jog joje perpardavimo kainos palaikomos dirbtinių, ne natūralių rinkos mechanizmų sąlygojamų priemonių pagalba. Tokiu būdu ne tik trukdoma rinkos dalyviams (tiekėjo prekių platintojams) nevaržomai nustatyti savarankišką kainų politiką, tarpusavyje konkuruoti, bet ir objektyviai apribojama galutinių vartotojų ar kitų trečiųjų asmenų galimybė įsigyti prekių palankiausiomis kainomis, sudaromos prielaidos labai pavojingiems konkurentų mažmeninės prekybos lygmenyje susitarimams dėl kainų. Tokių susitarimų padariniai (potencialūs ir (arba) realūs) yra akivaizdžiai žalingi, todėl paprastai nėra reikalaujama nustatyti, ar kiekvienu konkrečiu atveju tokio susitarimo antikonkurencinės savybės nusveria prokonkurencines.

[2011 m. birželio 23 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁴⁴⁴-1433/2011**. UAB „Media Incognito“, UAB „Bomba“, UAB „Palink“, UAB „Forum Cinemas Home Entertainment“, UAB „GPP“ prieš Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybą. Procesinio sprendimo kategorija 7.2; 37.1]

Sąžiningos konkurencijos laisvė privalo būti užtikrinta ir viešojo administravimo institucijų veikloje. Konkurencijos įstatymo 4 straipsnis įtvirtina, kad viešojo administravimo subjektai, įgyvendindami pavestus uždavinius, susijusius su ūkinės veiklos reguliavimu Lietuvos Respublikoje, privalo užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę. Šiems subjektams draudžiama priimti teisės aktus arba kitus sprendimus, kurie teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes ir dėl kurių atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams, išskyrus atvejus, kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus.

Taikant minėtas įstatymo nuostatas, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje 2011 metais buvo priimta reikšmingų procesinių sprendimų, susijusių su pavedimų teikti (viešąsias) paslaugas konkrečiai įmonei teisėtumo vertinimu.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje **Nr. A⁸²²-2563/2011** ginčas kilo dėl Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimo, kuriuo buvo pavesta UAB „Trakų paslaugos“ vykdyti Trakų ir Lentvario miestų viešųjų teritorijų tvarkymo darbus teisėtumo. Šiuo sprendimu Trakų rajono savivaldybė, nerengdama konkurso, savo įsteigtam ir kontroliuojamam ūkio subjektui pavedė vykdyti viešųjų teritorijų tvarkymo darbus pagal savivaldybės nustatomus paslaugų įkainius.

Bylą nagrinėjusi išplėstinė teisėjų kolegija pripažino, kad minėtas Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimas neteisėtas. Pažymėta, kad nagrinėjamoju atveju Vietos savivaldos įstatymo nuostatos įtvirtino keletą būdų, kaip gali būti teikiamos savivaldybių viešosios paslaugos. Savivaldybių teisė viešųjų paslaugų teikimą pavesti savo įsteigtiems ūkio subjektams pagal bylai aktualų teisinį reguliavimą nebuvo absoliuti, ji turėjo būti įgyvendinama teisės aktų nustatyta tvarka. Anot išplėstinės teisėjų kolegijos, savivaldybė (vietos savivaldos institucijos, pareigūnai), įgyvendindama aptariamą teisę pasirinkti, kaip bus teikiamos viešosios paslaugos, privalo užtikrinti, kad sprendimas viešųjų paslaugų teikimo vykdymą pavesti savo įsteigtam paslaugų teikėjui nepažeistų Konstitucijos 46 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos sąžiningos konkurencijos laisvės, kurią ordinarinio įstatymo lygmenyje, be kita ko, atspindi ir yra skirtas ją užtikrinti ginčo teisiniams santykiams taikytas Konkurencijos įstatymo 4 straipsnis. Konstitucinis reikalavimas užtikrinti

sąžiningos konkurencijos laisvę negali būti vertinamas kaip nepagrįstai ribojantis minėtą savivaldybių (vietos savivaldos institucijų) diskreciją. Vietos savivaldos įstatyme ir Konkurencijos įstatyme įtvirtintą teisinį reguliavimą šiuo atveju reikia taikyti sistemiškai. Vietos savivaldos įstatymas tik įtvirtino abstrakčią, bendro pobūdžio savivaldybės galimybę (subjektinę teisę kaip abstraktų elgesio modelį) pasirinkti keletą skirtingų būdų, kaip bus užtikrinamas viešųjų paslaugų teikimas. Tuo tarpu Konkurencijos įstatymas nustatė šios galimybės (teisės) įgyvendinimo sąlygas. Savivaldybė privalėjo paisyti šių sąlygų savo veikloje ir elgtis taip, kad įgyvendama šią savo galimybę ir priimdama teisės aktus ar kitus sprendimus, neteiktų privilegijų ir (arba) nediskriminuotų atskirų ūkio subjektų ar jų grupių, dėl ko atsirastų ar galėtų atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams (išskyrus atvejus, kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus). Šiuo aspektu taip pat pastebėta, jog negali būti tapatinamas teisės įgyvendinimas ir vykdymas. Todėl buvo negalima teigti, kad savivaldybei suteiktos teisės įgyvendinimas šiuo konkrečiu atveju reiškė įstatymų reikalavimų vykdymą Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies prasme.

[2011 m. kovo 31 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁸²²-2563/2011**. *UAB „Trakų paslaugos“ prieš Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybą*. Procesinio sprendimo kategorija 17.2]

Savivaldybės pavedimas UAB „Vilniaus vystymo kompanija“ teikti švietimo įstaigų pastatų renovavimo projektų valdymo paslaugas anksčiau minėtų Konkurencijos įstatymo nuostatų požiūriu buvo vertinamas ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos nagrinėtoje administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-2277/2011**. Ši byla reikšminga, be kita ko, ir tuo, kad joje teismas pasisakė dėl Viešųjų pirkimų įstatyme numatytos vidaus sandorio išimties taikymo sąlygų.

Ginčas byloje kilo dėl to, ar Konkurencijos taryba pagrįstai nustatė, kad Vilniaus miesto savivaldybė, be konkurencingos procedūros pavesdama UAB „Vilniaus vystymo kompanija“ teikti projektavimo valdymo ir statybos valdymo paslaugas, pažeidė konkurencijos teisę.

Viešųjų pirkimų įstatymo 10 straipsnio 5 dalyje (2010 m. vasario 11 d. įstatymo Nr. XI-678 redakcija), kuri galiojo ginčyto Konkurencijos tarybos nutarimo priėmimo metu, buvo nustatyta, kad šio įstatymo reikalavimai netaikomi pirkimams, jeigu perkančioji organizacija sudaro sutartį su atskirą juridinio asmens statusą turinčiu subjektu, kurį ji kontroliuoja kaip savo pačios tarnybą ar struktūrinį padalinį ir kuriame ji yra vienintelė dalyvė (arba įgyvendina valstybės ar savivaldybės, kaip vienintelės dalyvės, teises ir pareigas), ir jeigu kontroliuojamas subjektas ne mažiau kaip 90 procentų pardavimo pajamų gauna iš veiklos, skirtos perkančiosios organizacijos poreikiams tenkinti ar perkančiosios organizacijos funkcijoms atlikti. Ši vadinama vidaus sandorio išimtis Lietuvos teisėje buvo įtvirtinta 2010 m. vasario 11 d., priėmus Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo bei papildymo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. kovo 2 d. Iki šio momento vidaus sandorio išimties Lietuvos viešųjų pirkimų teisėje nebuvo numatyta, ir ja nebuvo galima remtis. Ginčytas Konkurencijos tarybos nutarimas buvo priimtas 2010 m. birželio 10 d., t. y. jau galiojant minėtai vidaus sandorio išimčiai. Anot išplėstinės teisėjų kolegijos, vertinimas, ar pareiškėjo atlikti veiksmai tenkina Viešųjų pirkimų įstatyme numatytus reikalavimus, pirmiausia turi būti atliekamas atsižvelgiant į aplinkybes, kurios egzistavo ginčo veiksmų atlikimo momentu, o ne Konkurencijos tarybos nutarimo priėmimo metu. Aplinkybės, egzistavusios Konkurencijos tarybos nutarimo

priėmimo metu, analizuotinos tik po to ir jei kyla toks poreikis (pvz., gali paaiškėti, kad anksčiau bendrovė tenkino vidaus sandorio kriterijus, o vėliau jų ėmė nebetenkinti).

Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad pirmasis kriterijus, kada buvo galima remtis minėta teisės norma – perkančioji organizacija sudaro sutartį su atskirą juridinio asmens statusą turinčiu subjektu, kurį ji kontroliuoja kaip savo pačios tarnybą ar struktūrinį padalinį ir kuriame ji yra vienintelė dalyvė. Iš minėtos formuluotės matyti, kad vien tik aplinkybė, jog savivaldybė sudaro sutartį su uždara akcine bendrove, kurios vienintele akcininke ji yra, nėra pakankama išvadai, kad savivaldybė šią uždara akcinę bendrovę kontroliuoja kaip savo pačios tarnybą ar struktūrinį padalinį. Vadinasi, minėtoje įstatymo nuostatoje yra įtvirtinti du tam tikra apimtimi savarankiški – kontrolės ir vienintelio dalyvio – kriterijai. Tam, jog būtų nustatyta, ar perkančioji organizacija sudaro sutartį su asmeniu, kurį ji kontroliuoja kaip savo pačios tarnybą ar struktūrinį padalinį, be kita ko, svarbu įvertinti aktualų teisinį reguliavimą, aplinkybę, ar bendrovė, su kuria sudaryta sutartis, yra orientuota į rinką, taip pat bendrovės įstatus ir juose nustatytą bendrovės kontrolės mechanizmą. Vienas iš kriterijų, pagal kurį gali būti nustatoma, ar bendrovė yra orientuota į rinką, yra vykdomos veiklos kokybinis ir kiekybinis įvertinimas. Turėtų būti atsižvelgiama į šios bendrovės vykdomos veiklos geografinę ir materialią apimtį bei jos galimybę užmegzti ryšius su privataus sektoriaus įmonėmis. Byloje atsižvelgta į aktualią Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, pagal kurią viešosios valdžios subjektų akcinių vykdomą bendrovės kontrolę galima pripažinti analogiška kontrolei, kurią jie vykdo savo tarnyboms, kai, pirma, minėtos bendrovės veikla vykdoma tik minėtų subjektų teritorijoje ir iš esmės vykdoma tik jų naudai, ir, antra, per įstatuose numatytus organus, kuriuos sudaro minėtų subjektų atstovai, jie daro lemiamą įtaką ir šios bendrovės strateginiams tikslams, ir pagrindiniams sprendimams. Našta įrodyti, kad galima remtis vidaus sandorio išimtimi tenka asmeniui, kuris nori ja pasinaudoti; vidaus sandoris yra išimtis iš bendrosios taisyklės, todėl jis turi būti aiškinamas griežtai (siaurai). Šių nuostatų, byloje nustatytų aplinkybių ir surinktų įrodymų kontekste išplėstinė teisėjų kolegija sutiko su Konkurencijos tarybos pozicija, kad pareiškėjas (savivaldybė) neįrodė, kad UAB „Vilniaus vystymo kompanija“ ginčijamų pareiškėjo veiksmų atlikimo metu nebuvo į rinką orientuota bendrovė (vadinasi, neįrodė, kontroliuoja kaip savo pačios tarnybą ar struktūrinį padalinį), nors būtent pareiškėjui teko našta įrodyti vidaus sandorio išimties taikymo sąlygas. Pripažinta, kad savivaldybės veiksmais buvo pažeistas Konkurencijos įstatymo 4 straipsnis.

[2011 m. gruodžio 11 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-2277/2011**. *Vilniaus miesto savivaldybė prieš Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybą*. Procesinio sprendimo kategorija 7.1]

Svarbus konkurencijos teisės aspektas, susijęs su Konkurencijos tarybos nutarimų, kuriais vietos savivaldos institucijos įpareigojamos atlikti tam tikrus, su pažeidimo pašalinimu susijusius veiksmus, vykdymu, buvo nagrinėjamas administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-2301/2011**.

Konkurencijos taryba priėmė nutarimą Dėl Vilniaus miesto savivaldybės veiksmų perkant paslaugas iš UAB „Rubicon eventus“ atitikties Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams (toliau – Nutarimas), kuriuo, be kita ko, Vilniaus miesto savivaldybės administracija įpareigota nutraukti patalpų nuomos sutartį, sudarytą tarp Vilniaus miesto savivaldybės administracijos ir UAB „Rubicon eventus“, arba jos nuostatas pakeisti taip, kad neprieštarautų Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams. Konkurencijos taryba kreipėsi į teismą prašydama įpareigoti

atsakovą Vilniaus miesto savivaldybės administraciją įgyvendinti minėtu Konkurencijos tarybos nutarimu nustatytą įpareigojimą.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad valstybinio ar savivaldybių administravimo subjektui neįvykdžius Konkurencijos tarybos nutarimo (įpareigojančio atlikti tam tikrus veiksmus, pvz., nutraukti, pakeisti sutartį) ir šį faktą nustačius teisės aktų numatyta tvarka bei dėl to priėmus konkretų Konkurencijos tarybos nutarimą, Konkurencijos taryba negali savo nuožiūra imtis bet kokių teisinių priemonių. Konkurencijos taryba turi teisę kreiptis į teismą su atitinkamais, teisės aktų nuostatas ir Konkurencijos tarybai suteiktus įgalinimus atitinkančiais (iš jų išplaukiančiais) reikalavimais.

Dėl Konkurencijos tarybos nutarimo, kuriuo nustatyti atitinkami įpareigojimai, nevykdymo arba netinkamo vykdymo iš esmės atliekama tokia pati procedūra, kaip ir tais atvejais, kai tiriami ir nagrinėjami kiti Konkurencijos įstatymo pažeidimai. Todėl Konkurencijos tarybos išvada, jog konkretus Konkurencijos tarybos priimtas nutarimas dėl įstatymo pažeidimo ir jame nustatyti įpareigojimai nėra įvykdyti ar įvykdyti netinkamai, gali būti padaroma tik atlikus visų reikšmingų aplinkybių tyrimą ir šį klausimą išnagrinėjus teisės aktuose nustatyta tvarka. Ši išvada turi būti išreikšta Konkurencijos tarybos nutarimo ar kitokio procesinio sprendimo forma, atitinkančia teisės aktuose įtvirtintus formos ir turinio reikalavimus. Minėtos procedūros neatlikimas atitinkamais atvejais gali būti vertinamas kaip esminis procedūrinis pažeidimas, kuris gali sukelti tam tikras neigiamas teisinės pasekmes.

Teisės aktų nustatyta tvarka nustačiusi, kad Konkurencijos tarybos nutarimas buvo neįvykdytas ir nusprendusi dėl šios priežasties kreiptis į teismą, Konkurencijos taryba teisme gali pareikšti tik tokį reikalavimą ir prašyti taikyti tik tokį teisminės gynybos būdą, kuris, pirma, atitiktų įstatymais Konkurencijos tarybai suteiktus įgalinimus ir jų neviršytų, antra, atitiktų bendruosius reikalavimus, keliamus teisinės gynybos būdams, kuriuos gali taikyti teismas (pvz., Konkurencijos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 4 punkto pagrindu kreiptis į teismą dėl konkrečių valstybinio, savivaldybių administravimo subjektų ir kitų viešojo administravimo subjektų sprendimų (išskyrus Lietuvos Respublikos Vyriausybės norminių teisės aktų) panaikinimo, ar to paties straipsnio 6 punkto pagrindu kreiptis į teismą, kad būtų apginti valstybės ir kitų asmenų Konkurencijos įstatymo saugomi interesai, ginčijant (prašant pripažinti negaliojančiais) sudarytus sandorius (ar jų dalis). Konkurencijos taryba gali kreiptis į teismą tik su tokiu reikalavimu, kurį patenkinus, konkurencijos pažeidimas būtų pašalintas efektyviai ir veiksmingai, nesukuriant nepagrįstų prielaidų tolesniems ginčams ir bylinėjimuisi dėl Konkurencijos tarybos nutarimo (ne)įvykdymo. Konkurencijos tarybos reikalavimo pagrindu priimtas teismo sprendimas negali būti abstraktus, neaiškus, sąlyginis ar apskritai iš esmės priverstine tvarka neįvykdomas. Tik tokio kreipimosi į teismą pagrindu būtų galima spręsti, ar konkretus Konkurencijos tarybos nutarimas pagal atlikto tyrimo ir nagrinėjimo proceso metu nustatytas aplinkybes yra įvykdytas bei atitinkamai spręsti, ar taikytinos iš to kylančios teisinės pasekmės, t. y. atitinkami teisminės gynybos būdai.

Nagrinėjamoju atveju Konkurencijos tarybos reikalavimas (prašymas įpareigoti įgyvendinti įpareigojimus), išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, neatitiko anksčiau nurodytų reikalavimų, todėl negalėjo būti tenkinamas. Kartu pažymėta, kad tai neužkerta kelio Konkurencijos tarybai įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis iš naujo kreiptis į administracinį teismą su teisės aktų reikalavimus atitinkančiais prašymais.

[2011 m. liepos 25 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-2301/2011. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba prieš Vilniaus miesto savivaldybę. Procesinio sprendimo kategorija 7.1; 7.6]

1.4. Bylos dėl aplinkos apsaugos, teritorijų planavimo ir statybos teisinių santykių

Bylos, kuriose sprendžiami ginčai dėl aplinkos apsaugos, teritorijų planavimo ir statybos teisinių santykių – visai visuomenei ir atskiriems jos nariams jautri sritis. Didelis dėmesys aplinkai ir atskiriems jos elementams, aukštas reglamentavimo lygis tiek nacionalinės, tiek Europos Sąjungos teisės aktais lemia, kad ir 2011 metais šios bylos išlieka reikšminga Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos dalis.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, vykdydamas nacionaliniams teismams tenkančią pareigą užtikrinti veiksmingą ir visišką Europos Sąjungos teisės nuostatų veikimą, vienoje iš šios kategorijos bylų kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – ESTT). Teismas siekė pašalinti abejones dėl byloje taikytinų nacionalinės teisės normų, pagal kurias kompetentingi subjektai neprivalėjo atlikti strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ar bent jau atrankos šiam vertinimui atlikti, kai planuojamas tik vienas ūkinės veiklos objektas, suderinimo su Europos Sąjungos teise. Atsižvelgęs į šio kreipimosi pagrindą priimtą ESTT sprendimą, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-12/2011 atsisakė taikyti su Europos Sąjungos teise nesuderinamas nacionalinės teisės nuostatas.

Šioje byloje buvo ginčijami detalieji planai, kuriais numatyta vystyti kiaulininkystės ūkius Pakruojo rajone. Nustatyta, kad nebuvo atliktas šių detaliųjų planų, kuriais numatyta statyti du atskirus 4 000 vietų kiaulių penėjimo kompleksus, strateginis pasekmių aplinkai vertinimas ar bent jau atranka šiam vertinimui atlikti. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išaiškino, kad prieš tvirtinant minėtus detaliuosius planus, privalėjo būti atlikta atranka šių planų strateginiam pasekmių aplinkai vertinimui atlikti. Neatlikus strateginio pasekmių aplinkai vertinimo, kai šis vertinimas yra privalomas, nėra užtikrinama, kad bus įvertintos ir bus atsižvelgta į visas poveikį aplinkai galinčias daryti aplinkybes rengiant, svarstant (įskaitant viešą svarstymą su visuomene), derinant bei tvirtinant planus ir programas. Pastarieji reikalavimai nebūtų įgyvendinami ir tuo atveju, kai neatliekama (privaloma) atranka strateginiam pasekmių aplinkai vertinimui atlikti, nes tik atlikus tokią atranką, galima spręsti apie galimų plano ar programos pasekmių aplinkai reikšmingumą. Vertindama šio pažeidimo įtaką ginčo detaliųjų planų teisėtumui, teisėjų kolegija konstatavo, kad vien tai (pažeidimas) sudaro savarankišką ir pakankamą pagrindą minėtus teritorijų planavimo dokumentus pripažinti neteisėtus, kaip priimtus pažeidžiant pagrindines procedūras, ir juos panaikinti.

Byloje taip pat buvo patenkintas pareiškėjų prašymas panaikinti Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamento sprendimus dėl ginčo planuojamos ūkinės veiklos leistinumą pasirinktoje vietoje. Atliekant planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai bei poveikio visuomenės sveikatai vertinimus, visiškai nebuvo atsižvelgta į tai, kad abu ginčo kiaulių penėjimo kompleksai (taršos objektai) planuojami statyti nedideliu atstumu vienas nuo kito, nors visiems procedūros dalyviams ši aplinkybė buvo žinoma. Atsakingos institucijos teigiamų sprendimų dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumą pasirinktoje vietoje panaikinimas sudarė papildomą ir pakankamą (savarankišką) pagrindą šioje byloje neteisėtai pripažinti ir minėtus detaliuosius planus.

[2011 m. gruodžio 16 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁴⁹²-12/2011**. *G. V., J. P., P. G., visuomeninė organizacija „Lietuvos žaliųjų judėjimas“ ir L. A. L. prieš Pakruojo rajono savivaldybės tarybą, Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentą ir Šiaulių visuomenės sveikatos centrą*. Procesinio sprendimo kategorija 14.3.1; 14.3.2; 14.3.3; 14.5; 14.7]

Klausimais, susijusiais su planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimu, paminėtina ir administracinė byla **Nr. A⁵²⁵-103/2011**. Joje ginčas kilo dėl savivaldybės tarybos sprendimo, kuriuo nuspręsta nepritarti planuojamai veiklai – išplėsti kiaulių komplekso gamybinius pajėgumus iki 46 000 užaugintų kiaulių per metus.

Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo 8 straipsnio 9 dalis nustato, jog tuo atveju, jei iki programos patvirtinimo savivaldybės, kurios teritorijoje planuojama ūkinė veikla, taryba priima neigiamą motyvuotą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių, atsakinga institucija, gavusi savivaldybės tarybos sprendimą, privalo apie tai raštu informuoti planuojamos ūkinės veiklos organizatorių (užsakovą), kad poveikio aplinkai vertinimo procedūros negali būti tęsiamos tol, kol galioja savivaldybės tarybos priimtas sprendimas, išskyrus atvejus, kai planuojama ūkinė veikla yra valstybinės reikšmės ir jos įgyvendinimas yra numatytas valstybės strateginiuose planuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimais.

Kaip pažymėjo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, iš nurodytos teisės normos matyti, jog savivaldybės tarybai, kurios teritorijoje planuojama ūkinė veikla, suteikta teisė priimti sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių, nebaigus poveikio aplinkai vertinimo procedūrų. Tokiu būdu savivaldybės, kurios teritorijoje planuojama ūkinė veikla, tarybai suteikiama teisė priimti sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių ne pagal planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo rezultatus, o remiantis kitais motyvais. Toks savivaldybės tarybos sprendimas yra individualus administracinis aktas, todėl, atsižvelgiant į minėto įstatymo 8 straipsnio 9 dalį bei Viešojo administravimo įstatymo 8 straipsnį, toks aktas turi būti pagrįstas objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis, jame turi būti aiškiai suformuluotos nustatytos arba suteikiamos teisės bei pareigos ir nurodyta akto apskundimo tvarka. Atsisakymą duoti sutikimą minėtos ūkinės veiklos plėtrai savivaldybės institucijos priėmė įvertinusios specialiai sudarytos komisijos išvadas, gretimai ūkinės veiklos objekto esančių gyvenamųjų vietovių bendruomenių aiškiai išreikštą neigiamą nuomonę, tai, kad pareiškėjas planuojamai ūkinei veiklai (kiaulių auginimui nuo 12 000 iki 46 000 vienetų) vykdyti pasirinko vietovę, kuri ribojasi su keturiomis upėmis ir yra arti saugotinių teritorijų, įskaitant „Natura 2000“ teritorijas. Savivaldybės institucijos vertino ir kitas aplinkybes, įskaitant tai, jog praplėtus ūkinę veiklą iki prašomos, tektų didinti sanitarinę apsaugos zoną, į kurią patektų ne tik keliasdešimt gyvenamųjų namų (buvo gauti notariškai patvirtinti žemės sklypų savininkų nesutikimai šios zonos plėtrai), bet ir hidrografinis draustinis. Dėl to ginčyto savivaldybės tarybos sprendimo nepritarti planuojamai veiklai naikinti nebuvo teisinio pagrindo.

[2011 m. sausio 17 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁵²⁵-103/2011**. *UAB „Bugeniu agro“ prieš Mažeikių rajono savivaldybę*. Procesinio sprendimo kategorija 2.3.1; 2.7]

Teritorijų planavimo procedūrų metu priimami teritorijų planavimo dokumentai, kuriais, be kita ko, nustatomi aplinkosaugos, paminklosaugos ir kitos sąlygos, formuojama žemės, miško ir vandens naudmenų, gyvenamųjų vietovių, gamybos bei infrastruktūros sistema, nustatomos fizinių ir juridinių asmenų veiklos plėtojimo galimybės atitinkamoje teritorijoje. 2011 metais šioje srityje

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat pasisakė svarbiais teisės aiškinimo ir taikymo klausimais.

Kartais ginčai šioje srityje kyla dėl to, ar byloje ginčijamas dokumentas, susijęs su tam tikros teritorijos suplanavimu, yra detalusis planas.

Lietuvos Respublikos 1995 m. gruodžio 12 d. įstatymo Nr. I-1121 Dėl Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo įsigaliojimo 2 straipsnyje buvo nustatyta, „kad Teritorijų planavimo įstatymas <...> Vyriausybės nustatyta tvarka taikomas visiems patvirtintiems, pradėtiems ir iki įstatymo įsigaliojimo dienos nebaigtiems bendriesiems, detaliesiems planams bei specialiojo planavimo dokumentams.“ Atitinkamai Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama šį pavedimą, 1996 m. gegužės 24 d. priėmė nutarimą Nr. 617 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo taikymo patvirtintiems, pradėtiems ir iki šio įstatymo įsigaliojimo nebaigtiems rengti teritorijų planavimo dokumentams“, kurio 1.1 punkte numatyta, kad „miestų (ar jų dalių), miestelių ir kaimų (kaimo gyvenviečių) generaliniai planai, detalieji planai ir projektai, <...> bei kiti dokumentai, kuriuose numatytos teritorijų žemės naudojimo, veiklos joje plėtojimo sąlygos, žemės naudotojų teisės ir prievolės, yra teritorijų planavimo dokumentai, jeigu jie nustatytąja tvarka buvo patvirtinti iki Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo <...> įsigaliojimo dienos. Šie dokumentai iki 1997 m. kovo 30 d. turi būti įregistruoti Teritorijų planavimo dokumentų valstybės registre, kaip nustatyta šio registro nuostatuose“.

Įvertinusi šį teisinį reguliavimą, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija administracinėje byloje **Nr. A⁴³⁸-2358/2011** nurodė, kad įvairaus pobūdžio teritorijų planavimo dokumentai, tarp jų ir detaliųjų planų projektai, yra pripažįstami teritorijų planavimo dokumentais Teritorijų planavimo įstatymo taikymo prasme, jeigu jie atitinka šias sąlygas: pirma, nustatyta tvarka buvo patvirtinti iki Teritorijų planavimo įstatymo įsigaliojimo dienos (1996 m. sausio 1 d.); antra, juose yra numatytos teritorijų žemės naudojimo, veiklos joje plėtojimo sąlygos, žemės naudotojų teisės ir prievolės; trečia, iki 1997 m. kovo 30 d. buvo įregistruoti Teritorijų planavimo dokumentų valstybės registre.

[2011 m. spalio 3 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁴³⁸-2358/2011**. *UAB „Plungės kooperatinė prekyba“ prieš Kauno miesto savivaldybės administraciją ir Nacionalinės žemės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Kauno miesto žemėtvarkos skyrių*. Procesinio sprendimo kategorija 4.5]

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą taikė ir aiškino norminių teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias detaliojo planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimą. Nuosekliai formuodamas savo praktiką šios kategorijos ginčiuose, teismas administracinėje byloje **Nr. A⁵²⁵-1000/2011** išaiškino, kad Teritorijų planavimo įstatymo 20 straipsnis galimybę įgyti ir turėti detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teises ir pareigas sieja su asmens teise į planuojamą žemę, t. y. asmuo turi būti planuojamos žemės valdytojas ir naudotojas. Atsižvelgusi į tai, teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėjos sutartimi įgytos detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisės ir pareigos, po to kai nuosavybės teisės į žemės sklypą buvo perleistos kitam asmeniui, taip pat atiteko pastarajam asmeniui, kuris, kaip naujas žemės sklypo valdytojas, įgijo teises organizuoti savo žemės sklypo detaliojo planavimo procedūrą bei dalyvauti šioje planavimo procedūroje. Tuo tarpu pareiškėja, nebebūdama žemės sklypo savininke, neteko detaliojo planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų, todėl nebeturėjo reikalavimo teisės klausimais, susijusiais su ginčo žemės sklypo detaliuoju planavimu.

[2011 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-1000/2011. S. J. prieš Klaipėdos apskrities viršininko administraciją. Procesinio sprendimo kategorija 14.3.2; 14.3.3]

Reikšmingos teisės aiškinimo ir taikymo nuostatos 2011 metais buvo formuojamos ir statybų teisinių santykių srityje. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1472/2011 pasisakyta dėl teismo, sprendžiančio klausimą dėl statybos leidimo teisėtumo, nagrinėjimo ribų ir Nuolatinės statybos komisijos sprendimo išduoti statybos leidimą, kaip savarankiško administracinės bylos dalyko.

Minėtoje administracinėje byloje išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad Nuolatinės statybos komisijos sprendimas išduoti statybos leidimą yra privalomas savivaldybės administracijos direktoriui (jo įgaliotam savivaldybės administracijos valstybės tarnautojui), todėl esant teigiamam Nuolatinės statybos komisijos sprendimui, pastarieji viešojo administravimo subjektai neturi diskrecijos teisės spręsti statybos leidimo išdavimo (neišdavimo) klausimą. Atitinkamai ši aplinkybė neleidžia daryti išvados, jog tais atvejais, kai atitinkamas statybos leidimas yra savarankiškas administracinės bylos (skundo) dalykas, t. y. nėra papildomai skundžiamas Nuolatinės statybos komisijos sprendimas, šio administracinio akto teisėtumo ir pagrįstumo analizė apsiriboja tik administracinės procedūros, atliekamos po minėtos Komisijos sprendimo priėmimo, vertinimu. Tokia išvada grindžiama tuo, kad, pirma, pats Nuolatinės statybos komisijos sprendimas išduoti statybos leidimą yra vienas iš savarankiškos ir vientisos administracinės procedūros (statybos leidimo išdavimo), kuri prasideda statytojo (užsakovo) nustatytos formos prašymo bei kitų dokumentų pateikimu ir pasibaigia statybos leidimo išdavimu, metu priimamų procedūrinių (tarpinių) sprendimų. Teigiamas Nuolatinės statybos komisijos sprendimas dėl statybos leidimo išdavimo savaime nelemia statytojo (užsakovo) bei kitų suinteresuotų asmenų materialinių teisių ir pareigų, susijusių su statytojo (užsakovo) prašyme išduoti statybos leidimą nurodytų statinių statyba (siekiamais vykdyti statybos darbus), atsiradimo ar pasikeitimo, o tik sudaro prielaidas atlikti tolimesnius veiksmus šioje administracinėje procedūroje. Toks Nuolatinės statybos komisijos sprendimas negali būti vertinamas kaip savarankiškas, su aptariama administracine procedūra nesusijusias teises pasekmes sukeliantis administracinis aktas. Nors pastarasis sprendimas pagal bendrąją taisyklę įpareigoja savivaldybės administracijos direktorių (jo įgaliotą savivaldybės administracijos valstybės tarnautoją) veikti Statybos įstatymo 23 straipsnio 9 dalyje numatytu būdu, konkrečias teises pasekmes statybos teisinių santykių dalyviams sukelia būtent pagal Nuolatinės statybos komisijos sprendimą statytojui (užsakovui) savivaldybės administracijos direktoriaus ar jo įgalioto tarnautojo išduodamas statybos leidimas, t. y. galutinis sprendimas (individualus administracinis aktas), kuriuo įtvirtinamas konkretus administracinės procedūros pabaigos rezultatas. Tai lemia, kad pastarasis Nuolatinės statybos komisijos sprendimas negali būti savarankiškas administracinės bylos nagrinėjimo dalykas.

Kita vertus, byloje taip pat atkreiptas dėmesys, kad vienas iš statybos leidimo panaikinimo pagrindų yra administracinės procedūros, kurios pabaigoje priimamas galutinis sprendimas dėl statybos leidimo, metu padaryti atitinkami pažeidimai. Todėl nagrinėjant skundus dėl statybos leidimo teisėtumo, privalu, kai tai patenka į pareiškėjo skundu (prašymu) apibrėžtas administracinės bylos ribas, *inter alia* atlikti administracinės procedūros metu priimamų (atliekamų) procedūrinių (tarpinių) sprendimų (veiksmų), koku laikytinas Nuolatinės statybos komisijos sprendimas išduoti statybos leidimą, vertinimą bei šiais procedūriniais (tarpiniais) sprendimais (veiksmiais) padarytų pažeidimų (jei tokie buvo) įtaką galutinio aptariamą procedūros sprendimo – statybos leidimo –

teisėtumui ir pagrįstumui. Pareiškėjai, ginčydami statybos leidimą, neprivalo reikšti savarankiškų reikalavimų panaikinti vientisos administracinės procedūros (statybos leidimo išdavimo) metu priimamų procedūrinių (tarpinių) sprendimų, tokių kaip Nuolatinės statybos komisijos sprendimas išduoti statybos leidimą. Tačiau tai neapriboja galimybių ginčyti statybos leidimą, be kita ko, tokiais pagrindais, kurie yra susiję su materialiniu ir (arba) procesiniu (procedūriniu) Nuolatinės statybos komisijos veiksmy, neveikimo ir (arba) priimto sprendimo išduoti statybos leidimą neteisėtumu. Pripažinus procedūrą užbaigiantį (galutinius rezultatus įforminantį) statybos leidimą neteisėtu ir jį panaikinus Administracinių bylų teisenos įstatymo 89 straipsnyje numatytais pagrindais, teisinės reikšmės netenka ir visi tos pačios administracinės procedūros metu priimti procedūriniai (tarpiniai) sprendimai, sudarę pagrindą priimti neteisėtą statybos leidimą.

[2011 m. rugsėjo 26 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁶⁶²-1472/2011**. *Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos prieš Kauno miesto savivaldybės administraciją*. Procesinio sprendimo kategorija 13.2.3]

Paminėtina ir administracinė byla **Nr. A⁵²⁵-1426/2011**, kurioje ginčyto statybos leidimo teisėtumą pareiškėjas kvestionavo, be kita ko, aplinkybe, jog ne visi Nuolatinės statybos komisijos nariai pritarė šio leidimo išdavimui. Kaip buvo matyti iš byloje pateikto Nuolatinės statybos komisijos protokolo, šios Komisijos nariai jame (protokole) pažymėjo, jog susipažino su statinio projektu ar, kad statinio projektas peržiūrėtas. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, sistemiškai įvertinusi ginčo teisiniams santykiams taikytinas teisės aktų nuostatas, padarė išvadą, jog Nuolatinės statybos komisijos narių išreiškiamas nepritarimas statinio projektui ir atitinkamai statybos leidimo išdavimui, visų pirma, siejamas su nepritarimo motyvų pateikimu. Todėl toks nepritarimas visais atvejais turi būti aiškiai išreikštas, konkretus ir motyvuotas. Tuo atveju, jeigu Nuolatinės statybos komisijos narys, įvertinęs jam pateiktus dokumentus, pažymi, kad jis su jais susipažino ar juos peržiūrėjo, jeigu nėra pateikiami nepritarimo statybos leidimo išdavimui motyvai, tokia komisijos nario išreikšta pozicija, teisėjų kolegijos nuomone, negali būti vertinama kaip nepritarimas statybos leidimo išdavimui.

[2011 m. rugsėjo 19 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁵²⁵-1426/2011**. *UAB „JGK statyba“, J. P., A. P., A. M., E. M. ir I. B. prieš Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos Vilniaus teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros skyrių ir Vilniaus miesto savivaldybės administraciją*. Procesinio sprendimo kategorija 13.3.1; 13.6]

Administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-2303/2011**, kurioje taip pat spręstas klausimas dėl statybos leidimo teisėtumo, skundas buvo grindžiamas aplinkybe, kad administraciniai aktai, trečiajam suinteresuotam asmeniui suteikiantys teisę atlikti bendrosios dalinės nuosavybės teisės objekto rekonstravimą, išduoti nesant pareiškėjo, statinio bendraturčio, sutikimo. Byloje nustatyta, kad pareiškėjas sutiko duoti sutikimą ir leisti statytojui gauti sąlygų sąvadą ir projektuoti laiptinę pagal suderintą išankstinį projektą, tačiau darbai, kuriems išduotas ginčo statybos leidimas, neatitiko pastarojo išankstinio projekto.

Bylą nagrinėjusi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, įvertinusi faktines bylos aplinkybes teisės normų, reglamentuojančių statinio bendraturčių interesų apsaugą vykdant statybos darbus, ir aktualios teismų praktikos kontekste, padarė išvadą, kad pagal įstatymus reikalingas pateikti bendraturčių sutikimas reiškia ne abstraktų, o konkretizuotą bendraturčių

sutikimą. Tai reiškia, kad sutikimas duodamas ne apskritai teisei į statybą įgyvendinti, bet konkrečioms statybos darbams atlikti. Tinkamu bendraturčio – galimo statytojo – būsimos rekonstrukcijos planų atskleidimu kitiems bendraturčiams pripažįstamas tinkamo projekcinio pasiūlymo (tokio, kaip jis apibūdinamas Statybos įstatymo 2 straipsnio 31 dalyje) pateikimas. Būtina nurodyti konkrečius statybos darbus, statybos paskirtį ir netgi jos atlikimo orientacinį laikotarpį. Byloje nustatyta, kad projektuojant statinį, buvo nukrypta nuo priešprojektinio pasiūlymo. Rašytinių įrodymų, jog pareiškėjas sutiko su pakeitimais, nepriklausomai nuo to, ar korekcijos buvo privalomos pagal teisės aktus, nebuvo pateikta. Todėl nesant įvykdytai Statybos įstatymo sąlygai – statytojui negavus statinio bendraturčio sutikimo – statybos leidimas buvo išduotas neteisėtai ir nepagrįstai.

[2011 m. rugpjūčio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-2303/2011. J. K. prieš *Kėdainių rajono savivaldybės administraciją*. Procesinio sprendimo kategorija 13.2; 13.2.3; 59]

1.5. Bylos dėl civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų

Administraciniai teismai nagrinėja bylas dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo (Civilinio kodekso 6.271 str.). Taisyklės, pagal kurias administracinis teismas turi pripažinti valstybės ar savivaldybės atsakomybę už neteisėtus veiksmus, ir toliau kelia klausimų.

Pavyzdžiui, paminėtina administracinė byla Nr. A⁶²-1119/2011, kurioje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija sprendė, ar atlygintina bendrovei turtinė žala, kurią ji patyrė dėl to, kad pagal prokuroro, ginančio viešąjį interesą, ieškinį buvo panaikintas detalusis planas ir kiti su tuo susiję aktai. Išplėstinė teisėjų kolegija, patikrinusi viešosios atsakomybės sąlygų buvimą, nusprendė, kad atsakovų Lietuvos valstybės ir Neringos savivaldybės elgesys pareiškėjo inicijuotame teritorijų planavimo procese nebuvo adekvatus susiklosčiusiai situacijai ir buvo pakankama pareiškėjui kilusių neigiamų padarinių atsiradimo priežastis. Išnagrinėjęs pateiktus įrodymus, apeliacinės instancijos teismas pripažino bendrovės teisę į reikalavimų dalies patenkinimą ir priteisė 144 641 litų dydžio nuostolių atlyginimą. Teismas, be kita ko, pripažino, kad valstybė ir savivaldybė nagrinėjamu atveju atsako solidariai. Pareiškėjo patirta žala, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, buvo susijusi su detaliojo planavimo procesu, kaip pagal savo pobūdį ir esmę vientisa procedūra.

Vertindama pareiškėjui priteistinos kompensacijos dydį, išplėstinė teisėjų kolegija pabrėžė, kad atsakomybės dydis gali būti mažinamas, atsižvelgiant į paties nukentėjusio asmens kaltę, veiksmus, kuriais jis padėjo žalai atsirasti ar jai padidėti (CK 6.248 str. 4 d., 6.253 str. 5 d., 6.282 str.). Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, asmenims, vykdančioms komercinę investicinę veiklą, kaip profesionalams, turi būti taikomi didesni atidumo, rūpestingumo, atsargumo standartai. Rūpestingumo pareiga reiškia, kad suinteresuoti asmenys, dalyvaujantys tam tikrame teritorijų planavimo etape, turi domėtis, kokio pobūdžio ir turinio aplinkybės bus išsamiau nagrinėjamos. Atsižvelgus į tai, konstatuota, kad atitinkamos teritorijos planavimą finansuojantys ūkio subjektai taip pat privalo parodyti reikiamą rūpestingumą ir apdairumą. Tačiau minėtų rūpestingumo pareigų nustatymas, siekiant, kad būtų laikomasi teritorijų planavimo proceso reikalavimų, negali būti aiškinamas kaip valstybei ar savivaldybei tenkančių pareigų perkėlimas privačiam ūkio subjektui.

Įstatymų aiškinimas, kad valstybės ir savivaldybių institucijos gali elgtis neteisėtai ir už tai visiškai neatsakyti, nurodant, jog visą riziką už tai turi prisiimti suinteresuotas (privatus) asmuo, formuotų visuomenėje visiško nepasitikėjimo valstybe mentalitetą, taip pat sudarytų prielaidas valstybės ar savivaldybės institucijoms ir jų pareigūnams elgtis neatsakingai, neapgalvotai vykdyti Teritorijų planavimo įstatyme numatytas pareigas, tokiu būdu pažeidžiant iš Konstitucijos 5 straipsnio 3 dalies kylantį imperatyvą, kad valdžios įstaigos privalo tarnauti žmonėms. Išplėstinė teisėjų kolegija pabrėžė, kad visų pirma valstybės ir savivaldybių institucijos privalo elgtis teisėtai bei prisiimti atsakomybę už tai. Verslo ar kitų privačių subjektų elgesys gali būti labai reikšmingas nustatant priteistiną žalą sumą ir ją mažinant, tačiau kai nėra akivaizdžių įrodymų, kad pareiškėjas siekė neteisėtų tikslų ar kitu būdu elgėsi neteisėtai (pvz., nėra nustatytas valstybės tarnautojo papirkimo atvejis), visą riziką ir atsakomybę už patirtas išlaidas perkelti pareiškėjui būtų neteisinga. Šiomis aplinkybėmis apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad pareiškėjas, nesiimdamas teritorijų planavimo proceso metu įstatyme numatytų ir visų kitų galimų priemonių, savo elgesiu prisidėjo prie nuostolių atsiradimo. Todėl išplėstinė teisėjų kolegija atsakovų atsakomybės laipsnį už pareiškėjo patirtą žalą nustatė 1/2 dalies dydžio ir pripažino pareiškėjo teisę tik į dalies reikalavimų patenkinimą.

[2011 m. gruodžio 15 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁶²-1119/2011**. *Uždaroji akcinė bendrovė „Enerilas“ prieš Neringos savivaldybę ir Lietuvos valstybę, atstovaujama Klaipėdos apskrities viršinininko administracijos (procesinių teisių perėmėjas – Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos)*. Procesinio sprendimo kategorija 15.2; 15.4]

Kaip ir ankstesniais metais, bylose dėl žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nuosekliai akcentavo, kad pateikti įrodymus dėl tariamos žalos buvimo ir jos dydžio turi viešąją atsakomybę pripažinti siekianti šalis.

Administracinėje byloje **Nr. A⁷⁵⁶-34/2011** Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija sprendė dėl žalos, kilusios dėl Valstybinės ligonių kasos tariamo vilkinimo sudaryti paslaugų sutartis, atlyginimo. Pareiškėjas UAB „Baltic Orthoservice“ pateikė prašymą priteisti iš Lietuvos valstybės 474 089,07 litų turinės žalos (kaip negauto pelno), patirtos dėl neteisėtų atsakovo Valstybinės ligonių kasos veiksmų, vilkinant sudaryti su pareiškėju sutartis dėl gyventojų aprūpinimo ortopedijos techninėmis priemonėmis. Išplėstinė teisėjų kolegija, vertindama tariamą pareiškėjo žalą, pabrėžė, kad patirti netiesioginiai nuostoliai (negautos pajamos) turi būti pagrįsti realiomis, įrodytomis, neišvengiamomis, o ne tikėtinomis, hipotetinėmis pajamomis. Vadinasi, negali būti priteisiamos negautos pajamos, kurių gavimas būtų tik hipotetinis, grindžiamas prielaidomis net ir tuo atveju, jei atsakovas pareiškėjo atžvilgiu būtų elgėsis teisėtai, t. y. pagal atitinkamoje situacijoje privalomas taikyti teisės normas.

Aptariama byla reikšminga ir dėl atstovavimo išlaidų, patirtų kito teismo proceso metu, pripažinimo atlygintina žala. Išplėstinė teisėjų kolegija sprendė, kad kai vadovaujantis Administracinių bylų teisenos įstatymu, pareiškėjas turi galimybę prašyti priteisti atstovavimo išlaidas, patirtas administraciniame teisme nagrinėjant atitinkamą skundą, tačiau byloje nėra duomenų, kad pareiškėjas tokį prašymą būtų teismui pateikęs ir jis būtų jį atmetęs arba kad buvo kitų priežasčių, dėl kurių pasinaudoti minėta procesiniame įstatyme numatyta galimybe buvo neįmanoma arba pernelyg sudėtinga, šios pareiškėjo išlaidos nevertintinos kaip žala Civilinio

kodekso 6.249 straipsnio 1 dalies prasme. Procesinių (atstovavimo) išlaidų priteisimo pirmiausia turi būti siekiama tame procese, kuriame jos buvo patirtos.

[2011 m. birželio 6 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁷⁵⁶-34/2011**. *Uždaroji akcinė bendrovė „Baltic Orthoservice“ prieš Valstybinę ligonių kasą prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos ir Lietuvos valstybę, atstovaujama Valstybinės ligonių kasos prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 15.2; 15.2.3.1]

Pastebimai daugėja prašymų atlyginti patirtą žalą dėl policijos pareigūnų neteisėtų veiksmų ar netinkamo pareigų vykdymo.

Administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-2457/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pripažino Lietuvos valstybės atsakomybę dėl neteisėto policijos pareigūnų prievartos priemonių panaudojimo. Pareiškėjui, kuris dėl neteisėto specialiosios priemonės – šaunamuoju ginklu iššautų skausminių šaudmenų, patyrė sunkų ir nežymų sveikatos sutrikdymą, priteisti 737,34 litai turtinei ir 30 000 litų neturtinei žalai atlyginti. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Policijos veiklos įstatymo 23 straipsnio 1 dalyje ir Viešojo saugumo tarnybos įstatymo 12 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog prievarta, kuri gali sukelti kūno sužalojimą ar mirtį, gali būti naudojama tik prieš konkretų teisės pažeidėją. Tokia išvada kyla lingvistiškai aiškinant teisės normas, nes ir Policijos veiklos įstatymo 23 straipsnio 1 dalyje, ir Viešojo saugumo tarnybos įstatymo 12 straipsnio 3 dalyje prieš panaudojant prievartos priemones, reikalaujama atsižvelgti *inter alia* į individualias pažeidėjo savybes.

Be to, teisėjų kolegija aptariamoje byloje akcentavo Policijos veiklos įstatymo 23 straipsnio 1 dalyje ir Viešojo saugumo tarnybos įstatymo 12 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto proporcingumo principo svarbą. Net jei prievartos priemonės naudojamos prieš konkretų asmenį, tokių priemonių naudojimas turi atitikti proporcingumo principą, t. y. prieš jas panaudojant turi būti įvertinama ir atsižvelgiama į konkrečią situaciją, teisės pažeidimo pobūdį, taip pat pasekmes, kurias gali sukelti konkrečios prievartos priemonės panaudojimas. Tai ypač svarbu tais atvejais, kai panaudojamos prievartos priemonės gali sukelti sunkias pasekmes, t. y. mirtį ar sveikatos sužalojimą. Nors pagal nurodytas teisės normų nuostatas pareigūnai turi tam tikrą diskreciją pasirinkti konkrečias prievartos priemones konkrečiose situacijose, tokia diskrecija nėra neribota.

Pagal Policijos veiklos įstatymą ir Viešojo saugumo tarnybos įstatymą būtent konkretus pareigūnas turi įvertinti situaciją, įskaitant ir priemonės panaudojimo individualumą, ir tokio panaudojimo proporcingumą. Taigi šiuo atveju atsakovas (jo dispozicijoje esantys pareigūnai) turi pareigą užtikrinti, kad jėgos panaudojimas bus teisėtas ir pagrįstas, įskaitant ir jo atitikti proporcingumo principui. Atitinkamai, būtent atsakovas, atsižvelgiant į pažeistos vertybės svarbą (asmens sveikatą), turi ir pozityvią pareigą išsamiai ištirti tokį įvykį bei nustatyti visas reikšmingas aplinkybes, ir pareigą įrodyti, kad prievartos priemonės panaudojimas buvo teisėtas ir proporcingas atsižvelgiant į paties pareiškėjo elgesį.

[2011 m. birželio 23 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-2457/2011**. *J. T. prieš Lietuvos valstybę, atstovaujama Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato*. Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.1; 15.2.3.2]

Kitoje administracinėje byloje **Nr. A²⁶¹-2679/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pripažino pareiškėjo teisę į neturtinės žalos, kuri įvertinta 10 000 litų, atlyginimą. Teisėjų kolegija nustatė, kad policija prievartos priemonės, kurios nežymiai sutrikdė pareiškėjo sveikatą, panaudojo nepateisinamai. Dar kartą akcentuota, kad Policijos veiklos įstatymo 23 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog policijos pareigūnas turi teisę panaudoti prievartą, kai būtina užkirsti kelią teisės pažeidimams, sulaikyti juos padariusius asmenis ir kitais atvejais, saugant bei ginant asmens, visuomenės, valstybės teisėtus interesus. Prievarta, galinti sukelti kūno sužalojimų ar mirtį, gali būti naudojama tik tiek, kiek to reikia tarnybinei pareigai įvykdyti, ir tik po to, kai visos įmanomos įtikinimo ar kitos priemonės nebuvo veiksmingos. Prievartos rūšį ir jos panaudojimo ribas pasirenka policijos pareigūnas, atsižvelgdamas į konkrečią situaciją, teisės pažeidimo pobūdį bei individualias pažeidėjo savybes. Tačiau naudodami prievartą, policijos pareigūnai privalo stengtis išvengti sunkių pasekmių.

[2011 m. lapkričio 2 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A²⁶¹-2679/2011**. *E. G. prieš Lietuvos valstybę, atstovaujama Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato ir Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Elektrėnų policijos komisariato*. Procesinio sprendimo kategorija 15.2.1; 15.2.3.2]

Administracinėje byloje **Nr. A²⁶¹-1129/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo pareiškėjos prašymą atlyginti turtinę žalą, kilusią dėl to, kad policijos pareigūnai nesiėmė priemonių tam, kad tinkamai apsaugotų eismo įvykio vietą. Po eismo įvykio dingo pareiškėjai priklausantis dviratis, kurį vairuodama, kaip transporto priemonę, ji pateko į eismo įvykį ir patyrė kūno sužalojimus. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnio 2 dalyje ir Policijos patrulių veiklos instrukcijos, patvirtintos Lietuvos policijos generalinio komisaro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 660, 85.6 punkte yra nustatyta imperatyvi policijos pareigūnų pareiga išsaugoti teisės pažeidimo įrodymus. Dviratis, kaip eismo įvykyje dalyvavusi transporto priemonė, buvo įrodymas ir kaip asmens, nukentėjusio eismo įvykyje, turtas privalomai turėjo būti išsaugotas, tačiau juo nebuvo tinkamai pasirūpinta, dėl ko jis buvo prarastas. Tuo atitinkamai padaryta žala turto savininkei. Remdamasi šiais argumentais, teisėjų kolegija pripažino, kad 700 litų žalos atlyginimas iš Lietuvos valstybės pareiškėjai priteistas pagrįstai.

[2011 m. balandžio 15 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A²⁶¹-1129/2011**. *I. J.-B. prieš Lietuvos valstybę, atstovaujama Lietuvos viešosios policijos rinktinės „Vytis“ ir Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato*. Procesinio sprendimo kategorija 15.2.2; 15.2.2; 15.2.3.1]

1.6. Bylos dėl socialinės apsaugos teisinių santykių

Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui 2011 metais teko skirti daug dėmesio socialinės apsaugos teisiniams santykiams. Šios kategorijos bylose priimta nemažai reikšmingų procesinių sprendimų.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-758/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas sprendė, ar nedarbingumo laikotarpiu gauta išėtinė išmoka yra pagrindas atsisakyti skirti ligos pašalpą. Atsakovas Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyrius atsisakė skirti ligos pašalpą, motyvuodamas tuo, kad pareiškėjas, kuris 2009 m. liepos 21 d. buvo atleistas iš darbo, iki 2009 m. rugšėjo 21 d. turėjo draudžiamųjų pajamų, t. y. jam buvo mokama išėtinė išmoka pagal Valstybės tarnybos įstatymo 41 straipsnio 4 dalį. Byloje nustatyta, kad pareiškėjo liga,

dėl kurios buvo išrašytas nedarbingumo pažymėjimas, prasidėjo dar nenutrūkus jį ir darbdavį siejusiems valstybės tarnybos teisiniams santykiams. Atsižvelgusi į šią faktinę aplinkybę ir remdamasi Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje bei 14 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu reglamentavimu, teisėjų kolegija nusprendė, jog už pirmąsias dvi nedarbingumo dienas darbdavio išmokėta pareiškėjui suma savo paskirtimi buvo ligos pašalpa, o po atleidimo iš darbo dienos (nuo 2009 m. liepos 21 d.) pareiškėjas įgijo teisę į terminuotą (5 kalendorinių ligos dienų) ligos pašalpą iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšų. Tai, kad pareiškėjas gavo išėitinę išmoką pagal Valstybės tarnybos įstatymo 41 straipsnį, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, negali paneigti jo subjektinės teisės į socialinę pašalpą. Teisės aktai nenustato, kad apdraustajam, kuris nedirba, tačiau laikinojo nedarbingumo metu gauna išėitinę išmoką, šios išėitinės išmokos gavimo laiku nemokama ligos pašalpa. Todėl Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo vertinimu, atsakovas nepagrįstai atsisakė skirti ligos pašalpą pareiškėjui.

[2011 m. kovo 14 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-758/2011**. *S. T. prieš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vilniaus skyrių*. Procesinio sprendimo kategorija 6.4.1]

Apžvelgiant Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtas administracinės bylas dėl ligos pašalpos skyrimo, paminėtina ir administracinė byla **Nr. A¹⁴⁶-33/2011**. Šioje byloje pareiškėjas ginčijo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos sprendimą neskirti jam ligos pašalpos dėl to, kad jis tapo laikinai nedarbingu vairuodamas automobilį neblaivus. Pareiškėjas neneigė, kad susižalojo eismo įvykyje vairuodamas automobilį neblaivus, tačiau teigė, kad jo neblaivumas negali būti pripažintas pagrindu nemokėti ligos pašalpos, nes teisėsaugos institucijos nenustatė, kad eismo įvykio priežastis buvo jo neblaivumas. Teisėjų kolegija nagrinėjamose bylose kontekste pažymėjo, kad Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 15 straipsnio nuostatos, numatančios sąlygas, kuriomis ligos pašalpa nemokama, yra imperatyvios. Todėl Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinis skyrius, nustatęs, kad apdraustasis asmuo tapo nedarbingas dėl neblaivumo (girtumo) ar dėl piktnaudžiavimo psichiką veikiančiomis medžiagomis (minėto įstatymo 15 str. 1 d. 3 p.), o teisėsaugos institucijos (teismas, prokuratūra ir kt.) ar kitos kompetentingos institucijos nėra priėmusios išvadų, kad neblaivumas (girtumas) ar apsvaigimas traumai atsirasti įtakos neturėjo, neturi diskrecijos teisės spręsti, ar mokėti ligos pašalpą, ir privalo priimti sprendimą ligos pašalpos nemokėti. Teisėjų kolegija pripažino, kad atsakovas, nusprendęs neskirti pareiškėjui ligos pašalpos, t. y. nustatęs, jog egzistuoja ligos pašalpos nemokėjimo sąlyga, numatyta Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punkte, priėmė pagrįstą ir teisėtą sprendimą.

[2011 m. kovo 7 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A¹⁴⁶-33/2011**. *T. K. prieš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyrių*. Procesinio sprendimo kategorija 6.4.1]

Dėl motinystės pašalpos skyrimo nėštumo ir gimdymo atostogų laikotarpiu pasisakyta administracinėje byloje **Nr. A¹⁴⁶-2414/2011**. Šioje byloje ginčas kilo dėl pareiškėjos teisės gauti motinystės pašalpą gimus antrajam vaikui. Pareiškėjai antrasis vaikas gimė pirmojo vaiko priežiūros atostogų metu. Tačiau pareiškėja, būdama pirmojo vaiko priežiūros atostogose, dar iki jos antrojo nėštumo pradžios, buvo atleista iš darbo dėl įmonės bankroto. Teisėjų kolegija, išnaginėjusi Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatyme nustatytą teisinį reguliavimą, pažymėjo, kad jame egzistuoja spraga – Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje

numatytas teisinis reguliavimas, kuris įtvirtina atleistas iš darbo dėl įmonės bankroto moters teisę gauti motinystės pašalpą nėštumo ir gimdymo atostogų laikotarpiu, nenumato moters teisės gauti motinystės pašalpą, kai šiomis aplinkybės prasideda antrasis moters nėštumas. Teisėjų kolegija, atsižvelgusi į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudenciją (Konstitucinio Teismo 1998 m. liepos 9 d. nutarimas, 2006 m. lapkričio 20 d. sprendimas), nusprendė teisinio reguliavimo spragą užpildyti *ad hoc*. Visų pirma, teisėjų kolegija pažymėjo, kad byloje nėra ginčo, jog suteikiant pareiškėjai nėštumo ir gimdymo atostogas bei paskiriant jai motinystės pašalpą dėl jos pirmojo vaiko gimimo, taip pat paskiriant motinystės pašalpą šio vaiko priežiūros atostogų metu iki jam sueis dveji metai, pareiškėja atitiko visas Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje nustatytas sąlygas, suteikiančias teisę gauti motinystės pašalpą nėštumo ir gimdymo atostogų laikotarpiu, taip pat 19 straipsnio 1 dalyje nustatytas sąlygas, suteikiančias teisę gauti motinystės pašalpą vaiko priežiūros atostogų metu, kol vaikui sueis dveji metai. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėjos atleidimo iš darbo dėl įmonės bankroto faktas, kuris įvyko pareiškėjai esant motinystės atostogose vaiko priežiūrai iki jam sueis dveji metai, yra nuo pareiškėjos valios nepriklausanti aplinkybė, dėl kurios pareiškėja niekaip negalėjo pakeisti savo teisinės padėties teisės į motinystės pašalpą sąlygų visumos kontekste, nes kitos nėštumo ir gimdymo atostogos faktiškai prasidėjo prieš tai gimusio vaiko priežiūros atostogų laikotarpiu, kuriuo pareiškėja buvo atleista iš darbo dėl įmonės bankroto. Todėl pareiškėjai vaiko priežiūros metu iki jam sueis dveji metai susiklosčiusios aplinkybės, kad ji buvo atleista iš darbo dėl įmonės bankroto, tačiau atleidimo iš darbo dieną nebuvo nėščia, dėl pirmiau minėtos teisinio reguliavimo spragos negali būti vertinamos kaip paneigiančios pareiškėjos teisę ir užkertančios jai kelią gauti Konstitucijos garantuotą paramą motinystei. Ši spraga nagrinėjamoju atveju užpildyta tiesiogiai taikant Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalį ir 39 straipsnio 1 dalį. Teisėjų kolegijos vertinimu, motinystės pašalpos dėl pirmiau minėtų aplinkybių neskyrimas, įvertinus valstybės aukščiausios galios teisės aktu – Konstitucija – priimtą valstybės pareigą užtikrinti šeimos, motinystės, kaip konstitucinių vertybių, apsaugą ir teikti socialinę paramą motinystei, pažeistų pareiškėjos konstitucinę teisę į socialinę paramą motinystės atveju, jos teisėtus lūkesčius, taip pat neatitiktų teisingumo ir protingumo kriterijų.

[2011 m. rugpjūčio 5 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A¹⁴⁶-2414/2011**. A. B. prieš *Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Šalčininkų skyrių*. Procesinio sprendimo kategorija 6.4.2; 79.1]

Administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-2390/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo savarankiškai dirbančių asmenų, kurie yra draudžiami ligos ir motinystės socialiniu draudimu, teisės į motinystės pašalpą įgyvendinimo ypatumus. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinis skyrius nusprendė išieškoti motinystės pašalpos permoką, kuri susidarė dėl to, kad pareiškėja, dirbusi advokato padėjėja, motinystės pašalpos mokėjimo laikotarpiu, atsakovo vertinimu, turėjo draudžiamųjų pajamų. Šį sprendimą pareiškėja ginčijo. Teisėjų kolegija, išanalizavusi sprendimo skirti ir išmokėti pareiškėjai motinystės pašalpą metu galiojusias Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio 5 dalies 1 punkto ir Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies, 2 straipsnio 8 dalies nuostatas, pažymėjo, kad advokatų padėjėjai laikomi savarankiškai dirbančiais asmenimis, kurie yra draudžiami ligos ir motinystės socialiniu draudimu, o viena iš esminių sąlygų gauti motinystės pašalpą yra draudžiamųjų pajamų

neturėjimas motinystės pašalpos mokėjimo laikotarpiu. Iš byloje esančių duomenų buvo matyti, kad ginčijami Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos sprendimai, kuriais pareiškėjai nustatyta motinystės pašalpos permoka ir nuspręsta ją išieškoti, priimti remiantis Apdraustųjų valstybinio socialiniu draudimu ir valstybinio socialinio draudimo išmokų gavėjų registro ir Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktais duomenimis apie pareiškėjos deklaruotas pajamas už 2009 metus. Tačiau teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad šioje deklaracijoje nebuvo detalizuoti pajamų gavimo laikotarpiai. Atsižvelgusi į tai, teisėjų kolegija konstatavo, kad byloje esančių duomenų nepakanka padaryti neginčijamą išvadą, kad pareiškėja motinystės išmokos mokėjimo laikotarpiu gavo draudžiamųjų pajamų. Išvadą dėl pareiškėjos motinystės pašalpos permokos atsakovas padarė juos vertindamas formaliai, neatsižvelgęs į tikrąją situaciją. Sprendžiant, ar pareiškėja pagrįstai gavo motinystės išmoką, vertintinas susiklosčiusių santykių turinys, o ne formali jų išraiška. Atsižvelgiant į tai, kad atsakovo sprendimo skirti ir išmokėti pareiškėjai motinystės pašalpą metu galioję teisės aktai nenumatė galimybės tam tikrais laikotarpiais sustabdyti individualios veiklos vykdymą, pareiškėjos individualios veiklos pajamų vertinimas metine pajamų suma, išdėstant proporcingai veiklos vykdymo laikotarpiui, šiuo atveju yra formalus ir neatitinka tikrojo susiklosčiusių santykių turinio. Todėl atsakovas, priimdamas ginčytus sprendimus, turėjo atsižvelgti į pareiškėjos vykdomos individualios veiklos specifiką, o vertindamas, ar pareiškėja pagrįstai gavo motinystės pašalpą, Apdraustųjų valstybinio socialiniu draudimu ir valstybinio socialinio draudimo išmokų gavėjų registro duomenis vertinti visos turimos informacijos kontekste.

[2011 m. rugpjūčio 16 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-2390/2011**. A. B. prieš *Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyrių*. Procesinio sprendimo kategorija 6.4.2]

Administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-1402/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas aiškino Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo nuostatas. Klaipėdos rajono savivaldybės administracija atsisakė skirti socialinę pašalpą pareiškėjui dėl to, kad jis, paduodamas prašymą piniginei socialinei paramai gauti, atsakovo vertinimu, nenurodė dalies informacijos, kuri reikšminga sprendžiant, ar jis tenkina visas piniginės socialinės paramos teikimo sąlygas, t. y. nenurodė, kad turi automobilį. Pareiškėjas teigė, kad pateikė išsamią informaciją, o Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių registro duomenys neatitinka realios padėties, t. y. minėtas nuosavybės teisės objektas faktiškai nebeegzistuoja – automobilis parduotas dalimis.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo paskirtis – įvertinus nepasiturinčių šeimų ir vienu gyvenančių asmenų turtą ir pajamas, kai suaugę šeimos nariai ir vieni gyvenantys asmenys yra išnaudoję visas kitų pajamų gavimo galimybes, nustatyti valstybės teikiamos piniginės socialinės paramos dydį ir teikimo sąlygas, gavėjų teises ir pareigas, finansavimo šaltinius (šio įstatymo 1 str. 1 d.). Atsižvelgusi į tai, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad šio įstatymo taikymo prasme įgaliotai institucijai kyla pareiga kiekvieną individualų atvejį patikrinti Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo 5 straipsnyje nurodytais aspektais ir pasitvirtinus įstatymų leidėjo nustatytų kriterijų visumai, pripažinti, kad asmens poreikis finansinei pagalbai yra objektyviai pagrįstas. Be to, Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas nepateikia detalaus įrodymų sąrašo, todėl įrodinėti paramos skyrimui svarbias aplinkybes pareiškėjai gali visomis įstatymų leidžiamomis

priemonėmis. Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 1 dalį, įrodymai administracinėje byloje yra visi faktiniai duomenys, priimti bylą nagrinėjančio teismo ir kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybės, pagrindžiančios proceso šalių reikalavimus bei atsikirtimus, ir kitokios aplinkybės, turinčios reikšmės bylai teisingai išspręsti, arba kad jų nėra. Nustatyta, kad pareiškėjas, teigdamas, jog ginčo automobilis yra parduotas dalimis, tai patvirtinančių įrodymų (pvz., prašymo kviesti ir apklausti liudytojus, žinančius apie automobilio realizavimą) nepateikė. Tokiu būdu apeliacinės instancijos teismas neturėjo faktinio ir juridinio pagrindo tenkinti jo skundą.

[2011 m. birželio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-1402/2011. I. S. prieš *Klaipėdos rajono savivaldybės administraciją*. Procesinio sprendimo kategorija 6.6.2]

1.7. Bylos dėl užsieniečių teisinės padėties Lietuvos Respublikoje

2011 metais Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ir vėl priėmė nemažai sprendimų užsieniečių teisinės padėties klausimais. Paminėtini keli procesiniai sprendimai, susiję su šia nuolat plėtojama sritimi.

Administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-2332/2011 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija patikslino su užsieniečio grąžinimu (įpareigojimu išvykti iš Lietuvos Respublikos ar išsiuntimu iš Lietuvos Respublikos) susijusią praktiką. Išplėstinė teisėjų kolegija nusprendė, kad jei sprendžiant užsieniečio grąžinimo į užsienio valstybę klausimą, nesvarbu, kokia procedūra naudojama (įpareigojimo išvykti iš Lietuvos Respublikos ar išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos), paaiškėja, jog yra aplinkybių, dėl kurių šio užsieniečio grąžinimas į užsienio valstybę gali būti neįmanomas, tokios aplinkybės privalo būti visapusiškai ir išsamiai įvertintos prieš priimant sprendimą dėl asmens grąžinimo į užsienio valstybę. Priešingas Užsieniečių teisinės padėties įstatymo nuostatų aiškinimas nebūtų suderinamas su procedūrinės ekonomijos principu, nes kai kuriais atvejais galėtų būti priimami sprendimai, įpareigojantys užsieniečius išvykti iš Lietuvos Respublikos, nors jau šių sprendimų priėmimo metu būtų akivaizdu, kad minėti asmenys dėl įvairių aplinkybių tokių sprendimų neketina vykdyti ir, tikėtina, juos ginčys teismuose. Be to, išplėstinės teisėjų kolegijos manymu, Užsieniečių teisinės padėties įstatymų nuostatų aiškinimas, jog visos faktinės aplinkybės, dėl kurių gali nebūti teisinio pagrindo grąžinti užsienietį į užsienio valstybę, turėtų būti vertinamos tik užsieniečio išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos procedūros metu, galėtų būti problemiškas ir Konstitucijos 22 straipsnio, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio, užtikrinančių teisę į asmeninį ir šeimos gyvenimą, požiūriu. Taip aiškinant Užsieniečių teisinės padėties įstatymo nuostatas, praktikoje administracinė ir teismo procedūros, kurių metu būtų sprendžiamas užsieniečio grąžinimo į užsienio valstybę klausimas, paprastai truktų ilgiau, o asmuo, kurio klausimas sprendžiamas, visą tą laiką būtų neaiškumo dėl jo teisinio statuso būsenoje. Tai kai kuriais atvejais savaime keltų abejonių, ar nėra pažeidžiama asmens teisė į asmeninį ir šeimos gyvenimą.

Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad užsieniečiui, kurio išsiuntimo procedūra sustabdyta, gali būti išduodamas leidimas laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje tam, kad būtų įteisintas jo buvimas Lietuvoje. Užsieniečių teisinės padėties įstatymo nuostatos (šio įstatymo 28 str. 2 d.) negali būti aiškinamos kaip numatančios, jog asmuo, kuris neteisėtai yra Lietuvos Respublikos teritorijoje pasibaigus jam išduoto leidimo galiojimui, neišvykęs iš Lietuvos Respublikos apskritai negali gauti leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje. Tokį Užsieniečių teisinės

padėties įstatymo nuostatų aiškinimą, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, patvirtina ir šio įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 8 punkto nuostatos, kuriose nurodyta, jog leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas ar keičiamas užsieniečiui, jeigu jo negalima išsiųsti iš Lietuvos Respublikos minėto įstatymo nustatyta tvarka.

[2011 m. spalio 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-2332/2011**. *L. T. H. prieš Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Pakrančių apsaugos rinktinę*. Procesinio sprendimo kategorija 3.5]

Kaip ir ankstesniais metais, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas susidūrė su sudėtingomis faktinėmis ir teisinėmis situacijomis dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo.

Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-627/2011** sprendė, ar būtinybė atlikti karo prievolę gali būti savarankiškas pagrindas suteikti prieglobstį. Šiuo aspektu teisėjų kolegija pažymėjo, kad Migracijos departamentas, vertindamas prieglobsčio prašytojo baimės, kilusios dėl atsisakymo atlikti karo tarnybą kilmės valstybėje, pagrįstumą, turi išsamiai įvertinti, ar prieglobsčio prašytojui prieglobsčio prašymo pateikimo metu grėstų baudžiamasis persekiojimas ar baudimas dėl atsisakymo atlikti karo tarnybą konflikto metu bei, nustačius šią sąlygą, įvertinti, ar atliekant karo tarnybą pareiškėjui reikėtų daryti nusikaltimus ar veiksmus, nurodytus Įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties 88 straipsnio 3 ir 4 punktuose (Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. lapkričio 15 d. įsakymu patvirtintos Užsieniečių prašymų suteikti prieglobstį nagrinėjimo, sprendimų priėmimo ir jų vykdymo tvarkos aprašo (toliau – ir Tvarka) 66.1 p.). Pagal Jungtinių Tautų Vyriausiojo pabėgėlių komisaro Pabėgėlio statuso nustatymo ir kriterijų vadovo 5 skyriaus B dalies 170 punktą, būtinybė atlikti karo prievolę gali būti savarankišku pagrindu suteikti pabėgėlio statusą tuo atveju, jei prieglobsčio prašytojas gali įrodyti, kad dėl karo tarnybos jis būtų priverstas dalyvauti kariniuose veiksmuose, prieštaraujančiuose jo politiniams, religiniams, moraliniams ar pagrįstiems sąžinės įsitikinimams. Be to, teisėjų kolegija pažymėjo, kad pareiga įrodyti minėtas aplinkybes neturėtų būti vertinama kitaip, nei to reikalaujama pagal teismų praktiką ir teisės aktus tokio pobūdžio bylose, t. y. prieglobsčio prašytojui taikomas jo pasakojimo neprieštaringumo ir nuoseklumo reikalavimas, abejonės yra vertinamos jo naudai. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad jokia sąlyga, numatyta Tvarkos 66.1 punkte, nėra absoliuti ir turi būti vertinama didelės ir pagrįstos tikimybės kontekste, tačiau analizė turi būti išsami ir visapusiška. Vertinant, ar padėtis, kurios metu pareiškėjas galbūt turėtų atlikti karo tarnybą, yra konfliktas, situacija turi būti išanalizuota sistemiškai ir vadovaujantis protingumo principu. Konfliktas neturėtų būti suvokiamas siaurai, t. y. kaip aktyvūs bei akivaizdūs dviejų ar daugiau valstybių karo veiksmai.

[2011 m. kovo 21 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-627/2011**. *A. K. prieš Migracijos departamentą prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 3.4]

Nagrinėjant prieglobsčio suteikimo Lietuvos Respublikoje klausimus, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje išliko aktualūs klausimai, susiję su apsaugos dėl nestabilios padėties Čėčenijoje suteikimu arba panaikinimu. Apeliacinės instancijos teismas nuosekliai laikėsi praktikos, kad nors Čėčenijos Respublikoje iš esmės pasikeitė faktinė situacija ir tokie pasikeitimai

yra svarbūs bei ilgalaikio pobūdžio, tačiau situacijai Čėčėnijoje nesant stabiliai, būtina įvertinti su užsieniečių tiesiogiai susijusias galimo individualaus persekiojimo aplinkybes.

[2011 m. lapkričio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-3300/2011. Z. G. prieš *Migracijos departamentą prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 3.4]

1.8. Bylos dėl nuosavybės teisių atkūrimo teisinių santykių

Nuosavybės teisių atkūrimas nuo pat nuosavybės teisių į neteisėtai nacionalizuotą Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybę pripažinimo buvo ir vis dar išlieka rūpima visuomenėje teisinių santykių sritis. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra išplėtojęs plačią šiuos teisinius santykius reglamentuojančių teisės normų taikymo ir aiškinimo praktiką. 2011 metais Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, laikydamasis anksčiau suformuotų jurisprudencijos nuostatų, daugiausiai sprendė administracinius ginčus, kurie kilo dėl viešojo intereso gynimo neteisėtai atkuriant nuosavybės teises į visuomeninės reikšmės nekilnojamąjį turtą, be kita ko, valstybinius miškus, dėl kompetentingų institucijų sprendimų nuosavybės teisių objektą priskirti valstybės išperkamam turtui, nagrinėjo prašymus dėl termino prašymams dėl nuosavybės teisių atkūrimo ir susijusiems dokumentams pateikti atnaujinimo bei sprendė kitus panašius nuosavybės teisių atkūrimo srityje iškylančius teisinius klausimus.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-3033/2011 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pateikė sąvokos „sodininkų bendrijų sodai“ aiškinimą Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo (toliau – Atkūrimo įstatymas) 12 straipsnio 4 punkto prasme. Šioje byloje pareiškėjai siekė, kad būtų atkurtos nuosavybės teisės į jiems tenkančią savininkės J. K. iki nacionalizacijos nuosavybės teise valdytos žemės dalį. Tačiau šioje byloje ginčytais administraciniais aktais ginčo žemė buvo priskirta valstybės išperkamai žemei.

Atkūrimo įstatymo 12 straipsnio 4 punkte numatyta, kad žemė yra išperkama valstybės ir už ją atlyginama nustatyta tvarka, jeigu ji yra užimta sodininkų bendrijų sodų. Kadangi teisingam bylos išnagrinėjimui buvo svarbu išaiškinti sąvokos „sodininkų bendrijų sodai“ turinį, teisėjų kolegija rėmėsi Sodininkų bendrijų įstatymo 3 straipsniu, pagal kurį sodininkų bendrija – tai atitinkamo administracinio vieneto bendruomenės dalis, visapusiškai plėtojanti mėgėjišką sodininkystę, puoselėjanti ir tausojanti gamtą ir kraštovaizdį. To paties įstatymo 2 straipsnyje yra išskiriamos dvi sąvokos: mėgėjiško sodo teritorija bei mėgėjiško sodo sklypas. Mėgėjiško sodo teritorija – tai teisės aktu mėgėjiškai sodininkystei skirta, pagal žemėtvarkos projektą arba kitą teritorijų planavimo dokumentą suformuota teritorija, suskirstyta į individualius sodo sklypus ir bendrojo naudojimo žemę (rekreacijai ir kitoms reikmėms). Mėgėjiško sodo sklypas – tai mėgėjiško sodo teritorijoje pagal žemėtvarkos projektą ar kitą teritorijų planavimo dokumentą suformuotas ir pažymėtas riboženkliais žemės sklypas. Teisėjų kolegijos nuomone, Atkūrimo įstatymui tiesiogiai nenumatant, jog valstybės išperkama yra tik ta žemė, kuri užimta sodininkų bendrijų sodų sklypų, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad į sąvoką „sodininkų bendrijų sodai“ patenka visa sodininkų bendrijų sodams priskirta teritorija, t. y. teritorija, pagal Sodininkų bendrijų įstatymą patenkanti į sąvoką „mėgėjiško sodo teritorija“. Pagal pirmiau nurodytą teisinį reguliavimą, mėgėjiško sodo teritoriją sudaro ne tik mėgėjiškų sodų sklypai, bet ir bendrojo naudojimo žemė, kuri teisės aktais buvo skirta mėgėjiškai sodininkystei.

Byloje nustatė, kad pareiškėjai siekė atkurti nuosavybės teises į Sodininkų bendrijai „Žaluma“ ir „Paežerys“ priskirtas teritorijas, toks reikalavimas, vadovaujantis Atkūrimo įstatymo 12 straipsnio 4 punktu, negalėjo būti tenkinamas.

[2011 m. rugsėjo 26 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁵²⁵-3033/2011. J. K. (J. K.), A. R., K. M. prieš Nacionalinę žemės tarnybą**. Procesinio sprendimo kategorija 11.4.1; 11.6.1.5; 11.12].

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje taip pat sprendžiami sudėtingi teisiniai klausimai dėl nuosavybės teisių atkūrimo ir teisės išpirkti namų valdos žemės sklypą santykiu.

Administracinėje byloje **Nr. A²⁶¹-2477/2011** ginčas kilo dėl asmens teisės į namų valdos žemės sklypą. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad Vilniaus apskrities viršininco administracijos sprendimas „Dėl nuosavybės teisių atkūrimo į žemę (mišką) kaimo vietovėje mirusiajam B. V.“ dalyje dėl gražinimo natūra bendrą 2,00 ha žemės sklypą kitai paskirčiai (namų valdai) yra neteisėtas ir jį panaikino, taip pat įpareigojo atsakovą (Nacionalinę žemės tarnybą) suformuoti namų valdą prie pareiškėjui nuosavybės teise priklausančių statinių.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo (toliau – Atkūrimo įstatymas) 12 straipsnio 1 dalies 2 punktą, žemė iš piliečių išperkama valstybės ir už ją atlyginama pagal minėto įstatymo 16 straipsnį, jeigu ji: kaimo vietovėje ir po 1995 m. birželio 1 d. miestams priskirtoje teritorijoje pagal įstatymus yra užimta namų valdų (sodybų) sklypų. Kadangi byloje ginčyto sprendimo priėmimo metu ginčo žemės sklype pareiškėjas nuosavybės teise valdė statinius, todėl šiais pareiškėjo namų valdos statiniais užimta žemė yra valstybės išperkama ir nuosavybės teisės tretiesiems asmenims į ją negalėjo būti atkuriamos. Taigi sprendimas atkurti nuosavybės teises į sklypą, kuriame yra kitam asmeniui priklausančios namų valdos statiniai, buvo neteisėtas iš esmės, todėl panaikintas.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad panaikinus Vilniaus apskrities viršininco administracijos sprendimą, neliko formalių kliūčių pradėti Žemės reformos įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje numatyto dydžio namų valdos žemės sklypo formavimo procedūras, tačiau, jos vertinimu, pirmosios instancijos teismas neturėjo pagrindo įpareigoti atsakovą suformuoti pareiškėjui namų valdą prie jam nuosavybės teise priklausančių statinių.

Administracinis teismas gali įpareigoti administravimo subjektą atlikti konkretų veiksma, priskirtą jo kompetencijai, jeigu administravimo subjektas nepagrįstai neatlieka jam priskirtų funkcijų. Tačiau toks įpareigojimas galimas, jeigu administravimo subjektui yra pateiktas nustatytas sąlygas atitinkantis reikalavimas. Administravimo subjektas negali vadovautis vien formaliu reikalavimu atlikti tam tikrą veiksma. Nagrinėjamoju atveju tai reiškė, kad pareiškėjas, teikdamas prašymą suformuoti namų valdos žemės sklypą, nepateikė atsakovui būtinų prašymą patvirtinančių dokumentų, todėl atsakovas negali būti įpareigotas pradėti namų valdos žemės sklypo pardavimo procedūras.

Pagal Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 260 patvirtintų Naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos taisyklių (toliau – Taisyklės) 12 punktą, prašymą dėl naudojamo žemės sklypo įsigijimo teikia asmuo, turintis teisę pirkti naudojamą žemės sklypą. Nurodyto prašymo pateikimo metu pareiškėjas neturėjo teisės pirkti žemės sklypo, kadangi į jo naudojamą namų valdos žemės sklypą šioje byloje nuginčytu sprendimu buvo atkurtos nuosavybės teisės B. V. Tik panaikinus šį sprendimą, pareiškėjui atsirado teisė pirkti namų valdos žemės sklypą.

Todėl naudojamo žemės sklypo pirkimui taikytinos šiuo metu galiojančios Taisyklių nustatytos procedūros.

Kiekvieno žemės sandorio privalomas dokumentas yra žemės sklypo planas. Pagal Taisyklių 2.5 punktą teritorijų planavimo dokumentas ir žemės sklypo planas rengiami asmens, pageidaujancio pirkti ar išsinuomoti žemės sklypą, lėšomis. Kadangi iš bylos duomenų matyti, kad planas, atitinkantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostatų 32 punkto reikalavimus, nėra parengtas, todėl padaryta išvada, jog pareiškėjas nepateikė reikiamų ir tinkamų dokumentų. Dėl to atsakovas negalėjo pradėti žemės sklypo pardavimo procedūrų pagal pareiškėjo prašymą. Atitinkamai nėra pagrindo pripažinti, jog atsakovas neveikė taip, kaip jis įpareigotas veikti pagal anksčiau minėtas Taisykles. Taigi, pasak teisėjų kolegijos, pirmosios instancijos teismas nepagrįstai įpareigojo atsakovą suformuoti namų valdą prie pareiškėjui nuosavybės teise priklausančių statinių, todėl jo sprendimas pakeistas.

[2011 m. spalio 6 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A²⁶¹-2477/2011. Č. V. (Č. V.) prieš Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos**. Procesinio sprendimo kategorija 11.4.1]

1.9. Bylos dėl žemės teisinių santykių

Žemės teisinių santykių srityje kyla daug ir įvairių administracinių ginčų, todėl 2011 metais priimta įdomių šios kategorijos procesinių sprendimų. Pastebėtina, kad sprendamas iš žemės teisinių santykių kylančius administracinius ginčus, teismas dažnai remiasi gero administravimo principu.

Administracinėje byloje **Nr. A⁴³⁸-2376/2011** pareiškėjas kreipėsi į administracinį teismą, prašydamas panaikinti Kauno apskrities viršinininko įsakymo dalį, kurioje pripažinta, kad jis nesinaudoja 1,54 ha žemės sklypu. Pareiškėjas ir atsakovas nesutarė tik dėl to, ar asmeninio ūkio ir tarnybinių dalų žemės naudojimą tikrinusi komisija teisingai nustatė žemės nenaudojimo faktą. Šio fakto patikrinimo vietoje rezultatą minėta komisija įformino aktu, kuris Kauno apskrities viršinininkui sudarė pagrindą pareiškėjo atžvilgiu priimti ginčytą įsakymą. Teisėjų kolegija, išanalizavusi komisijos aktą, nustatė, kad jis neturi būtinų dokumento pavadinimo, datos bei registracijos rekvizitų, jo tekstas nėra išsamus ir konkretus, todėl neatspindi bylai svarbių duomenų. Iš patikrinimo akto teisėjų kolegija negalėjo nustatyti, kada buvo atlikta pareiškėjui suteiktos žemės patikra, ar minėtoje procedūroje dalyvavo pareiškėjas arba jo atstovas, kokios aplinkybės (požymiai) leido komisijai daryti išvadą, kad dalies žemės pareiškėjas nenaudoja, kurioje kaimo vietoje yra ši žemė, koks jos plotas. Tinkamo atsakovo priimto administracinio sprendimo pagrindimo nebuvo ir Kauno apskrities viršinininko administracijos Birštono ir Prienų žemėtvarkos skyriaus posėdžio, kuriame svarstyta dėl asmeninio ūkio žemės naudojimo pagal paskirtį, protokole. Teisėjų kolegija, remdamasi gero administravimo principu, nurodė, kad jo įgyvendinimas nacionalinėje teisėje kildinamas iš konstitucinio imperatyvo – valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (Konstitucijos 5 str. 3 d.). Šis principas, be kita ko, įpareigoja viešojo administravimo institucijas suteikti asmenims, kurių klausimai svarstomi, galimybę pasisakyti. Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijoje apibrėžiant gero administravimo principo turinį, be kita ko, taip pat nurodoma „teisė būti išklaustam“, kuri reiškia, jog kiekvienas asmuo turi būti išklaustytas prieš taikant bet kokią individualią jam nepalankią priemonę (Pagrindinių teisių chartijos 41 str. 2 d. a p.). Ši Chartijos nuostata išreiškia bendro pobūdžio teises vertybes, į kurias, sprendžiant dėl gero administravimo principo turinio Lietuvoje, gali būti atsižvelgiama kaip į papildomą teisės aiškinimo šaltinį. Kadangi nagrinėjamoju atveju nebuvo pateikta objektyvių duomenų, leidžiančių spręsti

apie pareiškėjui nepalankaus valdžios institucijos sprendimo priėmimo motyvus, taip pat byloje nebuvo jokių įrodymų, paneigiančių skundo ir apeliacinio skundo teiginius, jog administracinės procedūros metu atsakovas neužtikrino pareiškėjo teisės būti išklausytam, t. y. susipažinti su tarpiniais (procedūrinio pobūdžio) dokumentais, duoti paaiškinimus ir pastabas dėl ginčytinų aplinkybių, Viešojo administravimo įstatymo 8 straipsnio 1 dalies prasme šie individualaus administracinio akto trūkumai buvo pripažinti esminiais, ir ginčytas administracinis aktas pripažintas neteisėtu.

[2011 m. spalio 3 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁴³⁸-2376/2011**. *J. J. prieš Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 4.3]

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą **Nr. A⁴⁹²-3322/2011**, kurioje ginčas kilo dėl Kauno apskrities viršininko įsakymo, kurio pagrindu pareiškėjas buvo išbrauktas iš patvirtintų asmenų, pageidaujančių įsigyti žemę Milašaičių kadastro vietovėje, sąrašų, teisėtumo. Teisėjų kolegija nustatė, kad pareiškėjas išbrauktas iš patvirtintų sąrašų dėl to, kad neatvyko projekto rengimo metu.

Viešojo administravimo įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad individualus administracinis aktas turi būti pagrįstas objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis, o taikomos poveikio priemonės turi būti motyvuotos. Žemės reformos žemėtvarkos projektų rengimo ir įgyvendinimo metodikos (toliau – Metodika) 42 punktu apskrities viršininkui buvo suteikta teisė projektavimo darbų įvykdymo aktų pagrindu tvirtinant žemėtvarkos projektą, priimti sprendimą išbraukti iš patvirtintų pretendentų sąrašų asmenis, nurodytus šios metodikos 40.3–40.5 punktuose. Metodikos 40 punkte nustatyta, kad užbaigus žemės sklypų projektavimą, kiekvienai pretendentų eilei parengiamas žemės sklypų projektavimo darbų įvykdymo aktas pagal šios metodikos 6 priedą. Šiame akte *inter alia* nurodomi pretendentai, kurie: 40.3 punktas – nedalyvavo žemėtvarkos projekto rengimo metu, išskyrus 40.2 punkte nurodytus asmenis; 40.4 punktas – nepasirinko žemės sklypo; 40.5 punktas – kiti dalyvavę pretendentai, kuriems laisvos valstybinės žemės neliko.

Nagrinėjamoju atveju ginčytame įsakyme konkretus Metodikos 40 punkto papunktis, kuriuo remiantis buvo priimtas sprendimas pareiškėją pašalinti iš asmenų, pageidaujančių įsigyti žemę Milašaičių kadastro vietovėje, sąrašų, nebuvo nurodytas. Taip, teisėjų kolegijos vertinimu, buvo apsunkinta pareiškėjo teisė į gynybą. Pranešimu pareiškėjas buvo informuotas apie rengiamą susirinkimą. Jame taip pat nurodyta, kad neatvykęs, pareiškėjas neteks eiliškumo teisės pasirenkant suteikiamo sklypo vietą. Taigi pareiškėjas galėjo suprasti, kad rengiamame susirinkime bus sprendžiamas siekiamas įsigyti žemės sklypo vietos pasirinkimo klausimas. Tačiau šiame rašte nebuvo nurodyta reali rengiamo susirinkimo reikšmė ir tikrosios pasekmės – kad susirinkime pretendentai pagal sudarytus eiliškumo sąrašus rinksis konkrečius žemės sklypus, nenurodyta, kad neatvykęs į susirinkimą, pareiškėjas ne tik kad neteks eiliškumo teisės pasirinkti žemės sklypą, bet ir bus pašalintas iš žemės reformos projekto rengimo procedūros. Todėl pareiškėjo pašalinimas iš žemės reformos rengimo procedūros vien dėl aplinkybės, kad jis neatvyko į susirinkimą, teisėjų kolegijos nuomone, yra itin formalus, nepagrįstas nei aplinkybėmis, patvirtinančiomis pareiškėjo nedalyvavimą (netinkamą dalyvavimą) žemėtvarkos projekto rengimo procese, nei Metodikoje nustatytais teisiniais pagrindais. Teisėjų kolegija, vėlgi remdamasi gero administravimo principu, atsižvelgė į tai, kad byloje nebuvo įrodymų, patvirtinančių, jog administracinės procedūros metu atsakovas užtikrino pareiškėjo teisę žinoti apie vykdomų procedūrų esmę ir galimas pareiškėjo

veiksmų pasekmes, taip pat pareiškėjui nesudarė galimybės būti išklaustam. Neatskleidus tikrosios susirinkimo esmės, iš pareiškėjo buvo atimta galimybė pateikti paaiškinimus dėl siekiamų įsigyti žemės sklypų vietos, taip pat pateikti argumentus dėl šiame procese atliktų veiksmų ir priimtų sprendimų. Šie individualaus administracinio akto trūkumai nagrinėtos bylos kontekste buvo esminiai, todėl Kauno apskrities viršininko įsakymo dalis, kuria pareiškėjas išbrauktas iš asmenų, pageidaujančių įsigyti žemę konkrečioje vietovėje, sąrašų, pripažinta neteisėta.

[2011 m. lapkričio 4 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁴⁹²-3322/2011**. *N. M. prieš Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 38]

1.10. Bylos dėl valstybės tarnybos teisinių santykių

Kaip ir ankstesniais metais, reikšmingų procesinių sprendimų 2011 metais Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas priėmė ir valstybės tarnybos teisinių santykių srityje.

Administracinėje byloje **Nr. A¹⁴³-46/2011** iš esmės buvo nagrinėjami klausimai dėl tarnybinio nusižengimo tyrimo procedūros pradėjimo neteisėtumo įtakos atleidimui iš tarnybos, dėl to, ar būtina atlikti tarnybinio nusižengimo tyrimą atleidžiant pareigūną iš tarnybos dėl pareigūno vardo pažeminimo.

Ginčas kilo dėl atsakovo, Specialiųjų tyrimų tarnybos, direktoriaus įsakymo, pagal kurį pareiškėjas buvo atleistas iš tarnybos Specialiųjų tyrimų tarnybos statuto (toliau – Statutas) 11 straipsnio 1 dalies 5 punkto (dėl priesaikos sulaužymo) ir 13 punkto (dėl tarnybos pareigūno vardo pažeminimo) pagrindu. Tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūra pareiškėjui buvo pradėta atsakovui gavus Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Vidaus tyrimo valdybos raštą su Lietuvos policijos generalinio komisaro patvirtinta tarnybinio patikrinimo išvada. Tarnybinių nusižengimų tyrimas buvo pradėtas vienu dokumentu – ant atsakovo direktoriaus pavaduotojui adresuoto tarnybinio pranešimo pastarojo (direktoriaus pavaduotojo) užrašyta rezoliucija „atlikti tarnybinio nusižengimo tyrimą“.

Vertindama šio pavedimo, t. y. pavedimo atlikti tarnybinio nusižengimo tyrimą, teisėtumą Statuto 23 straipsnio 1 dalies bei Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnų tarnybinių nusižengimų ir nuobaudų skyrimo tvarkos (toliau – Tvarka) 4 ir 5 punktų taikymo požiūriu, išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad Statutas *expressis verbis* nenumato pasekmių, kai konstatuojamas tarnybinio nusižengimo procedūros pažeidimas dėl to, jog šią procedūrą pradeda nekompetentingas subjektas. Tokiu atveju, pasak išplėstinės teisėjų kolegijos, būtina vadovautis Administracinių bylų teisenos įstatymo 89 straipsnio 1 dalies 3 punktu, pagal kurį skundžiamas aktas (ar jo dalis) turi būti panaikintas, jeigu jis yra, be kita ko, neteisėtas dėl to, kad jį priimant buvo pažeistos pagrindinės procedūros, ypač taisyklės, turėjusios užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą bei sprendimo pagrįstumą. Esminis vertinimo kriterijus tokiu atveju yra tai, ar dėl pažeidimo nebuvo užtikrintas objektyvus visų aplinkybių vertinimas ir ar tai galėjo lemti nepagrįsto sprendimo priėmimą. Siekiant atsakyti į šį klausimą, turėtų būti vertinamos visos faktinės bylos aplinkybės, *inter alia* visa procedūros eiga. Esminę reikšmę turi: pirma, ar nebuvo pabloginta pareigūno, kuris įtariamas padaręs tarnybinį nusižengimą, teisinė padėtis; antra, ar nebuvo suvaržytos jam garantuojamos teisės, pvz., teisė teikti paaiškinimus, prašymus, įrodymus, prašyti tyrimą atliekančio subjekto nušalinimo, susipažinti su tarnybinio tyrimo išvada ir tyrimo metu surinkta medžiaga, turėti advokatą ar kitą įgaliotą asmenį ir kitą (Tvarkos 8 p.), susipažinti su įsakymu dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo (Tvarkos 27 p.); trečia, ar tyrimą atliko nešališkas tinkamos sudėties subjektas;

ketvirta, ar pateikta motyvuota ir išsami tyrimo išvada. Kadangi nagrinėjamoju atveju išplėstinė teisėjų kolegija nenustatė, kad pareiškėjas būtų netekęs galimybės realizuoti savo teisę dalyvauti tarnybinio nusižengimo tyrimo procedūroje, pareiškėjas su ginčijamais įsakymais buvo supažindintas, tarnybinio nusižengimo tyrimo išvada išsami. Be to, pareiškėjas nepaaiškino, kaip buvo suvaržytos jo galimybės gintis nuo įtarimų dėl tos priežasties, kad pavedimą atlikti tarnybinio nusižengimo tyrimą pasirašė tarnybos direktoriaus pavaduotojas. Byloje konstatuota, kad formalus procedūros pažeidimas – tarnybinio nusižengimo procedūros pradėjimas atsakovo direktoriaus pavaduotojo, o ne direktoriaus pavedimu – nagrinėjamoju atveju nebuvo esminis procedūros pažeidimas, lėmęs nepagrįsto sprendimo priėmimą.

Šioje byloje išplėstinė teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad nei Statutas, nei Tvarka tiesiogiai neįtvirtina, kada privalo būti atliekamas tarnybinio nusižengimo tyrimas. Kita vertus, sisteminė Statuto 22 ir 23 straipsnių bei Tvarkos 12, 13, 24 punktų analizė išplėstinei teisėjų kolegijai leido teigti, kad tarnybiniai nusižengimai yra sietini su tarnybinių nuobaudų skyrimu. Pareiškėjas buvo atleistas iš tarnybos ne paskyrus jam tarnybinių nuobaudų – atleidimą iš tarnybos, o kitais (savarankiškais) pagrindais. Tvarka *expressis verbis* nenumato, kad atleidžiant iš tarnybos Statuto 11 straipsnio 1 dalies 13 punkto pagrindu, privalo būti atliekamas tarnybinių nusižengimų tyrimas. Todėl atleidžiant pareigūną pagal Statuto 11 straipsnio 1 dalies 13 punktą (savo poelgiu pažeminus tarnybos pareigūno vardą), tarnybinio nusižengimo tyrimas nėra privalomas.

[2011 m. balandžio 19 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje **Nr. A¹⁴³-46/2011**. V. T. prieš *Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybą*. Procesinio sprendimo kategorija 16.6]

Su tarnybinės atsakomybės taikymu taip pat susijusi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėta administracinė byla **Nr. A⁴³⁸-2633/2011**. Joje konstatuota, kad pareiškėjui paskirta tarnybinė nuobauda – pastaba – dėl to, kad jis, vykdydamas Pagėgių rinktinės vado pareigas, įsakymu išleido Pagėgių rinktinės Operatyvinės veiklos skyriaus vyresnįjį specialistą vieną dieną kasmetinių atostogų, nors pareigūnas prašė penkių dienų, neteisėta.

Teisėjų kolegija nurodė, kad kasmetinės atostogos (visos iš karto arba dalimis) pareigūnui turi būti suteikiamos kiekvienais kalendoriniais jo tarnybos metais. Dalimis jos gali būti suteikiamos suderinus su vadovu, turinčiu teisę skirti į pareigas, tačiau viena iš kasmetinių atostogų dalių negali būti trumpesnė kaip 14 kalendorinių dienų. Pareiga suteikti kasmetines atostogas ne vėliau kaip kitų metų I ketvirtį atsiranda, kai pareigūnui kalendoriniais metais nebuvo suteiktos kasmetinės atostogos. Atostogų suteikimas dalimis yra galimas tik suderinus su vadovu, turinčiu teisę skirti į pareigas, t. y., toks atostogų suteikimo būdas yra įgyvendinamas šalių susitarimu. Šiuo atveju šalių valios išreiškimas yra lemiamą sąlyga, kad galėtų būti įgyvendinta teisė į kasmetinių atostogų suteikimą dalimis. Todėl tais atvejais, kai pareigūnas pagal susitarimą su vadovu, turinčiu teisę skirti į pareigas, atitinkamais kalendoriniais metais pasinaudojo teise tik į dalį jam priklausiusių atostogų, likusia kasmetinių atostogų dalimi kitais kalendoriniais metais jis gali pasinaudoti taip pat tik pagal susitarimą su vadovu, turinčiu teisę skirti į pareigas.

Nagrinėtu atveju, pareiškėjas, sutikęs pareigūnui suteikti ne penkias kalendorines atostogų dienas, o vieną, tai motyvuodamas institucijos tarnybiniais interesais, su pareigūno pasiūlymu šiuo klausimu sutiko tik iš dalies, tačiau toks vadovo, turinčio teisę skirti į pareigas, elgesys, teisėjų kolegijos nuomone, nėra uždraustas. Šiuo atveju pareigūnas, nesutikdamas su tokiu pareiškėjo sprendimu, kuris nagrinėtų teisinių santykių kontekste vertintas, kaip nepasiektas susitarimas tarp

šalių, galėjo jį ginčyti nustatyta tvarka tokiems ginčams spręsti. Taigi pareiškėjas savo veiksmais nepažeidė Vidaus tarnybos statuto 32 straipsnio 4 dalies reikalavimų, dėl ko nepagrįstai buvo patrauktas tarnybinėn atsakomybėn.

[2011 m. lapkričio 14 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁴³⁸-2633/2011**. Z. Ž. prieš *Lietuvos Respublikos valstybinę sienos apsaugos tarnybą*. Procesinio sprendimo kategorija 16.4].

Paminėtinas sprendimas administracinėje byloje **Nr. A¹⁴⁶-1477/2011**, kurioje išplėstinė teisėjų kolegija pasisakė dėl tarnybos laiko pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti ir vidaus tarnybos stažo santykio.

Byloje ginčas kilo dėl pareiškėjo tarnybos laiko apskaičiavimo pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti. Pareiškėjas ginčijo jo atžvilgiu atsakovo priimtą administracinį aktą – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos kanclerio sprendimą – bei šio sprendimo teisėtumą ikiteismine tvarka patikrinusio Vidaus reikalų ministro sprendimą ta apimtimi, kuria atsakovas į pareiškėjo tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai už tarnybą skirti neįskaitė tarnybos tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu laiko tokiu santykiu, koks nustatytas skaičiuojant vidaus tarnybos stažą pagal Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnį, t. y. vienos pareiškėjo tarnybos dienos taikos įvedimo misijoje neskaičiavo kaip trijų tarnybos dienų, o taikos palaikymo misijoje ir patarėjų bei stebėtojų misijoje – kaip dviejų tarnybos dienų.

Išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnyje numatytas vidaus tarnybos stažas turi skirtingą teisinį turinį, todėl negali paaiškinti ar pakeisti Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme įtvirtintos sąvokos „pareigūnų ir karių tarnybos laikas pensijai skirti“. Pareigūnų tarnybos laikas valstybinei pensijai skirti bei Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnyje numatytas vidaus tarnybos stažas nėra tapačios sąvokos, tai viena nuo kitos nepriklausančios kategorijos, numatytos skirtingoms teisinėms situacijoms ir teisiškai savarankiškiems teisiniams santykiams. Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnis nėra specialioji teisės norma Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 6 straipsnio atžvilgiu. Atitinkamai nustatant pareigūnų ir karių tarnybos laiką valstybinei pensijai skirti, kuris reglamentuojamas specialiame Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme, tarp šio įstatymo ir Vidaus tarnybos statuto nagrinėjamu aspektu jokios konkurencijos negali būti, kadangi, kaip nurodyta anksčiau, tarnybos laikas ir vidaus tarnybos stažas yra skirtingos teisinės kategorijos.

Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme ir jį detalizuojančiuose Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų, Kalėjų departamento ir jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatuose nurodyti konkretūs laikotarpiai, kurie įskaitomi į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti. Nurodytuose teisės aktuose pateikiamas baigtinis šių laikotarpių sąrašas, juose nėra nuorodų į Vidaus tarnybos statutą ar normų, kurios leistų pareiškėjo tarnybos laiką tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu įskaityti santykiu 1 prie 2 arba 3. Kitų teisinių prielaidų, apskaičiuojant pareigūnų ir karių tarnybos laiką valstybinei pensijai skirti, vadovautis Vidaus tarnybos statuto nuostatomis, išplėstinė teisėjų kolegija taip pat nematė. Todėl tai, kad pagal Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 1 dalies 11 punktą, apskaičiuojant vidaus tarnybos stažą, į jį įskaitomas tarnybos laikas tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu, vieną dieną taikos įvedimo misijose laikant kaip tris dienas, taikos palaikymo misijose ir patarėjų bei stebėtojų misijose – kaip dvi dienas, nereikia, kad tarnybos laikas tarptautinių organizacijų misijose, apskaičiuojant tarnybos laiką valstybinei pensijai

skirti, turi būti įskaitomas tokiu pačiu santykiu. Tarnybos laikas tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 1 dalies 11 punkte nurodytu santykiu įskaičiuojamas į vidaus tarnybos stažą, o ne į pareigūnų ir karių tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti.

Dėl nurodytų priežasčių atsakovas, apskaičiuodamas pareiškėjo tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, neturėjo taikyti Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 1 dalies 11 punkto ir į tarnybos laiką laikotarpius, praleistus tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu, įskaityti pastarojoje teisės normoje nustatytu santykiu (padidintu koeficientu). Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas sudaro prielaidas į tarnybos laiką pareigūno valstybinei pensijai skirti įskaityti tik faktinį tarnybos laiką tarptautinių organizacijų misijose Vyriausybės siuntimu.

[2011 m. spalio 17 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje **Nr. A¹⁴⁶-1477/2011**. *S. G. prieš Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministeriją*. Procesinio sprendimo kategorija 6.6.1].

Su vidaus tarnybos stažu susijęs administracinis ginčas taip pat buvo sprendžiamas administracinėje byloje **Nr. A¹⁴³-2730/2011**. Nagrinėtas ginčas kilo dėl šalių skirtingo materialinės teisės normos – Vidaus tarnybos statuto 37 straipsnio 1 dalies 9 punkto (2008 m. liepos 15 d. įstatymo Nr. X-1705 redakcija) – aiškinimo mokymosi kitose aukštosiose švietimo įstaigose laiko įskaičiavimo į vidaus tarnybos stažą aspektu. Aiškindama sąvoką „kitos aukštosios švietimo įstaigos“, teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, kad lingvistinis teisės aiškinimo metodas turi būti siejamas su visu aptariamos teisės normos turiniu. Pagal šios normos konstrukciją, nuoroda į kitas aukštąsias švietimo įstaigas (mokymosi jose aspektu) yra pateikta po vidaus reikalų, saugumo ir karo mokymo įstaigų išvardijimo. Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, nurodytoje sąvokoje „kitos aukštosios švietimo įstaigos“ kalbama apie visas aukštąsias švietimo įstaigas, kurios nepatenka į tiesiogiai išvardintų kategorijų mokymo įstaigų sąrašą (vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigos, aukštosios, specialiosios vidurinės, aukštesniosios Lietuvos Respublikos policijos (vidaus reikalų), saugumo bei karo mokyklos). Nagrinėtos situacijos atveju pareiškėjos mokymosi įstaiga – Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultetas – Statuto 37 straipsnio 1 dalies 9 punkto taikymo prasme patenka į aukštųjų švietimo įstaigų, mokymosi kuriose laikotarpis (pusė laiko) galėtų būti įskaitytas į pareigūno vidaus tarnybos stažą, sąrašą.

[2011 m. spalio 12 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A¹⁴³-2730/2011**. *J. G. prieš Vilniaus apskrities vyriausiąjį policijos komisariatą*. Procesinio sprendimo kategorija 16.8].

Sprendamas valstybės tarnybos teisiniuose santykiuose kylančius ginčus dėl įvairių socialinių garantijų, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje **Nr. A⁷⁵⁶-3178/2011** nustatė, kad pareiškėjo, kaip specialiojo komercijos atašė, funkcijos pasibaigė 2010 m. birželio 30 d. Atsižvelgęs į tai, teismas sprendė, kad būtent nuo šios datos, t. y. nuo 2010 m. liepos 1 d. pareiškėjo ir jo šeimos buvimas Lenkijos Respublikoje nebuvo sąlygotas tarnybinio būtinumo ir nebuvo susijęs su specialiojo atašė funkcijų vykdymu. Dėl nurodytų priežasčių nuo šios datos pareiškėjui nebepriklausė su darbu užsienyje susijusių išlaidų kompensacija bei kompensacija kartu su specialiuoju atašė buvimo valstybėje gyvenantiems sutuoktiniui ir vaikams (įvaikiams) išlaikyti. Pareiškėjui turėjo būti kompensuojamos jo ir jo šeimos

narių persikėlimo iš užsienio valstybės į Lietuvos Respubliką išlaidos, kas nagrinėjamoju atveju buvo padaryta.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad kai specialiuoju atašė paskiriamas valstybės tarnautojas, jo statusą reglamentuoja tiek diplomatinę tarnybą reglamentuojantys teisės aktai, tiek Valstybės tarnybos įstatymas bei kiti valstybės tarnybą reglamentuojantys teisės aktai (pastarieji – tiek, kiek jo nereglamentuoja diplomatinės tarnybos teisės aktai). Lietuvos Respublikos specialiųjų atašė nuostatų 8-10 punktai numato ypatingas specialiųjų atašė socialines garantijas, kurios nėra numatytos Valstybės tarnybos įstatyme ir kurios nėra suteikiamos kitiems valstybės tarnautojams: tarp jų – ir su darbu užsienyje susijusių išlaidų kompensacija bei kompensacija kartu su specialiuoju atašė buvimo valstybėje kartu gyvenantiems sutuoktiniui ir vaikams (įvaikiams) išlaikyti. Tokių garantijų suteikimą sąlygoja specialiųjų atašė veiklos ypatumai, susiję su darbu užsienyje.

Byloje padarytos išvados, kad kompensacijos, susijusios su specialiojo atašė gyvenimu užsienio valstybėje, pareiškėjui nebepriklauso nuo 2010 m. liepos 1 d., nepaneigė aplinkybė, kad Ūkio ministro įsakyme, kuriuo pareiškėjas atšauktas iš specialiojo atašė, buvo nurodyta ne tik pareiškėjo, kaip specialiojo komercijos atašė, funkcijų pasibaigimo data – 2010 m. birželio 30 d., bet ir kita data – pareiškėjo atleidimo iš valstybės tarnybos data (2010 m. spalio 1 d.). Ši data buvo nustatyta, atsižvelgiant į Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje nustatytą garantiją, numatančią, kad tarnautojams, auginantiems vaikus (vaiką) iki 14 metų, apie pareigybės panaikinimą turi būti pranešta raštu prieš 4 mėnesius. Kadangi atsižvelgiant į specialiųjų atašė skyrimo ir atšaukimo tvarkos specifiką, nebuvo galimybės pranešti pareiškėjui apie jo pareigybės panaikinimą prieš Valstybės tarnybos įstatyme numatytą terminą, jo atleidimo iš valstybės tarnybos data (ne specialiojo atašė funkcijų pasibaigimo data) buvo perkelta į 2010 m. spalio 1 d.

[2011 m. rugsėjo 26 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁷⁵⁶-3178/2011**. V. M. prieš *Lietuvos Respublikos ūkio ministeriją*. Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2; 16.6].

2011 metai pasižymėjo bylų dėl valstybės tarnautojų darbo užmokesčio priteisimo gausa. Viena iš reikšmingiausių šios praktikos pavyzdžių yra administracinė byla **Nr. A⁵⁷⁵-1831/2011**, kurioje išplėstinė teisėjų kolegija pasisakė dėl tarnautojų teisės prisiteisti neišmokėtą darbo užmokesčio dalį, susidariusią dėl teisinio reguliavimo, kuris vėliau pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai.

Nagrinėtoje byloje ginčas kilo dėl pareiškėjui neišmokėtos darbo užmokesčio dalies už 2007–2008 metus, susidariusios dėl šiuo laikotarpiu galiojusioje Valstybės tarnybos įstatymo 23 straipsnio 2 dalyje (2002 m. balandžio 23 d. įstatymo Nr. IX-855, 2007 m. birželio 7 d. įstatymo Nr. X-1175 redakcijos) numatytos priedų ir priemokų ribos.

2009 m. gruodžio 11 d. nutarimu Konstitucinis Teismas pripažino, jog Valstybės tarnybos įstatymo VI skyrius „Darbo užmokestis“ ta apimtimi, kuria jame nebuvo nustatyta teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų buvę galima teisingai atlyginti už darbą vidaus tarnybos sistemos pareigūnams, dirbusiems poilsio bei švenčių dienomis, nakties metu, atlikusiems papildomas užduotis viršijant nustatytą darbo trukmę, kai jiems išmokėtinų priedų ir priemokų suma viršijo Valstybės tarnybos įstatymo 23 straipsnio 2 dalyje (2002 m. balandžio 23 d. įstatymo Nr. IX-855, 2007 m. birželio 7 d. įstatymo Nr. X-1175 redakcijos) nustatytą ribą, prieštaravo Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „Kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą <...>“, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra pabrėžęs, jog pagal Konstituciją (*inter alia* jos 48 straipsnį) negali būti tokios situacijos, kad valstybės tarnautojui (šiuo atveju – pareigūnui), kuris dirba poilsio, švenčių dienomis, nakties metu, atliekančiam įprastą darbo krūvį viršijančią veiklą ar papildomas užduotis, atliekamas viršijant nustatytą darbo trukmę, būtų nemokama arba šis darbas būtų neapmokamas teisingai. Neužtikrinus Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės gauti teisingą apmokėjimą už darbą, būtų pažeidžiama ne tik tiesiogiai Konstitucijoje įtvirtinta asmens teisė, bet ir *inter alia* konstituciniai lygiateisiškumo, teisingumo ir teisinės valstybės principai (pvz., Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. kovo 20 d., 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimai). Išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėjas turi teisę teisme reikalauti teisingai atlyginti už tą darbą, kuris liko faktiškai neapmokėtas dėl Valstybės tarnybos įstatyme įtvirtinto apribojimo taikymo. Atitinkamai teisingu atlyginimu už darbą, kuris liko neatlygintas dėl minėtos legislatyvinės omissijos, gali būti darbo užmokesčio dalies, kuri būtų buvusi, bet dėl Valstybės tarnybos įstatymo 23 straipsnio 2 dalyje (2002 m. balandžio 23 d. įstatymo Nr. IX-855, 2007 m. birželio 7 d. įstatymo Nr. X-1175 redakcijos) nustatytos ribos taikymo nebuvo išmokėta, sumokėjimas. Pažeistą pareiškėjo teisę teismas šiuo atveju privalo ginti, nes priešingu atveju būtų pažeistos Konstitucijos normos ir principai, garantuojantys asmens teisę į teisingą darbo apmokėjimą, o pati asmens teisė į teisminę pažeistų teisių gynybą būtų fiktyvi – asmuo net ir per įstatyme nustatytą terminą kreipęsis į teismą dėl *inter alia* iš Konstitucijos kylančių teisių gynimo, realiai tokių teisių apginti teisme negalėtų. Teismui nevykdant iš Konstitucijos kylančios ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje (pvz., Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas) pripažįstamos teismo pareigos *ad hoc* šalinti Konstitucijai prieštaraujančio teisinio reguliavimo spragas ir šiuo atveju nepriteisiant pareiškėjui teisingo atlyginimo už faktiškai atliktą darbą, įstatyminis reguliavimas, kuris buvo pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, ir toliau būtų realiai taikomas. Tačiau tai nebūtų suderinama su Konstitucijos 110 straipsniu bei Administracinių bylų teisenos įstatymo 4 straipsnio 1 dalimi, numatančia, kad teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai.

[2011 m. lapkričio 14 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁵⁷⁵-1831/2011**. S. M. prieš *Klaipėdos apskrities vyriausiąją policijos komisariatą*. Procesinio sprendimo kategorija 16.5].

1.11. Bylos Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos sprendimų

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat nagrinėja bylas dėl Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos kaip institucijos, vykdančios Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimų laikymosi priežiūrą, priimtų sprendimų teisėtumo.

Vienoje iš tokių bylų Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija sprendė, ar pareiškėjas (savivaldybės tarybos narys), dalyvaudamas Vilniaus miesto savivaldybės Privatizavimo komisijos (toliau – Komisija) posėdžiuose ir balsuodamas jame dėl UAB „Lazdynų būstas“ akcijų pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo su AB „City service“, pažeidė Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 3 straipsnio 2 punktą, t. y. nesilaikė reikalavimo vengti interesų konflikto ir elgtis taip, kad nekiltų abejonių, jog toks konfliktas yra.

Minėtų Komisijos klausimų sprendimo metu pareiškėjas dirbo pagal darbo sutartį bendrovės – UAB „Realco“ projektų vadovu. Ši bendrovė, kaip ir AB „City service“, priklausė vienai įmonių

grupei, t. y. buvo patronuojančios įmonės dukterinės bendrovės. Be to, byloje nustatyta, kad UAB „Realco“ įkurta sujungus kitas dvi bendroves, kuriose pareiškėjas iki sprendimų Komisijoje priėmimo ėjo generalinio direktoriaus pareigas.

Šioje administracinėje byloje pažymėta, kad patronuojanti įmonė yra suinteresuota, kad jos dukterinė įmonė veiktų kuo pelningiau (siektų kuo didesnio pelno), sudarinėtų sandorius pačiomis palankiausiomis sąlygomis, patronuojanti įmonė turi galimybę daryti lemiamą poveikį visų dukterinių įmonių ūkinei veiklai, imtis priemonių, kad dukterinių įmonių sprendimai būtų derinami. Kita vertus, dukterinė įmonė visada veikia atsižvelgdama į patronuojančios įmonės interesus, o tai reiškia, ir į visos susijusių įmonių grupės interesus. Nagrinėjamoju atveju tai reiškė, kad sprendimas dėl UAB „City Service“ sudaromo sandorio naudingumo yra reikšmingas tiek patronuojančiai įmonei, tiek visoms dukterinėms įmonėms. Teisėjų kolegijos nuomone, atsakingos pareigos vienoje dukterinėje bendrovėje – faktinė aplinkybė, patvirtinanti asmens privatų interesą, kad tiek kita susijusios grupės įmonė, tiek visa įmonių grupė veiktų pelningai. Atsižvelgus į bylos faktines aplinkybes, byloje padaryta išvada, kad pareiškėjas nurodytais veiksmais sukėlė viešųjų ir privačių interesų konfliktą ir taip pažeidė Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymą.

[2011m. spalio 27 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁴⁹²-3330/2011**. G. K. prieš *Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją*. Procesinio sprendimo kategorija 19].

Administracinėje byloje **Nr. A¹⁴³-925/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas sprendė dėl Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos kompetencijos vertinti Europos Parlamento nario elgesį ir jo atžvilgiu taikyti Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekse nustatytas elgesio viešajame gyvenime taisykles.

Šioje byloje buvo ginčijamas Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos (toliau – Komisija) sprendimas, kuriuo nuspręsta, nekvestionuojant pareiškėjo, kaip Europos Parlamento nario, teisės laisvai reikšti savo nuomonę ir ginti tautinių mažumų teises, konstatuoti, kad jo, kaip Lietuvos Respublikos piliečio, valstybės politiko, Lietuvos parlamentinės politinės partijos pirmininko, viešas elgesys ir pasirinkta veiklos forma nerodo pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumui, nedidina pasitikėjimo valstybe ir jos institucijomis. Byloje, be kita ko, nustatyta, kad ginčytas sprendimas priimtas, įvertinus pareiškėjo, kaip Europos Parlamento nario, viešai išsakytas kalbas apie, jo manymu, lenkų tautinės mažumos teisių pažeidimą Lietuvoje.

Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad Komisija atlieka parlamentinių politinių partijų pirmininkų ir jų pavaduotojų, kurie nėra Seimo ar savivaldybių tarybų nariai arba nėra paskirti į Vyriausybės nario pareigas, elgesio tyrimą Valstybės politikų elgesio kodekso nustatyta tvarka.

Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad šis kodeksas taikomas valstybės politikams, išskyrus Respublikos Prezidentą ir Europos Parlamento narius, to paties straipsnio 2 dalyje (bylai yra aktuali 2006-09-19 įstatymo Nr. X-816 redakcija) – kad Europos Parlamento nariams kodeksas yra taikomas tiek, kiek jų elgesio nereglamentuoja Europos Parlamento priimti teisės aktai ir Lietuvos Respublikos įstatymai bei kiti teisės aktai. Europos Parlamento nario elgesio taisyklės tuo aspektu, kad jo veikla, atliekant savo pareigas, negali būti niekaip varžoma ir kad jis negali turėti įsipareigojančio mandato, reglamentuoja Europos Parlamento 2005 m. rugsėjo 28 d. sprendimu priimtas Europos Parlamento narių statutai (2, 3 str.).

Atsižvelgusi į tai, teisėjų kolegija sprendė, kad nagrinėjamoju atveju atsakovas (Komisija) neturėjo teisės taikyti pareiškėjui Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso nuostatų dėl jo elgesio vertinimo ir neturėjo teisės priimti jo atžvilgiu atitinkamo (tokį elgesį vertinančio) sprendimo. Pasisakydama dėl minėto kodekso 3 straipsnio 4 dalies taikymo (šioje straipsnio dalyje nurodyta, kad kodeksas taip pat taikomas parlamentinių partijų pirmininkams ir jų pavaduotojams), teisėjų kolegija pažymėjo, kad šios straipsnio dalies nuostata negali būti supriešinama su aptartomis straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatomis. Priešingu atveju būtų pažeistas įstatymų leidėjo išskirtas kaip specialiai apsaugotas Europos Parlamento nario statusas.

[2011 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A¹⁴³-925/2011**. Procesinio sprendimo kategorija 19]

1.12. Bylos dėl vietos savivaldos

Administracinių teismų praktikoje, kaip matyti iš anksčiau apžvelgtų bylų, kyla įvairių ginčų dėl vietos savivaldos institucijų priimtų teisės aktų teisėtumo. Tačiau administraciniams teismams priskirta nagrinėti ir kitokius grynai iš vietos savivaldos teisinių santykių kylančius administracinius ginčus. Šioje srityje pastebėtinos 2011 metais Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtos bylos, kuriose ginčai kilo dėl savivaldos administracinės priežiūros, be kita ko, dėl Vyriausybės atstovo kompetencijos.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje **Nr. A²⁶¹-1443/2011** pareiškėjas Vyriausybės atstovas Vilniaus apskrityje kreipėsi į administracinį teismą, prašydamas įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktorių įgyvendinti Lietuvos Respublikos ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. sausio 16 d. įsakymu Nr. 4-13/D1-28 patvirtintų Šilumos ūkio specialiųjų planų rengimo taisyklių nuostatas ir parengtus, suderintus bei viešai apsvarstytus Senamiesčio, Žvėryno ir kt. seniūnijų energijos rūšies naudojimo šildymui specialiųjų planų projektus pateikti valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekančiai institucijai tikrinti.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Vyriausybės atstovo įgaliojimų įgyvendinimo tvarką nulemia ir Teritorijų planavimo įstatymo 18 straipsnio 6 dalis, kurioje nustatyta, kad jei specialųjį planą turėjusi tvirtinti savivaldybės institucija per nustatytą terminą jo nepatvirtino ir nepateikė motyvuoto atsakymo dėl plano netvirtinimo, planavimo organizatoriaus prašymu arba savo iniciatyva Vyriausybės atstovas turi atlikti veiksmus, numatytus Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje, t. y. nustatęs, kad savivaldybės administravimo subjektas neįgyvendina įstatymų, nevykdo Vyriausybės sprendimų, atitinkamam savivaldybės administravimo subjektui pateikti rašytinį reikalavimą neatidėliojant įgyvendinti įstatymą, vykdyti Vyriausybės sprendimą. Tik atsakovui neatlikus ar atsisakius vykdyti rašytinį reikalavimą, Vyriausybės atstovas gali kreiptis į teismą Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. Kadangi byloje nebuvo įrodymų, patvirtinančių, jog pareiškėjas laikėsi šios įgaliojimų įgyvendinimo privalomos tvarkos, konstatuota, kad pagrindo kreiptis į teismą nebuvo. Dėl šių aplinkybių pareiškėjo reikalavimas įpareigoti atsakovą atlikti veiksmus laikytas nepagrįstu.

[2011 m. gegužės 24 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A²⁶¹-1443/2011**. *Vyriausybės atstovas Vilniaus apskrityje prieš Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktorių*. Procesinio sprendimo kategorija 35.2]

Kitoje administracinėje byloje **Nr. A⁵²⁵-3203/2011** nustatyta, kad Vyriausybės atstovas kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktorių su reikalavimu nedelsiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 27 d. įsakymu Nr. D1-825 patvirtinto Statybos techninio reglamento STR 1.12.08:2010 „Statinių naudojimo priežiūros tvarkos aprašas“ 8.2 punktą ir nustatyti statinių patikrinimo dažnumą. Administracijos direktorius, atsakydamas į šį reikalavimą, raštu Vyriausybės atstavą informavo apie esamą situaciją ir nurodė, kad savivaldybėje yra rengiamas statinių patikrinimų plano projektas, kuriame įrašyta nuostata ir dėl statinių patikrinimo dažnumo.

Teisėjų kolegija, vertindama bylos aplinkybes, nurodė, kad nors Vilniaus miesto savivaldybės administracija Vyriausybės atstovo reikalavimo neginčijo, nurodytame rašte išdėstyta informacija negali būti laikoma administracijos direktoriaus sprendimu, kuriuo yra įvykdytas Vyriausybės atstovo reikalavimas arba atsisakyta tokį reikalavimą įvykdyti. Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 1 punktą vienareikšmiškai įpareigoja administravimo subjektą pateikti tokį atsakymą, iš kurio būtų aišku, sutinkama ar atsisakoma įvykdyti reikalavimą. Vengimas pateikti konkretų atsakymą, Vyriausybės atstovo reikalavimo įvykdymo atidėliojimas be objektyvių priežasčių, dviprasmiškų atsakymų pateikimas, teisėjų kolegijos nuomone, nėra suderinami su gero administravimo, operatyvumo principais, todėl vertintini kaip administravimo subjekto atsisakymas vykdyti konkretų Vyriausybės atstovo reikalavimą.

[2011 m. gruodžio 12 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁵²⁵-3203/2011**. *Vyriausybės atstovas Vilniaus apskrityje prieš Vilniaus miesto savivaldybės administraciją*. Procesinio sprendimo kategorija 35.2; 35.3]

Savivaldybių tarybos turi teisę riboti laiką, kuriuo leidžiama prekiauti alkoholiniais gėrimais. Administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-3094/2011** būtent ir kilo ginčas dėl Kupiškio rajono savivaldybės tarybos sprendimo apriboti prekybos alkoholiniais gėrimais laiką pareiškėjų (ūkio subjektų) barams.

Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal Alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 9 dalį, savivaldybės taryba, priimdama atitinkamą sprendimą, atsižvelgia į prekybos alkoholiniais gėrimais vietą, gyventojų, bendrijų, bendruomenių ar jų atstovų, visuomeninių organizacijų ar kitų institucijų raštu pareikštą nuomonę, policijos komisariatų pasiūlymus, tačiau savivaldybės taryba, nusprenddama taikyti atitinkamą apribojimą, neprivalo remtis visais nurodytais kriterijais. Kiekvienu atveju į juos ji turi atsižvelgti tiek, kiek reikalinga teisėtam ir pagrįstam sprendimui priimti. Tai reiškia, kad sprendimas taikyti prekybos alkoholiniais gėrimais laiko ribojimą turi atitikti tiek Viešojo administravimo įstatymo 8 straipsnyje nustatytus individualaus administracinio akto reikalavimus (jis turi būti pagrįstas objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis, o taikomos poveikio priemonės turi būti motyvuotos), tiek kitų teisės aktų reikalavimus ir nepažeisti asmenų teisių bei teisėtų interesų. Nustačius, kad ginčytas savivaldybės tarybos sprendimas neatitinka minėtų reikalavimų, alkoholio prekybos laiko apribojimas panaikintas.

[2011 m. gruodžio 23 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-3094/2011**. *Uždaroji akcinė bendrovė „Aliką“, A. Vaitiekūno individuali įmonė ir A. Čiurlienės individuali įmonė prieš Kupiškio rajono savivaldybės tarybą*. Procesinio sprendimo kategorija 35.3]

Su vietos savivaldos teisiniais santykiais susiję ir savivaldybių tarybų sprendimai, kuriais tvirtinamos kainos už nuotekų tvarkymo paslaugas.

Šiame kontekste paminėtina administracinė byla **Nr. A⁸⁵⁸-888/2011**, kurioje ginčas kilo dėl to, ar Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos sprendimu nustatyta kaina už padidėjusią ir specifinę nuotekų taršą turėjo būti suderinta su Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija (toliau – VKEKK), kaip yra derinamos kitos nuotekų tvarkymo paslaugų kainos. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme nurodyta, kad viešieji vandens tiekėjai pirmiausiai privalo vadovaudamiesi geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika apskaičiuoti tiekiamo geriamojo vandens ir teikiamų nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, o po to suderinę su VKEKK, teikti šias kainas tvirtinti atitinkamos savivaldybės tarybai. Teisėjų kolegija sprendė, kad padidintos ar specifinės taršos nuotekų tvarkymo kainos negali būti apskaičiuotos pagal Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodiką, kurią yra patvirtinusi VKEKK. Tačiau metodikos dėl kokios nors specifinės nuotekų rūšies tvarkymo paslaugų kainų skaičiavimo nebuvimas savaime nereiškia, kad šios specifinės nuotekų rūšies tvarkymo paslaugų kainų skaičiavimas (taip pat ir šio skaičiavimo tvarka) priklauso visiškai viešojo vandens tiekėjo ar atitinkamos savivaldybės tarybos diskrecijai. Skaičiuojant tokią specifinę kainą, būtina laikytis bendrų Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme įtvirtintų kainos skaičiavimo principų ir reikalavimo tinkamai apskaičiuotas kainas suderinti su VKEKK. Tam tikroje savivaldybėje egzistuojanti specifinių nuotekų valymo kaina turi būti pagrįsta ir jos apmokėjimas neturi būti perkeltas galutinių paslaugos (nuotekų valymo) vartotojams tokia apimtimi, kuri būtų nepagrįsta, lyginant su kitose savivaldybėse egzistuojančiomis kainomis, todėl būtinybė derinti specifinių nuotekų valymo kainas su VKEKK yra susijusi ir su vartotojų teisių apsauga. Kadangi nagrinėjamoju atveju kainų projektas prieš pateikiant jį tvirtinti savivaldybei, nebuvo teikiamas derinti VKEKK, byloje konstatuotas Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintos kainos už padidėjusią ir specifinę nuotekų taršą neteisėtumas.

[2011 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-888/2011**. Procesinio sprendimo kategorija 17.2].

1.13. Bylos dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 11 straipsnio 7 dalies 4 punkte nustatyta, kad valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (toliau – Tarnyba) turi teisę atsisakyti suteikti antrinę teisinę pagalbą, jeigu pareiškėjui antrinė teisinė pagalba yra teikiama daugiau kaip 3 bylose. 2011 metais Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo daug bylų, kuriose buvo ginčyti Tarnybos sprendimai atsisakyti suteikti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą minėtu pagrindu. Reikšmingiausia iš jų – administracinė byla **Nr. A¹⁴⁶-71/2011**, kurioje išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, kad Tarnyba įgyja teisę atsisakyti suteikti antrinę teisinę pagalbą asmeniui, jeigu nagrinėjant prašymą, gautą po Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 11 straipsnio 7 dalies 4 punkte numatytos teisės normos įsigaliojimo (2008 m. balandžio 15 d.), nustatoma, jog pareiškėjui vis dar teikiama (nėra nutrūkusi ar kitaip pasibaigusi) antrinė teisinė pagalba daugiau kaip trijose bylose, nepriklausomai nuo to, kada jam tokia pagalba buvo pradėta teikti – iki Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 11 straipsnio 7 dalies 4 punkto įsigaliojimo (2008 m. balandžio 15 d. įstatymo Nr. X-1492) ar jau po šios teisės normos įsigaliojimo.

Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 11 straipsnio 7 dalies 4 punkto norma, nustačius jos turinį atitinkančias faktines

aplinkybes, Tarnybai suteikia teisę svarstyti klausimą dėl atsisakymo suteikti antrinę teisinę pagalbą pareiškėjui. Todėl nustatius Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 11 straipsnio 7 dalies 4 punkte nurodytą aplinkybę, Tarnyba neprivalo, o tik turi teisę atsisakyti teikti antrinę teisinę pagalbą asmeniui. Šiuo aspektu taip pat atkreiptas dėmesys, kad aptariamu atveju valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba turi gana plačią, tačiau jokių būdu neabsoliučią diskreciją. Absoliuti viešojo administravimo institucijos diskrecija, realizuojant administracinius įgaliojimus, teisinėje valstybėje vargu ar apskritai gali egzistuoti. Kiekviena valdžios institucija (įstatymų leidžiamosios, įstatymų vykdomosios ar viešojo administravimo institucija) yra saistoma bendrųjų *inter alia* konstitucinių teisės principų, gero administravimo ir atsakingo valdymo reikalavimų. Todėl Tarnyba, atsisakydama suteikti antrinę teisinę pagalbą pareiškėjui Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 11 straipsnio 7 dalies 4 punkto pagrindu, privalo motyvuoti administracinės diskrecijos įgyvendinimą, t. y. motyvuoti ir paaiškinti, kodėl ji įgyvendina bei naudojasi iš minėto punkto kylančia teise. Tokiu būdu realizuojama administracinė diskrecija suponuoja teisinio tikrumo ir aiškumo principų įgyvendinimą. Nagrinėjamoju atveju nustatyta, kad Tarnyba, atsisakiusi suteikti pareiškėjui antrinę teisinę pagalbą, iš esmės tinkamai ir nepadarydama akivaizdžios klaidos, kvalifikavo faktines aplinkybes ir taikė įstatymą.

[2011 m. balandžio 18 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A¹⁴⁶-71/2011**. Procesinio sprendimo kategorija 24]

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 11 straipsnio 6 dalies 4 punkte įtvirtinta, kad antrinė teisinė pagalba neteikiama, jeigu prašymas yra susijęs su reikalavimu, tiesiogiai atsirandančiu dėl pareiškėjo ūkinės komercinės veiklos ar dėl jo savarankiškos profesinės veiklos.

Paminėtina administracinė byla **Nr. A⁶²-3506/2011**, kurioje teisėjų kolegija pasisakė dėl sąvokos „ūkinė komercinė veikla“ reikšmės bei turinio. Teisės doktrinoje ūkinė komercinė veikla apibrėžiama kaip nuolatinė, savarankiška, t. y. savo rizika plėtojama, asmens veikla siekiant pelno, susijusi su daiktų pirkimu-pardavimu ar paslaugų teikimu kitiems asmenims už atlyginimą. Aiškindama paminėtą ūkinės komercinės veiklos sąvoką lingvistiškai, teisėjų kolegija išskyrė tokius pagrindinius ūkinei komercinei veiklai būdingus požymius: pirma, tęstinumas, nuolatinis veikos pobūdis; antra, savarankiškumas, t. y. veikimas savo rizika ir savo vardu; trečia, atlygintinumas, t. y. veikla siekiama pelno, tam tikros ekonominės naudos.

Teisėjų kolegijos vertinimu, Vilniaus valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, priimdama sprendimą neteikti antrinės teisinės pagalbos, jeigu prašymas yra susijęs su reikalavimu, tiesiogiai atsirandančiu dėl pareiškėjo ūkinės komercinės veiklos, tokį sprendimą turi tinkamai motyvuoti ir įvertinti pareiškėjo veiksmus minėtų ūkinės komercinės veiklos požymių aspektu. Tik šių požymių visuma (tęstinumas, savarankiškumas ir atlygintinumas) sudaro pagrindą pripažinti fizinį asmenį verslininku – ūkinės komercinės veiklos vykdytoju Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo prasme.

[2011 m. lapkričio 14 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁶²-3506/2011**. V. K. prieš *Kauno valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą*. Procesinio sprendimo kategorija 24]

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos srityje taip pat paminėtina administracinė byla **Nr. A⁶²-3573/2011**, kurioje pareiškėjas teismo prašė panaikinti Vilniaus valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos sprendimą netenkinti pareiškėjo prašymo pakeisti nemokamai antrinei teisei pagalbai teikti paskirtą advokatą.

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 18 straipsnio 7 dalyje, be kita ko, numatyta, kad antrinę teisinę pagalbą teikiantis advokatas gali būti pakeistas pareiškėjo arba paties advokato motyvuotu rašytiniu prašymu, jeigu nustatomas interesų konfliktas arba kitos aplinkybės, dėl kurių antrinę teisinę pagalbą teikiantis advokatas negali teikti teisinės pagalbos konkrečioje byloje. Ši teisės norma teisėjų kolegijai leido identifikuoti du savarankiškus advokato pakeitimo kitu advokatu pagrindus: pirma, kai nustatomas interesų konfliktas; antra, kai nustatomos kitos aplinkybės, t. y. aplinkybės, nesusijusios su interesų konfliktu. Todėl teisėjų kolegijos vertinimu, pagal šį įstatymą valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba gali pakeisti antrinę teisinę pagalbą teikiančią advokatą kitu advokatu, jeigu objektyviai nustatoma tokia situacija (interesų konfliktas), kai antrinę teisinę pagalbą teikti paskirtas advokatas konsultuoja, atstovauja, gina ar veikia asmens, kuriam antrinė teisinė pagalba teikiama, ir kito (ar kitų) klientų vardu tuo pačiu klausimu ar toje pačioje byloje, jeigu šių atstovaujamųjų asmenų interesai yra priešingi. Minėtas įstatymas nepateikia nei baigtinio, nei pavyzdinio aplinkybių, dėl kurių antrinę pagalbą teikiantis advokatas turėtų būti pakeistas kitu, sąrašo, kas, teisėjų kolegijos nuomone, reiškia, jog minėtas klausimas yra vertinamojo pobūdžio ir turi būti sprendžiamas kiekvieną kartą individualiai, atsižvelgiant į susiklosčiusią faktinę situaciją. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos sprendimas turi būti grindžiamas siekiu užtikrinti asmens teisių bei įstatymų saugomų interesų apsaugą, suteikti asmeniui kokybišką ir efektyvią valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, tačiau taip pat būtina atsižvelgti į valstybės garantuojamos teisinės pagalbos ekonomiškumo ir draudimo piktnaudžiauti valstybės garantuojama teisine pagalba ir materialiomis bei procesinėmis teisėmis (minėto įstatymo 3 str. 1 d.) principus.

Nagrinėjamuoju atveju pareiškėjas kėlė tam tikras abejones, kurios buvo grindžiamos konkrečiais faktais, Vilniaus valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba privalėjo patikrinti jų pagrįstumą. Vilniaus valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba įpareigota pareiškėjo prašymą išnagrinėti iš naujo.

[2011 m. spalio 6 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁶² –3573/2011. G. K. prieš Vilniaus valstybės garantuojamą teisinės pagalbos tarnybą ir Lietuvos valstybę**. Procesinio sprendimo kategorija 24]

1.14. Bylos dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos priimtų sprendimų ar neveikimo

2011 metais vykę savivaldybių tarybų rinkimai lėmė, jog Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo itin daug šioje srityje kilusių administracinių ginčų. Išnagrinėtos bylos svarbios tuo, kad buvo suformuotos reikšmingos Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo, neretai vertinto atitikties Konstitucijai ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijai požiūriu, taikymo ir aiškinimo nuostatos.

Prieš savivaldybių tarybų rinkimus Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas daugiausia skundų gavo dėl Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos (toliau – ir Vyriausioji rinkimų komisija) sprendimų, kuriais kandidatai buvo išbraukti iš kandidatų sąrašų, aptikus įvairaus pobūdžio neatitiktimų kandidatų anketose, panaikinimo. Pavyzdžiui, administracinėje byloje **Nr. R⁴⁴²-6/2011** administracinis ginčas kilo dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimo dalies, kuria buvo panaikintas Lietuvos lenkų rinkimų akcijos ir Rusų Aljanso koalicijos „Valdemaro Tomaševskio blokas“ iškelto kandidato E. Š. registravimas dėl to, kad kandidatas laiku, t. y. ne

vėliau kaip iki pareiškinių dokumentų pateikimo savivaldybės rinkimų komisijai dienos, nedeklaravo savo gyvenamosios vietos savivaldybės teritorijoje, kurioje keliamas kandidatas.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad asmuo laikomas deklaravusiu savo gyvenamąją vietą nuo tos dienos, kai jis deklaravimo įstaigai pateikė deklaraciją ir kitus dokumentus, nurodytus Gyventojų registro tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2008 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. (29)4R-18 patvirtintų Gyvenamosios vietos deklaravimo ir deklaravimo duomenų tvarkymo taisyklių 15 punkte. Tiek Gyvenamosios vietos deklaravimo įstatyme, tiek minėtose taisyklėse yra aiškiai ir nedviprasmiškai nurodyta, jog asmuo laikomas deklaravusiu gyvenamąją vietą nuo deklaracijos ir kitų dokumentų pateikimo deklaravimo įstaigai dienos. Kadangi atsižvelgiant į nurodytą taisyklę, E. Š. gyvenamąją vietą Vilniaus miesto savivaldybėje, į kurios tarybą jis buvo iškeltas kandidatu, deklaravo laiku – nepažeisdamas Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies reikalavimų, teisėjų kolegijos vertinimu, Vyriausioji rinkimų komisija nepagrįstai E. Š. įtraukė į kandidatų, nedeklaravusių gyvenamosios vietos savivaldybės teritorijoje, sąrašą ir panaikino jo įregistravimą.

[2011 m. vasario 15 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. R⁴⁴²-6/2011**. *Lietuvos lenkų rinkimų akcija ir Rusų Aljanso koalicija „Valdemaro Tomaševskio blokas“* prieš *Lietuvos Respublikos vyriausiąją rinkimų komisiją*. Procesinio sprendimo kategorija 18.1]

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas apžvelgiamoje teisinių santykių srityje taip pat sprendė rinkimų klausimus, susijusius su kitų kolektyvinių subjektų teise būti savarankiškais savivaldybių tarybų rinkimų politinių kampanijų dalyviais.

Administracinėje byloje **Nr. R⁷⁵⁶-57/2011** ginčas kilo dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimų, kuriais visuomeninę organizaciją „Vieningas Kaunas“ atsisakyta registruoti savarankišku 2011 metų savivaldybių tarybų rinkimų politinės kampanijos dalyviu.

Konstitucinis Teismas pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kreipimąsi dėl Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 3 straipsnio 2 dalies konstitucingumo, 2011 m. gegužės 11 d. priėmė šiai bylai reikšmingą nutarimą, kuriuo, be kita ko, pripažino, jog minėta teisės norma tiek, kiek įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, joje nenustatyta, kad savarankiškais politinės kampanijos dalyviais gali būti ne tik politinės partijos, bet ir kiti įstatymų leidėjo nustatytus reikalavimus atitinkantys kolektyviniai subjektai, kurių nariais gali būti Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

Visuomeninės organizacijos „Vieningas Kaunas“ veiklos įstatuose buvo nurodyta, jog jos tikslai yra rūpintis Kauno miesto gerove, spręsti su savivalda susijusias problemas ir kurti geresnį Kauną, dalyvauti tvarkant įstatymų nustatytus savivaldybių vietos reikalus, siekti konstruktyvios partnerystės tarp miestiečių ir valdžios, ieškoti ir išgryninti geriausius kandidatus į Kauno miesto savivaldybės tarybą, remti kandidatus į savivaldybės tarybą ir kt. Tačiau pareiškėjo įstatuose nebuvo aiškiai ir konkrečiai suformuluoti visuomeninės organizacijos „Vieningas Kaunas“ tikslai būti aktyviu ir tiesioginiu politinio rinkimų į savivaldybių tarybas proceso dalyviu (dalyvauti savivaldybių tarybų rinkimuose, būti savarankišku jų politinės kampanijos dalyviu ar kt.). Pareiškėjo įstatuose nebuvo nurodyta, jog visuomeninė organizacija suteikia savo valdymo organams teisę pareikšti apie organizacijos ketinimą kelti kandidatų sąrašus ar juos iškelti, nebuvo numatytas pareiškinių dokumentų Vyriausiajai rinkimų komisijai ar savivaldybės rinkimų komisijai

teikimas, t. y. pareiškėjo veiklos įstatuose nenumatytas jo dalyvavimas rinkimų į savivaldybės tarybos narius politinėje kampanijoje ir kandidatų kėlimas.

Teisėjų kolegija, įvertinusi šias aplinkybes ir atsižvelgusi į oficialios konstitucinės justicijos nuostatas, be kita ko, į tai, kad nebūtų konstituciškai nepagrįstas toks teisinis reguliavimas, kai toli gražu ne bet koks (ne bet kokiems tikslams sukurtas) susivienijimas (ne bet kokia asociacija, visuomeninė organizacija, bendrija) galėtų sudaryti kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašą ir pateikti jį registruoti savivaldybių tarybų rinkimams (Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. nutarimas), konstatavo, kad byloje nėra pakankamo pagrindo teigti, jog visuomeninė organizacija „Vieningas Kaunas“ turėjo būti įregistruota savarankišku 2011 metų savivaldybių tarybų rinkimų politinės kampanijos dalyviu, kaip kitas teisės reikalavimus atitinkantis kolektyvinis subjektas, kuris nėra politinė partija. Vien tik tai, jog pareiškėjo įregistruota teisinė veiklos forma yra „asociacija“ bei veiklos įstatuose deklaruojami tikslai abstrakčiai ir nekonkrečiai susiję su tam tikrais politiniais procesais, teisėjų kolegijos nuomone, neleido visuomeninės organizacijos „Vieningas Kaunas“ laikyti kitu kolektyviniu subjektu, galinčiu kelti kandidatus į savivaldybių tarybų rinkimus ir būti savarankišku savivaldybių tarybų rinkimų politinės kampanijos dalyviu.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad įstatymų leidėjas turi pareigą pašalinti teisinio reguliavimo spragas, nagrinėjamoju atveju susijusias su Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 3 straipsnio 2 dalies neatitikimu Konstitucijai, o teismas šias spragas užpildo *ad hoc*.

[2011 m. gegužės 27 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. R⁷⁵⁶-57/2011**. *Visuomeninė organizacija „Vieningas Kaunas“ prieš Lietuvos Respublikos vyriausiąją rinkimų komisiją*. Procesinio sprendimo kategorija 18.1]

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje **Nr. R⁵⁰²-35/2011** priėmė sprendimą, kuriuo Vyriausioji rinkimų komisija buvo įpareigota perskaičiuoti visus galiojančius ir negaliojančius rinkėjų balsus 45 Kauno rajono rinkimų apygardos Nr. 16 apylinkėse.

Byloje pažymėta, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme nėra įtvirtinti konkretūs rinkėjų balsų perskaičiavimo pagrindai, todėl Vyriausioji rinkimų komisija, įgyvendindama Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 81 straipsnio 4 dalyje numatytą balsų perskaičiavimo teisę, turi nuspręsti, ar kiekvienu konkrečiu atveju yra pakankamas pagrindas pasinaudoti šia įstatymo suteikta galimybe. Toks sprendimas turi būti pagrįstas ir motyvuotas, atsižvelgiant į pagrįstų abejonių balsų skaičiavimo rezultatais pakankamumą.

Patikrinusi byloje esančią medžiagą, teisėjų kolegija sprendė, kad nagrinėjamoju atveju pareiškėjai kėlė pagrįstas abejones dėl įvykusių rinkimų į Kauno rajono savivaldybės tarybą balsų skaičiavimo rezultatų teisėtumo ir pagrįstumo. Byloje nebuvo įrodymų, jog kilus abejonių dėl rinkimų biuletenių galiojimo, buvo laikomasi Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 70 straipsnio 2 dalyje numatytos procedūros (komisijos pirmininkas biuletenį pateikia komisijos nariams ir skelbia balsavimą dėl jo įvertinimo), atsakovas nepaneigė kilusių abejonių dėl balsų skaičiavimo. Dėl to pripažinta, jog Vyriausioji rinkimų komisija nepagrįstai nesiėmė Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 81 straipsnio 4 dalyje numatytos galybės perskaičiuoti savivaldybės rinkimų komisijos pateiktus rinkimų biuletenius.

[2011 m. kovo 21 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. R⁵⁰²-35/2011**. *V. Z., A. S., A. K. prieš Lietuvos Respublikos vyriausiąją rinkimų komisiją*. Procesinio sprendimo kategorija 18.1]

Kitoje administracinėje byloje **Nr. R¹⁴³-33/2011**, kurioje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat sprendė pareiškėjų reikalavimo Vyriausiajai rinkimų komisijai perskaičiuoti rinkėjų balsus Švenčionių rajono rinkimų apygardoje Nr. 49 pagrįstumą, pagrindo įpareigoti perskaičiuoti rinkėjų balsus nebuvo, tačiau ši byla svarbi tuo, kad joje pasisakyta dėl Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 81 straipsnyje nustatytos skundų dėl rinkimų komisijų sprendimų, priimtų pasibaigus balsavimui, nagrinėjimo procedūros. Pažymėta, kad minėtoje teisės normoje yra įtvirtintas hierarchinio nuoseklumo laikymosi principas. Jis pasireiškia tuo, kad skundai dėl tariamai neteisingo rinkimų biuletenių suskaičiavimo turi būti paduodami pradedant nuo pirmosios pagal rinkimų komisijų hierarchiją grandies. Aukštesnės hierarchijos grandies komisijos nagrinėjimo dalyku turi (gali) būti žemesnės grandies komisijos pagal atitinkamą skundą priimtas sprendimas. Todėl tuo atveju, kai suinteresuotas asmuo, turintis teisę paduoti skundą dėl balsų skaičiavimo protokolų surašymo teisingumo, nepadaavė tokio skundo per 24 valandas nuo protokolų surašymo pirmojoje grandyje (savivaldybės rinkimų komisijai), jis praranda teisę paduoti skundą aukštesnės grandies rinkimų komisijai – Vyriausiajai rinkimų komisijai. Atitinkamai tai reiškia, kad Vyriausioji rinkimų komisija, gavusi tokį skundą, procedūros laikymosi aspektu neprivalo priimti atskiro Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 81 straipsnio 4 dalyje numatyto sprendimo dėl šio skundo.

[2011 m. kovo 21 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. R¹⁴³-33/2011**. *Lietuvos liaudies partija, L. Š., A. R., E. P., A. N. ir R. R. prieš Lietuvos Respublikos vyriausiąją rinkimų komisiją*. Procesinio sprendimo kategorija 18.1]

Administracinėje byloje **Nr. R¹⁴³-43/2011** pareiškėjai ginčijo Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimą, kurio 1 punktu Vyriausioji rinkimų komisija nustatė ir patvirtino galutinius rinkimų rezultatus rinkimų apygardoje pagal Raseinių rajono savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 38 pateiktą rinkimų rezultatų nustatymo protokolą.

Pareiškėjai A. G. ir D. Š. dalyvavo 2011 m. vasario 27 d. Raseinių rajono savivaldybės tarybos rinkimuose kaip save išsikėlę kandidatai. Pagal Raseinių rajono rinkimų apygardos Nr. 38 Rinkimų rezultatų nustatymo protokolą ir ginčytą Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimą pareiškėjas A. G. gavo 543 balsus, D. Š. – 504 balsus. Apskaičiuota mandatų skirstymo kvota šioje rinkimų apygardoje – 801. Taigi nė už vieną iš pareiškėjų nebuvo paduotas lygus ar didesnis už mandatų skirstymo kvotą balsų skaičius, dėl ko pareiškėjai buvo pripažinti negavę mandato. Kilo ginčas, ar nustatant rinkimų rezultatus Raseinių rajono rinkimų apygardoje Nr. 38, buvo tinkamai taikytos Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 83 straipsnio 4 dalies nuostatos, įtvirtinančios mandatų paskirstymo pagal liekanų metodą taisykles.

Bylą nagrinėjusi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 83 straipsnį, išsikėlęs kandidatas, neįeinantis į jungtinį sąrašą, mandatą gauna, jeigu už jį paduotų balsų skaičius lygus arba didesnis už mandatų skirstymo kvotą, apskaičiuojamą Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 83 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta tvarka. Paskirsčius mandatus pagal mandatų skirstymo kvotą, likę nepaskirstyti mandatai paskirstomi pagal liekanas tik kandidatų sąrašams. Taigi Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 83 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas liekanų metodas yra skirtas reguliuoti mandatų paskirstymą tarp kandidatų sąrašų, nesudarant galimybės mandatų skirstyme šiuo metodu dalyvauti mandatų negavusiems išsikėlusiesiems kandidatams. Atsižvelgusi į Konstitucinio Teismo 2011 m. gegužės 11 d. nutarimą, kuriame išspręstas Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 83 straipsnio konstitucingumas, teisėju

kolegija nurodė, kad Konstitucinis Teismas vadinamąjį rinkimų slenkstį, pagal kurį išsikėlusiam kandidatui suteikiama teisė dalyvauti skirstant mandatus, jei už jį paduotų balsų skaičius yra ne mažesnis nei pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 83 straipsnio 3 dalį apskaičiuota mandatų skirstymo kvota, pripažino teisėtu ir padarė išvadą, kad Konstitucijai taip pat neprieštarauja Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 83 straipsnis ta apimtimi, kuria pavieniams kandidatams nesuteikiama galimybė dalyvauti mandatų paskirstyme liekanų metodu. Todėl apžvelgiamoje byloje nebuvo pagrindo pripažinti, kad mandatų skirstymas pagal liekanų metodą Raseinių rajono rinkimų apygardoje Nr. 38, į mandatų skirstymą šiuo metodu neįtraukiant išsikėlusių kandidatų, buvo neteisėtas ar nepagrįstas.

[2011 m. gegužės 31 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. R¹⁴³-43/2011**. A. G. ir D. Š. prieš *Lietuvos Respublikos vyriausiąją rinkimų komisiją*. Procesinio sprendimo kategorija 18.1]

Administracinėje byloje **Nr. R⁸⁵⁸-41/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo ginčą, kuris kilo dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos 2011 m. kovo 6 d. sprendimo „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės tarybos rinkimų galutinių rezultatų patvirtinimo“ priedo dalies. Pareiškėjai reikalavo išbraukti iš Vilniaus miesto tarybos narių R. A., V. M. ir J. I., kadangi jie Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 m. gruodžio 16 d. sprendimu buvo pripažinti pažeidę Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymą. Minėto įstatymo 15 straipsnyje įtvirtinta, kad valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys, teisės aktų nustatyta tvarka pripažinti pažeidusiais šio įstatymo reikalavimus, vienus metus nuo pažeidimo paaikšėjimo dienos negali būti skatinami, skiriami į aukštesnes pareigas, o tarnybos santykiams pasibaigus bet kuriais pagrindais, trejus metus nuo pažeidimo paaikšėjimo dienos negali būti priimami į valstybinę tarnybą.

Teisėjų kolegija nurodė, kad R. A., V. M. ir J. I. kandidatavimas ir išrinkimas į savivaldybės tarybos narius nepatenka į Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo taikymo sritį. Teisėjų kolegija, atsižvelgusi į Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio ir Savivaldybių tarybų rinkimų 2 straipsnio nuostatose apibrėžtą rinkimų teisę, būtinybę šias nuostatas aiškinti sistemiškai su Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatomis, vertino, kad savivaldybių tarybų nariai Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 15 straipsnio prasme nelaikytini esantys valstybinėje tarnyboje.

[2011 m. kovo 18 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. R⁸⁵⁸-41/2011**. A. A. ir T. B. prieš *Lietuvos Respublikos vyriausiąją rinkimų komisiją*. Procesinio sprendimo kategorija 18.1]

1.15. Bylos, susijusios su nacionalinių, ES ir užsienio institucijų finansine parama

2011 metais Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo nemažai bylų, susijusių Europos Sąjungos parama. Daugiausiai ginčų kilo dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros sprendimų neskirti arba sumažinti paramos dydį.

Administracinėje byloje **Nr. A⁵²⁵-2647/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo Nacionalinės mokėjimo agentūros teisės aktų, kurių pagrindu pareiškėjui 23 proc. sumažinta parama, teisėtumą. Sankcija pritaikyta už tai, kad pareiškėjas nesilaikė Geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės žemės ūkio naudmenų reikalavimų, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2007 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. 3D-327 (toliau – ir GAAB reikalavimai), 1.6 punkto, t. y. nesilaikė reikalavimo nedeginti žolės ganyklose arba pievose, taip pat daugiametėse

ganyklose arba pievose ir kitų žemės ūkio augalų bei jų ražienų.

Bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija pažymėjo, kad 2009 m. sausio 19 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 73/2009, nustatančio bendrąsias tiesioginės paramos schemų ūkininkams pagal bendrą žemės ūkio politiką taisykles ir nustatančiu tam tikras paramos schemas ūkininkams (toliau – Reglamentas 73/2009), 23 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje nustatyta, kad jei bet kuriuo metu atitinkamais kalendoriniais metais nesilaikoma teisės aktais nustatytų valdymo arba geros žemės ūkio bei aplinkosaugos būklės reikalavimų, ir reikalavimų buvo nesilaikoma dėl veiksmų arba neveikimo, kurie tiesiogiai priskiriami ūkininkui, pateikusiam paraišką paramai gauti atitinkamais kalendoriniais metais, visa tam ūkininkui skirtų ar skirtinų tiesioginių išmokų suma yra sumažinama arba neskiriama. To paties reglamento 23 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje nustatyta, kad pirmą pastraipą taip pat taikoma tais atvejais, kai reikalavimų buvo nesilaikoma dėl veiksmų ar neveikimo, kurie tiesiogiai priskiriami asmeniui, kuris perdavė ar perėmė žemės ūkio paskirties žemę, trečioje pastraipoje – šioje dalyje „perdavimas“ – sandoris, kurį įvykdęs, žemės ūkio paskirties žemės perdavėjas nustoja ja disponuoti. Taigi iš Reglamento 73/2009 matyti, kad žemės ūkio bei aplinkosaugos būklės reikalavimų nesilaikymas, sąlygojantis su tiesioginių išmokų sumažinimu arba neskyrimu susijusių sankcijų skyrimą, laikomas tęstine veikla (neveikimu) ir pripažįstamas pareiškėjui ne tik tuo atveju, kai jis pats nesilaiko geros žemės ūkio bei aplinkosaugos būklės reikalavimų, bet ir kai perima žemės ūkio paskirties žemę, kurią perduoda minėtų reikalavimų nesilaikęs asmuo. Nustačius tokio pobūdžio pažeidimus asmeniui, kuris nevaldė atitinkamo žemės sklypo nurodytų pažeidimų padarymo metu, vis tiek gali būti taikomos atitinkamos sankcijos.

[2011 m. liepos 22 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁵²⁵-2647/2011**. B. Š. prieš *Nacionalinę mokėjimo agentūrą prie Žemės ūkio ministerijos*. Procesinio sprendimo kategorija 33.3]

Administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-2465/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas sprendė, ar pagrįstai pareiškėjos paramos paraiška projektui „Vėjo energijos naudojimas elektros energijai gaminti“ atmesta jos tinkamumo skirti paramą vertinimo etape. Šalių ginčas vyko dėl pareiškėjos teisės iš esmės keisti (tobulinti) pirminę paraišką. Nacionalinė mokėjimo agentūra, atlikdama pareiškėjos paraiškos administracinės atitikties tikrinimą, nustatė, jog pareiškėja pateikė ne visus dokumentus ir duomenis, todėl paklausimu paprašė: 1) nurodyti planuojamą projekto įgyvendinimo labai mažos įmonės registracijos ir buveinės vietą; 2) pagrįsti paraiškos VII lentelėje kiekvieną išlaidą.

Pareiškėja, atsakydama į Agentūros raštą, savo iniciatyva pakoregavo prognozinę finansinę atskaitomybę ir perskaičiavo ekonominio gyvybingumo rodiklius tokia apimtimi, kad 2010 m. paskolų padengimo rodiklis nuo 0,75 padidėtų iki 1,25.

Vadovaujantis Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos administravimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2007 m. balandžio 6 d. įsakymu Nr. 3D-153 (2009 m. vasario 25 d. įsakymo redakcija) (toliau – Administravimo taisyklės), 28 punkte nustatytu teisiniu reguliavimu, užregistravus paramos paraišką Nacionalinėje mokėjimo agentūroje, pareiškėjas negali teikti papildomos informacijos, jei jos nepareikalauja agentūra (išskyrus informaciją apie pasikeitusius kontaktinius duomenis). Į papildomą informaciją, kurią pareiškėjas pateikia savo iniciatyva, paramos paraiškos vertinimo ir atrankos metu neatsižvelgiama. Administravimo taisyklių 41 punkte įtvirtinta, kad pareiškėjo tinkamumas gauti paramą vertinamas

pagal paramos paraiškos pateikimo dieną pareiškėjo pateiktus ir atitinkamais dokumentais pagrįstus duomenis, viešuosiuose registruose esančius duomenis, taip pat pagal dokumentus ir informaciją, gautą iš pareiškėjo po Agentūros užklauso (-ų). Pagal Administravimo taisyklių 29 punktą, pareiškėjas gali pateikti papildomą informaciją be paklausimo, jei ji yra svarbi objektyviam paramos paraiškos įvertinimui, tačiau dėl objektyvių priežasčių negalėjo būti pateikta teikiant paramos paraišką. Įvertinusi paminėtas nuostatas, teisėjų kolegija konstatavo, kad galimybė teikti papildomus, t. y. tikslinančius (detalizuojančius) duomenis, jokių būdu nesuponuoja pareiškėjo teisės modifikuoti jau įregistruotą paraišką, t. y. atlikti kokybinio pobūdžio korekcijas. Pareiškėjos paramos paraiškos pakeitimai pagal jų turinį ir tikslą, teisėjų kolegijos vertinimu, nebuvo leistini, todėl Nacionalinė mokėjimo agentūra neprivalėjo jų vertinti.

[2011 m. rugpjūčio 25 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-2465/2011**. I. N. prieš Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministeriją. Procesinio sprendimo kategorija 33]

1.16. Bylos, susijusios su Tabako kontrolės ir Alkoholio kontrolės įstatymų taikymu

Apžvelgiamais metais Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje kilo nemažai svarbių Tabako kontrolės įstatymo ir Alkoholio kontrolės įstatymo taikymo ir aiškinimo klausimų.

Pavyzdžiui, paminėtina administracinė byla **Nr. A⁸⁵⁸-1131/2011**, kurioje ginčas kilo dėl Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos (toliau – Tarnyba) nutarimo, konstatavusio, kad parduodamas elektronines cigaretes, pareiškėjas (bendrovė) pažeidė Tabako kontrolės įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 8 punktą, kuriame numatyta, jog Lietuvos Respublikoje draudžiama gaminti ir (ar) parduoti žaislus, maisto produktus ir kitas prekes, kurių dizainas imituoja tabako gaminius ar jų pakuotes.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad įvertinus elektroninių cigarečių savybes ir jų vartojimo ypatybes, nėra pagrindo teigti, jog Tabako kontrolės įstatymo prasme aptariamoms elektroninėms cigaretėms imituoja tabako gaminius. Priešingai, tokios elektroninės cigaretės bendriausia prasme konkuruoja su tabako gaminiams, rinkoje jos pateikiamos kaip tabako gaminių pakaitalas. Įstatymų leidėjas nedraudžia prekiauti tabako gaminiams, tik įvairiomis priemonėmis siekia riboti jų vartojimą. Pareiškėjas, prekiaudamas elektroninėmis cigaretėmis, iš esmės įgyvendino ūkinės veiklos laisvę, kurią garantuoja Konstitucijos 46 straipsnis. Atsižvelgiant į tai, manyta, kad jei įstatymų leidėjas, ieškodamas pusiausvyros tarp ūkinės veiklos laisvės ir visuomeninio intereso (šiuo atveju, visuomenės sveikatos poreikių užtikrinimo), būtų ketinęs uždrausti gaminius, kurie pagal savo paskirtį ir naudojimo būdą yra analogiški nedraudžiamoms tabako gaminiams, jis tokį draudimą įstatymuose būtų įtvirtinęs tiesiogiai ir nedviprasmiškai. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad lingvistinis Tabako kontrolės įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 8 punkto nuostatų aiškinimas, be kita ko, nulemtų paradoksalius rezultatus, nes prekyba elektroninėmis cigaretėmis, kurios turi tabako gaminio formą, būtų draudžiama, tuo tarpu prekyba elektroninėmis cigaretėmis, kurios neturi tokios formos, būtų leidžiama, nors abiejų produktų poveikis asmens sveikatai būtų tapatus. Taigi nesant draudimo prekiauti tabako gaminiams, elektroninėms cigaretėms taikyti Tabako kontrolės įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 8 punkte įtvirtintą draudimą nėra pagrindo.

[2011 m. balandžio 26 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-1131/2011**. Uždaroji akcinė bendrovė „SP group“ prieš Valstybinę tabako ir alkoholio kontrolės tarnybą prie Lietuvos

Respublikos Vyriausybės (teisių perėmėjas – Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas). Procesinio sprendimo kategorija 20]

Alkoholio reklamos srityje paminėtina administracinė byla **Nr. A⁸²²-1079/2011**, kurioje ginčas kilo dėl Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos (toliau – Tarnyba) (teisių perėmėjas – Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas) nutarimo, kuriuo draudžiama alkoholio reklama pripažinta atitinkamos citatos iš Roger Corder knygos „Vyno dieta“ (vertimo iš anglų kalbos), frazės šios knygos išorinėse viršelio pusėse ir šią knygą pristatančios frazės leidyklos internetinėje svetainėje www.jotema.lt. Alkoholio kontrolės įstatymo 29 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyta, kad alkoholio reklama draudžiama laikraščių ir jų savarankiškų priedų, žurnalų bei knygų išorinėse viršelių pusėse.

Pasak bylą nagrinėjusios Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos, alkoholio reklamos sąvoką sudaro du elementai: informacijos, skatinančios įsigyti ar vartoti alkoholio produktus, skleidimas; ir tokios informacijos sąsajos su įmonių komercine, ūkine ir finansine veikla. Kiekvienu atveju šie abu elementai turi būti tiriami neatsiejamai vienas nuo kito, įvertinant visas turinčias reikšmės aplinkybes. Byloje atsižvelgta į tai, kad pareiškėjo išleista knyga „Vyno dieta“ iš esmės yra skirta sveikos mitybos nagrinėjimui, joje pateikiami maisto receptai, tiriamas įvairių maisto produktų ar jų sudedamųjų dalių poveikis žmogaus organizmui, knyga paremta daugeliu mokslinių tyrinėjimų išvadomis ir stebėjimų rezultatais, kurių pagrindu knygos autorius analizuoja, išdėsto ir pagrindžia savo, kaip kardiologo, poziciją sveikos mitybos srityje. Ginčo frazės jų pateikimo knygoje būdo ir formos atžvilgiu, taip pat atsižvelgiant į visą knygos struktūrą, jos turinį, pagrindinius tikslus bei dėstymo būdą, ginčo frazių bendrame knygos kontekste išdėstymą ir jų turinio sąsajas ir atitiktį bendro knygos turinio atžvilgiu, teisėjų kolegijos vertinimu, nesiekia komercinės informacijos tikslo, t. y. skatinti įsigyti ar vartoti alkoholio produktus. Tai leido konstatuoti, kad nėra abiejų būdingų reklamai elementų: nėra įrodyta, jog ginčo frazėmis siekiama daryti poveikį vartotojų pasirinkimui įsigyti ar vartoti alkoholį; taip pat, kad šios frazės yra neabejotinai susijusios su pareiškėjo komercine, ūkine ir finansine veikla. Teisėjų kolegijai nekilo abejonių dėl to, kad pareiškėjas, leisdamas knygas, nebuvo suinteresuotas alkoholio produktų pardavimo skatinimu, o pareiškėjo komercinė veikla nebuvo susijusi su alkoholio produktų pardavimu.

[2011 m. liepos 21 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁸²²-1079/2011**. *Uždaroji akcinė bendrovė „Jotema“ prieš Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentą*. Procesinio sprendimo kategorija 20]

Kitoje, su alkoholio reklamos draudimu susijusioje administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-2377/2011** Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija vertino, ar putojančio vyno „VERDI SPUMANTE“ reklama (pavaizduota retušuota dviejų vyrų, bučiuojančių besišypsančią moterį, nuotrauka bei nurodoma žodinė informacija „VERDI SPUMANTE Itališkas Putojantis Malonumas“) atitinka Alkoholio kontrolės įstatymo reikalavimus, pagal kuriuos, be kita ko, yra draudžiama visų formų alkoholio reklama, siejanti alkoholio vartojimą su psichinės veiklos pagerėjimu (minėto įstatymo 29 straipsnio 1 dalies 6 punktas).

Teisėjų kolegija, vertindama nurodytos reklamos tekstinėje informacijoje pateiktą žodį „malonumas“, jo ryšį su malonumą iliustruojančia besišypsančios moters išraiška putojančio vyno „VERDI SPUMANTE“ butelio ir užrašo „VERDI SPUMANTE“ kontekste, sutiko su pirmosios

instancijos teismo pozicija, kad frazė „Itališkas Putojantis Malonumas“ siejasi ne su konkrečiu gėrimo skoniu savybėmis, o su malonumu (tam tikru teigiamu pojūčiu), geriant itališką putojantį vyną, pateikiamą konkrečioje reklamoje. Jei reklamoje būtų buvę siekiama nurodyti putojančio vyno skonio savybes, žodis „malonumas“, tikėtina, būtų buvęs pakeistas žodžių junginiu „malonaus skonio“ ar pan. Putojančio vyno „VERDI SPUMANTE“ reklamoje pateikta frazė „Itališkas Putojantis Malonumas“ dėl joje pavartoto žodžio „malonumas“ priskirtina asociatyvių teiginių rūšiai, t. y. kai šio žodžio reikšmė yra aktualizuojama, asociacijų forma išskyla su ja siejamos teigiamų emocijų lydimos būsenos, o būtent tokia alkoholio reklama pagal Alkoholio kontrolės įstatymo 29 straipsnio 1 dalies 6 punktą ir yra draudžiama.

[2011 m. birželio 20 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-2377/2011**. *Uždaroji akcinė bendrovė „Boslita“ ir Ko prieš Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentą*. Procesinio sprendimo kategorija 20]

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-1685/2010** aiškindama Tabako kontrolės įstatymo 14 straipsnio 3 dalies 1 punktą, kuriame, be kita ko, numatyta, jog Lietuvos Respublikoje draudžiama juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams parduoti, laikyti, gabenti tabako gaminius, taip pat importuoti į Lietuvos Respubliką tabako gaminius be tabako gaminių įsigijimą arba gabenimą patvirtinančių juridinę galią turinčių dokumentų, atkreipė dėmesį į tai, kad teisės normose *expressis verbis* nėra įtvirtintas reikalavimas, jog tabako gaminių įsigijimą patvirtinančiuose dokumentuose būtų konkrečiai įvardinta vieta, kurioje nurodyti tabako gaminiai bus parduodami. Taip pat nėra nustatyta, kad jei įsigijimo dokumentuose nėra nurodyta prekybos vieta, toks įsigijimo dokumentas neturi juridinės galios. Tabako kontrolės įstatymo nuostatomis (10, 12, 14 straipsniais) siekiama užtikrinti, kad tabako gaminais būtų prekiaujama tik aiškiai apibrėžtose (licencijose nurodytose) vietose, taip pat užtikrinti, kad būtų prekiaujama tik teisėtai įsigytais tabako gaminais, kad patikrinimo metu būtų įmanoma įvertinti, ar įmonė prekiauja teisėtai įsigytais tabako gaminais. Aptariamo draudimo esmė, pasak teisėjų kolegijos, siejama su tabako gaminių teisėtu įsigijimu, t. y. tabako gaminiai negali būti nei parduodami, nei laikomi, kai nurodyti privalomi aptariamoje įstatymo normoje nurodyti dokumentai realiai neegzistuoja, t. y. nurodyti dokumentai turi realiai egzistuoti visą tabako gaminių pardavimo bei laikymo laiką. Taip pat pabrėžta, kad analizuojamoje normoje minimi dokumentai turi būti aiškūs ir vienareikšmiškai patvirtinti rastų gaminių įsigijimą. Šiuo atveju reikalavimas, kad įsigijimo dokumentai turi patvirtinti tabako gaminių įsigijimą į konkrečią vietą, yra aiškiai perteklinis ir iškraipantis Tabako kontrolės įstatymo paskirtį.

Dėl nurodytų priežasčių konstatuota, jog pareiškėjui ekonominė sankcija paskirta neteisėtai.

[2011 m. sausio 3 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-1685/2010**. *Uždaroji akcinė bendrovė „Vadeiva“ prieš Valstybinę tabako ir alkoholio kontrolės tarnybą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*. Procesinio sprendimo kategorija 20]

1.17. Bylos dėl energetikos teisinių santykių

Energetika – visuomenei itin svarbi teisinių santykių sritis. Joje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2011 metais taip pat priėmė svarbių procesinių sprendimų, kuriuos būtina paminėti.

Administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-259/2011 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pasisakė dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau – Komisija) protokolinio sprendimo teisinės reikšmės. Nurodytoje byloje pareiškėjas (UAB „Litesko“) prašė panaikinti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos protokolinį sprendimą, kuriuo konstatuota, jog pareiškėjo pateiktas filialo šilumos kainų perskaičiavimas atliktas su pažeidimais, Telšių rajono savivaldybės tarybos sprendimu „Dėl šilumos kainų nustatymo“ šilumos kainos nustatytos su pažeidimais, ir kuriuo pareiškėjo filialas „Telšių šiluma“ ir Telšių rajono savivaldybė įpareigoti pašalinti nurodytus šilumos kainų perskaičiavimo ir nustatymo pažeidimus.

Laikydamosi anksčiau suformuotos teismo praktikos nuostatos, kad Komisijos protokolinio sprendimo forma priimti aktai, įvertinus jų turinį, gali būti traktuojami kaip teisės aktai, teisėjų kolegija pažymėjo, kad, kaip matyti iš Šilumos ūkio įstatymo 32 straipsnio 7 dalies, Komisijai nepritarus šilumos tiekėjo pateiktam šilumos kainos perskaičiavimui, taip pat nepritarus savivaldybės tarybos nustatytai šilumos kainai, tokia kaina negali būti taikoma, ir toks Komisijos nurodymas savivaldybės tarybai yra privalomas. Minėtoje teisės normoje yra aiškiai nurodyta, jog Komisija nurodo savivaldybei esamus šilumos kainų dedamųjų nustatymo pažeidimus. Savivaldybė privalo juos pašalinti ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų. Taigi pirma, tam, kad šilumos tiekimo įmonė galėtų taikyti perskaičiuotą šilumos kainą, būtinas Komisijos pritarimas. Antra, Komisijos pavedimas savivaldybei pašalinti nurodytus šilumos kainos perskaičiavimo pažeidimus yra privalomas. Savivaldybei neištaisius klaidų, pasak teisėjų kolegijos, Komisijos vienašališkai nustatoma kaina būtų paremta protokoliniame sprendime išdėstytais argumentais. Kadangi Komisija tų pačių faktinių duomenų pagrindu tokiu atveju neturėtų teisės kitaip skaičiuoti tvirtinamą šilumos kainą, jos galutinė pozicija dėl šilumos tiekėjo pateikto perskaičiuotos šilumos kainos projekto įtvirtinta būtent protokoliniame sprendime. Jei vėliau paaiškėtų naujų faktinių aplinkybių, kurios nulemtų kitokį šilumos kainų skaičiavimą, toks sprendimas turėtų būti traktuotinas kaip naujas sprendimas, nes jis būtų priimtas kitų faktinių aplinkybių pagrindu. Atitinkamai byloje padaryta išvada, kad protokolinis sprendimas sukelia teises pasekmes, taigi yra individualus teisės aktas, kuris gali būti ginčijamas teisės aktų nustatyta tvarka. Byloje ginčytas protokolinis sprendimas iš esmės gali būti traktuojamas kaip Komisijos atsisakymas patvirtinti pareiškėjo pateiktos perskaičiuotos šilumos kainos atitiktį teisės aktų reikalavimams. Toks protokolinis sprendimas sukelia teises pasekmes ne tik savivaldybei, bet ir pareiškėjui, kadangi būtent šiuo sprendimu pareiškėjui buvo užkirstas kelias taikyti šilumos kainų perskaičiavimo projekte apskaičiuotą šilumos kainą. Be to, konstatuota tiesioginė ir individuali sąsaja tarp pareiškėjo intereso taikyti orientacijos į sąnaudas principu pagrįstą šilumos kainą ir ginčyto protokolinio sprendimo.

[2011 m. vasario 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-259/2011. *Uždaroji akcinė bendrovė „Litesko“ prieš Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją ir Telšių rajono savivaldybę*. Procesinio sprendimo kategorija 28]

Administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1482/2011 pareiškėjas (UAB „Litesko“) ginčijo Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau – Komisija) nutarimus, kuriais Komisija, atsižvelgdama į Šilumos ūkio įstatymą ir Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2009 m. liepos 21 d. nutarimu Nr. 03-106 patvirtintą Karšto vandens kainų nustatymo metodiką (toliau – Metodika), išnagrinėjusi pareiškėjo pateiktą karšto vandens kainos dedamųjų projektą, pareiškėjui nustatė karšto vandens kainą (karšto vandens kainos dedamąsias).

Ginčas byloje kilo dėl Komisijos nurodomo kaip nepagrįsto mažiausių sąnaudų aspektu dviejų atskirų pranešimų už šilumą ir už karštą vandenį siuntimo vartotojams sąnaudų pripažinimo būtinomis; taip pat, pareiškėjo teigimu, dėl nepagrįsto Metodikoje įtvirtinto normatyvinio pelno ribojimo ir Komisijos planuojamo realizuoti karšto vandens kiekio skaičiavimo, nurodant 5 proc. karšto vandens netektis.

Vertindama pareiškėjo argumentus dėl dviejų mokėjimo pranešimų siuntimo gyventojams tiek už šilumą, tiek už karštą vandenį, teisėjų kolegija pabrėžė, jog Šilumos ūkio įstatymu yra nustatytos pagrindinės nuostatos tiek dėl šilumos, tiek dėl karšto vandens tiekimo. Tai patvirtina sisteminė šio įstatymo nuostatų analizė *inter alia* Šilumos ūkio įstatymo 2 straipsnio 44 dalyje nustatyta šilumos ūkio sąvoka (tai energetikos ūkio sritis, tiesiogiai susijusi su šilumos ir karšto vandens gamyba, perdavimu, tiekimu ir vartojimu). Todėl Šilumos ūkio įstatyme numatyti tikslai yra taikomi tiek karšto vandens, tiek šilumos gamybai, perdavimui, tiekimui bei vartojimui. Šilumos ūkio įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1 punkte yra nurodytas vienas iš Šilumos ūkio įstatymo tikslų – tai mažiausiomis sąnaudomis užtikrinti patikimą ir kokybišką šilumos tiekimą šilumos vartotojams. Šis principas iš dalies įgyvendinamas ir Metodikos 33 punkte, kuriame įtvirtinta, jog karšto vandens kainos grindžiamos tiekėjo būtinomis (valstybės normuojamomis) karšto vandens ruošimo ir pardavimo sąnaudomis. Todėl šilumos (ir karšto vandens) tiekėjo kainos turi būti orientuotos į būtinas sąnaudas, kurios turi būti kiek įmanoma mažesnės. Komisija, nustatydama valstybės reguliuojamas kainas, privalo atsižvelgti į būtinas šilumos ir (ar) karšto vandens tiekėjo išlaidas, kurios turi būti skaičiuojamos vadovaujantis ir mažiausių sąnaudų kriterijumi. Teisėjų kolegija konstatavo, kad jeigu šilumos tiekėjas tiekia vartotojams tiek šilumą, tiek karštą vandenį, nėra jokio racionalaus pagrindo tokiems vartotojams siųsti du atskirus mokėjimo pranešimus tiek dėl šilumos, tiek dėl karšto vandens.

Pasisakydama dėl investicijų į karšto vandens apskaitos prietaisus įtraukimo į būtinas sąnaudas, teisėjų kolegija pažymėjo, jog iš esmės karšto vandens apskaitos prietaisų įrengimas yra į būtinąsias sąnaudas įtrauktina investicija, kuri yra naudinga tiek karšto vandens tiekėjui (galimai mažesnės karšto vandens netektis), tiek vartotojui (galimai mažesnė karšto vandens kaina, esant mažesnėms karšto vandens faktinėms netektims), tačiau karšto vandens apskaitos prietaisų įrengimas turi būti aiškiai pagrįstas: tiekėjas turi pateikti duomenis apie tai, kad vartotojams, kuriems jis tiekia karštą vandenį, būtina įrengti karšto vandens apskaitos prietaisus su įrengta nuotolinio duomenų nuskaitymo ir perdavimo sistema.

Byloje ginčyti Komisijos nutarimai pripažinti teisėtais.

[2011 m. balandžio 28 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁸⁵⁸-1482/2011**. *Uždaroji akcinė bendrovė „Litesko“ prieš Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją*. Procesinio sprendimo kategorija 28]

1.18. Administracinių bylų teisena

Kaip ir ankstesniais metais, apžvelgiamu laikotarpiu Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nuosekliai formavo administracinį procesą reglamentuojančių teisės normų taikymo ir aiškinimo nuostatas. Teisės aktus atitinkantis teismo procesas ne tik padeda priimti teisingą sprendimą, bet ir garantuoja teisės į teismą, kaip vienos iš esminių žmogaus teisių, tinkamą realizavimą. Taikydamas proceso teisės normas, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas vadovaujasi Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir jas

aiškinančia Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija, todėl administracinių bylų teisenos klausimais 2011 metais buvo priimta nemažai reikšmingų sprendimų.

Tinkamas teismo procesas susijęs su šalims nustatyta teise bei pareiga pateikti bylai reikšmingus įrodymus. Kartais proceso šalys atitinkama informacija nedisponuoja, todėl įstatymuose įtvirtinta šalių teisė prašyti teismo, kad pastarasis išreikalautų reikalingus duomenis (Administracinių bylų teisenos įstatymo 57 str. 4 d.). Administracinėje byloje **Nr. A⁸²²-2742/2011** pareiškėjas, be kita ko, teigė, kad pirmosios instancijos teismas neteisėtai ir nepagrįstai atsisakė iškviesti jo nurodomą liudytoją. Jis paaiškino, kad šis liudytojas galėjo patvirtinti jo skunde išdėstytas aplinkybes, tačiau teismas iškviestė ir apklausė tik atsakovo liudytojus ir tuo pažeidė rungimosi principą bei Administracinių bylų teisenos įstatymo 81 straipsnio reikalavimus.

Šiuo klausimu Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija nurodė, kad pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 1 dalį, teismui negali būti reiškiama abstraktūs reikalavimai išreikalauti tam tikrus įrodymus, prašyme turi būti nurodyta, kurias reikšmingas bylai aplinkybes tais įrodymais siekiama pagrįsti. Teismui nėra privalomas prašymas dėl įrodymų išreikalavimo. Teismas, tenkindamas ar atmesdamas prašymą dėl įrodymų išreikalavimo, turi teisę spręsti įrodymų liečiamumo klausimą, t. y. spręsti, ar prašyme nurodytas įrodymas yra reikšmingas nagrinėjamam ginčui. Asmuo, teikiantis prašymą dėl įrodymo išreikalavimo, turi pagrįsti savo prašymą, nurodyti, kurias reikšmingas bylai aplinkybes gali patvirtinti jo prašomas iškviesti liudytojas.

Kadangi nagrinėjamoju atveju pareiškėjo atstovas, prašydamas apklausti liudytoją, nenurodė, kokias turinčias reikšmės bylai aplinkybes šis liudytojas gali patvirtinti, apžvelgiamoje byloje pripažinta, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai atsisakė apklausti pareiškėjo atstovo nurodytą liudytoją.

[2011 m. liepos 14 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁸²²-2742/2011**. *M. B. prieš Lukiškių tardymo izoliatorių-kalėjimą*. Procesinio sprendimo kategorija 21; 79.1]

Administracinėje byloje **Nr. A⁵²⁵-226/2011** buvo sprendžiamas klausimas dėl pareiškėjo teisės apeliacinės instancijos teisme atsisakyti ikiteisminei ginčų nagrinėjimo institucijai ir pirmosios instancijos teismui paduotų skundų.

Byloje nustatyta, jog pareiškėjas skundu kreipėsi į administracinių ginčų komisiją, kuri jo skundą patenkino. Atsakovas, nesutikdamas su tokiu minėtos komisijos sprendimu, skundu kreipėsi į teismą, kuris jo skundą atmetė. Dėl pastarojo sprendimo, savivaldybės administracija pateikė apeliacinį skundą. Ginčo nagrinėjimo Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme metu buvo gautas pareiškėjo atsisakymas nuo skundo. Šiuo atsisakymu jis prašė panaikinti Administracinių ginčų komisijos bei pirmosios instancijos teismo sprendimus, o administracinę bylą nutraukti.

Teisėjų kolegija išaiškino, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo 52 straipsnis įtvirtina pareiškėjo teisę atsisakyti skundo bet kurioje bylos nagrinėjimo stadijoje iki teismui išeinant į pasitarimo kambarį. Atsižvelgiant į tai, kad nurodyta teisės norma yra bendroji (šio straipsnio nuostatos yra įstatymo I skyriaus „Bendrosios nuostatos“ dalis), į tai, kad samprata „bylos nagrinėjimo stadija“ nėra ribojama proceso pirmosios instancijos teisme, Administracinių bylų teisenos įstatymo 52 straipsnio nuostata taikytina ir nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme, t. y. pareiškėjas gali atsisakyti pirmosios instancijos teismui paduoto skundo ir po to, kai byla nagrinėjama apeliacinės instancijos teisme. Nors nagrinėjamoju atveju buvo pateiktas atsisakymas ne nuo skundo teismui, o nuo skundo ginčus ikiteismine tvarka nagrinėjančiai institucijai, teisėjų

kolegija vertino, kad atsižvelgiant į teisingumo ir protingumo principus, yra pagrindas aiškinti Administracinių bylų teisenos įstatymo nuostatas analogiškai. Įvertinus specifinę bylos situaciją, siekiant tinkamo proceso operatyvumo principo įgyvendinimo, byloje spręsta, jog pareiškėjo atsisakymas nuo skundo turi būti priimtas.

[2011 m. sausio 24 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁵²⁵-226/2011**. *Vilniaus miesto savivaldybės administracija prieš Uždarąją akcinę bendrovę „NCC Plėtra“*. Procesinio sprendimo kategorija 13.3.1; 13.6].

Didelę Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos dalį administracinių bylų teisenos srityje sudaro klausimai, susiję su bylinėjimosi išlaidų priteisimu.

Administracinėje byloje **Nr. AS⁸⁵⁸-46/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas sprendė klausimą, ar teismas turi pareigą išsiųsti prašymo dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo nuorašą suinteresuotiems asmenims ir kokiais atvejais šis prašymas turi būti nagrinėjamas žodinio proceso tvarka. Pareiškėjas ginčijo Vilniaus apygardos administracinio teismo nutartį, kuria iš jo atsakovo naudai buvo priteista 211,11 litų bylinėjimosi išlaidų, ir nurodė, kad jam buvo apribota teisė gauti atsakovo prašymą dėl bylinėjimosi išlaidų ir pateikti atsiliepimą į jį.

Teisėjų kolegija šioje byloje pažymėjo, kad pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 45 straipsnio 2 dalį, tais atvejais, kai prašymas dėl bylinėjimosi išlaidų yra pateikiamas po bylos išnagrinėjimo, prašymą dėl išlaidų atlyginimo teismas paprastai išnagrinėja rašytinio proceso tvarka priimdamas nutartį. Kadangi atsakovo prašymas dėl bylinėjimosi išlaidų nagrinėjamoju atveju buvo pateiktas po bylos išnagrinėjimo, pirmosios instancijos teismas, pasinaudodamas diskrecijos teise, numatyta Administracinių bylų teisenos įstatymo 45 straipsnio 2 dalyje, įvertinęs prašymo dėl bylinėjimosi išlaidų pagrįstumą, spręstino klausimo sudėtingumą ir kitas aplinkybes, turėjo nuspręsti, ar prašymą spręsti rašytinio proceso tvarka ar rengti teismo posėdį. Bylos nagrinėjimas teismo posėdyje, sprendžiant bylinėjimosi išlaidų klausimą, teisėjų kolegijos nuomone, būtų pagrįstas tais atvejais, jei iš byloje esančių įrodymų, kitų bylos duomenų, nebūtų galutinai aiškus prašymo dėl bylinėjimosi išlaidų pagrįstumas, o proceso šalių pakvietimas į teismo posėdį galėtų padėti šiuos neaiškumus išspręsti.

Įvertinusi bylos aplinkybes, teisėjų kolegija sutiko, kad byla dėl bylinėjimosi išlaidų pirmosios instancijos teisme pagrįstai buvo nagrinėjama rašytinio proceso tvarka. Kita vertus, Administracinių bylų teisenos įstatymo 72 straipsnyje numatyta, kad teismo pirmininkas ar teisėjas nusiunčia atsakovui skundo (prašymo) nuorašą, o reikiamais atvejais – ir pridėtų prie jo dokumentų nuorašus, taip pat nustato terminą, per kurį atsakovas raštu privalo pateikti teismui savo atsiliepimą į skundą (prašymą) ir pateikti tiek atsiliepimo nuorašų, kiek yra byloje pareiškėjų. Teisėjų kolegijos vertinimu, ši nuostata *mutatis mutandis* taikytina ir nagrinėjant klausimą dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Atsižvelgiant į protingumo ir proceso efektyvumo principus, Administracinių bylų teisenos įstatymo 72 straipsnyje numatytą pareigą išsiųsti prašymo dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo nuorašą teismo pirmininkas ar teisėjas vykdo, išsiųsdamas tokį prašymą toms proceso šalims, kurios gali turėti suinteresuotumą šiuo klausimu, t. y. proceso šalims, iš kurių prašoma priteisti bylinėjimosi išlaidas. Kadangi nagrinėjamoju atveju byloje nebuvo duomenų, kad pirmosios instancijos teismas būtų išsiuntęs atsakovo prašymą dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo pareiškėjui, teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėjo teisė pateikti atsiliepimą į pateiktą skundą (prašymą) buvo pažeista.

[2011 m. sausio 14 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. AS⁸⁵⁸-46/2011. D. K. prieš *Studijų kokybės vertinimo centrą***. Procesinio sprendimo kategorija 59; 79.2].

Ginčų dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo srityje taip pat paminėtina administracinė byla **Nr. AS⁸⁵⁸-696/2010**. Šioje byloje buvo nagrinėjamas atsakovo prašymo dėl bylinėjimosi išlaidų, patirtų nagrinėjant administracinę bylą dėl reikalavimo užtikrinimo priemonių taikymo, pagrįstumas.

Teisėjų kolegija sprendė, kad sistemiškai vertinant Administracinių bylų teisenos įstatymo 44-45 straipsnių nuostatas ir atsižvelgiant į protingumo principą, sprendimu, kurio pagrindu proceso šalis įgyja teisę gauti patirtas bylinėjimosi išlaidas, laikytinas teismo baigiamasis aktas, kuriuo konkreti byla išsprendžiama iš esmės. Kiekviena administracine byla yra sprendžiamas konkretus su atitinkamo asmens teisėmis ir pareigomis susijęs klausimas, šiuo klausimu teismas priima baigiamąjį aktą, galutinai nustatantį asmens teisių ir pareigų turinį konkrečioje situacijoje. Vis dėlto kiekvieno proceso metu neišvengiamai kyla papildomų procesinių klausimų, kurie turi būti sprendžiami. Tokių klausimų išsprendimas būna susijęs su teise į teisingą teismo procesą, teise į visapusišką bylos faktinių aplinkybių išnagrinėjimą ar galutinio sprendimo įvykdymo užtikrinimu. Šiais klausimais nėra sprendžiama byla iš esmės, jais yra siekiama procesinėmis priemonėmis užtikrinti galutinio teismo sprendimo atitiktį teisingumo kriterijui. Tik galutinis teismo sprendimas yra tas, kuriuo teismas nustato, kas konkrečioje situacijoje buvo teisybė, todėl ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas turi būti susiejamas su šiuo konstatavimu.

Nurodytais motyvais atsakovo prašymas dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo buvo atmestas.

[2011 m. sausio 28 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. AS⁸⁵⁸-696/2010. M. Š. prieš *Kalvarijos savivaldybės administraciją***. Procesinio sprendimo kategorija 59].

Administracinėje byloje **Nr. AS⁸⁵⁸-374/2011** Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, be to, išaiškino, kad priteisiant bylinėjimosi išlaidas iš atsakovo, priėmusio administracinį aktą, kuris nuginčytas pagrindinėje byloje, nevertinama, kokia yra įvairių subjektų įtaka konkrečiam individualiam administraciniam aktui. Toks vertinimas būtų neprotingas ir neadekvatus, nes kiekvienu panašiu atveju būtų galima nustatyti įvairių galimai atsakingų institucijų, kurių žinioje buvo tam tikra informacija, kurios pagrindu buvo priimtas konkretus individualus administracinis aktas, tam tikrą atsakomybę bylinėjimosi išlaidų kontekste, o toks nustatymas nepagrįstai vilkintų bylų nagrinėjimą, pažeistų proceso ekonomiškumo principą.

Nagrinėjamoje byloje keltas klausimas, ar pareiškėjui, prašiusiam atlyginti turėtas bylinėjimosi išlaidas, pagrįstai priteista suma vien iš atsakovo (Žemės ūkio ministerijos), ar nustatyta bylinėjimosi išlaidų suma neturėtų būti priteista iš dalies ir iš trečiojo suinteresuoto asmens (Nacionalinės mokėjimo agentūros). Kadangi iš esmės nagrinėtoje byloje buvo tenkintas vienas iš dviejų pareiškėjo reikalavimų, t. y. panaikintas atsakovo potvarkis (Žemės ūkio ministerijos kanclerio potvarkis), byloje buvo ginčytas būtent šis atsakovo administracinis aktas, bet ne trečiojo suinteresuoto asmens sprendimas ar išvada, atsakovo nurodytos aplinkybės, kad Žemės ūkio ministerijos kanclerio potvarkis buvo priimtas, remiantis Nacionalinės mokėjimo agentūros pateiktais duomenimis (vertinimo dokumentais), anksčiau nurodytų motyvų pagrindu nelaikyta reikšminga aplinkybe, lemiančia, kad bylinėjimosi išlaidos turėtų būti priteisiamos ir iš Nacionalinės mokėjimo agentūros.

[2011 m. gegužės 20 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. AS⁸⁵⁸-374/2011**. *Uždaroji akcinė bendrovė „Eglitana“ prieš Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministeriją*. Procesinio sprendimo kategorija 59; 79.2].

Administracinėje byloje **Nr. AS⁸⁵⁸-596/2011** buvo keliamas procesinio pobūdžio klausimas dėl teisės į bylinėjimosi išlaidas priteisimo Administracinių bylų teisenos įstatymo 44 straipsnio 3 dalies pagrindu (kai pareiškėjas atsisako prašymo (skundo) dėl to, kad atsakovas geruoju patenkina jo reikalavimą padavus prašymą (skundą) teismui).

Teisėjų kolegija konstatavo, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo 44 straipsnio 3 dalies atžvilgiu esminės reikšmės neturi, kokie vidiniai motyvai paskatino atsakovą geruoju patenkinti pareiškėjo reikalavimą. Esminė aplinkybė yra ta, kad *de facto* reikalavimas buvo patenkintas tik po to, kai pareiškėjas kreipėsi į teismą. Priešingas situacijos aiškinimas, pasak teisėjų kolegijos, būtų pagrindas atmesti prašymą, jei tik atsakovas rastų kokių nors įrodymų (raštų, dokumentų ar kt.), kurie parodytų kitus, nei pareiškėjo kreipimasis į teismą, skundo reikalavimo tenkinimo pagrindus. Tokia situacija būtų neproporcinga ir pažeistų teisėtų lūkesčių principą. Kiekvieną kartą kreipdamasis į teismą, pareiškėjas negalėtų būti tikras dėl teisės į bylinėjimosi išlaidas atsiradimo, jei vėliau bet kuriuo momentu atsakovas įvykdytų pareiškėjo reikalavimą ir motyvuotų tai bet kokiomis aplinkybėmis. Tokiu būdu atsakovas nepagrįstai išvengtų pareigos atlyginti patirtas bylinėjimosi išlaidas, nors ir kreipimosi į teismą momentu pareiškėjo reikalavimas nebuvo *de facto* įvykdytas arba pareiškėjas apie tai nežinojo ir negalėjo žinoti.

[2011 m. rugpjūčio 26 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. AS⁸⁵⁸-596/2011**. *A. M. individuali įmonė „SADEMA“ prieš Vilniaus miesto savivaldybės administraciją*. Procesinio sprendimo kategorija 59; 79.2].

Nei Administracinių bylų teisenos įstatymas, nei Civilinio proceso kodeksas nenumato, jog išlaidų atlyginimas gali būti priteisimas iš kelių asmenų solidariai, o pagal Civilinio kodekso 6.5 ir 6.6 straipsnių nuostatas, solidarioji skolininkų prievolė atsiranda tik įstatymų ar šalių susitarimu nustatytais atvejais, taip pat tais atvejais, kai prievolės dalykas yra nedalus. Remdamasi šiais argumentais, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolega administracinėje byloje **Nr. AS⁵⁵⁶-11/2011** pakeitė pirmosios instancijos teismo nutartį, priteisdama trečiajam suinteresuotam asmeniui ne 1 500 Lt solidariai iš visų pareiškėjų, o po 750 Lt iš kiekvieno pareiškėjo.

[2011 m. vasario 4 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. AS⁵⁵⁶-11/2011**. *T. B. ir J. B. prieš Vilniaus apskrities viršininko administraciją (Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos)*. Procesinio sprendimo kategorija 59].

Administracinių bylų teiseną reglamentuojantys teisės aktai numato, kad administracinis teismas atsisako nagrinėti skundą (prašymą), jeigu tai nėra priskirta teismų kompetencijai. Jeigu skundas ar prašymas jau priimtas, byla nutraukiama, paaiškėjus, kad byla nepriskirtina administracinių teismų kompetencijai, išskyrus atvejus, kai byla teisinga bendrosios kompetencijos teismui (Administracinių bylų teisenos įstatymo 37 str. 2 d. 1 p., 101 str. 1 p.). Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2011 metais ne kartą pasisakė dėl galimybės ginčyti tam tikrus valstybinio ar vietos valdymo institucijų priimtus aktus administracinių bylų teisenos tvarka.

Be jau apžvelgtos administracinės bylos Nr. A⁴⁴²-1238/201, kurioje konstatuota, kad ginčas dėl pavedimo atlikti mokestinį patikrinimą negali būti savarankišku administracinės bylos dalyku, paminėtinos ir kitos 2011 metais Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme išnagrinėtos bylos, kuriose pasisakyta dėl galimybės ginčyti tam tikrus viešojo administravimo institucijų priimtus aktus.

Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-69/2011 išplėstinė teisėjų kolegija pasisakė dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Medicinos centro Centrinės medicinos ekspertizės komisijos (toliau – ir CMEK) ekspertinio sprendimo ginčijimo. Byloje išaiškinta, kad vientisos (vienos) administracinės procedūros metu, prieš priimant galutinį sprendimą, gali būti ir dažnai yra surašomas ne vienas viešojo administravimo institucijos dokumentas (pvz., tarnybinis pranešimas, paklausimas, siuntimas, teikimas, tarnybinė išvada ar kt.). Šie dokumentai paprastai atlieka tik pagalbinį, tarpinį ar aptarnaujantį vaidmenį viešojo administravimo procedūroje ir jais dažniausiai nėra įforminami baigiamieji (galutiniai) kompetentingų (įgaliotų) asmenų (pareigūnų) sprendimai tuo klausimu, dėl kurio buvo pradėta administracinė procedūra. Jais gali būti sprendžiami įvairūs procedūriniai klausimai, tiesiogiai nesusiję su asmens teisių ar pareigų atsiradimu, pasikeitimu ar išnykimu (pasibaigimu). Dėl šios priežasties šie dokumentai dažnai (tačiau jokių būdu ne visada) suinteresuotiems asmenims jokių materialinių teisinių pasekmių nesukelia. Savo ruožtu administraciniams teismams priskirta nagrinėti administracines bylas dėl viešojo administravimo subjektų priimtų teisės aktų, taip pat veiksmų (neveikimo), darančių įtaką asmenų teisėms ar įstatymų saugomiems interesams, teisėtumo. Kai skundžiamas aktas ar veiksmas akivaizdžiai jokių teisinių pasekmių nesukelia, jis negali būti ginčo administraciniame teisme objektu.

Tam, kad pareigūnui, kuris buvo sužalotas, susižalojo arba kurio sveikata buvo sutrikdyta atliekant tarnybines pareigas, būtų išmokėta kompensacija, jo atžvilgiu turi būti ir yra pradedama administracinė procedūra, kurios pagrindinis tikslas ir rezultatas yra administracinio sprendimo, t. y. individualaus administracinio akto, kuriuo būtų nuspręsta, ar nukentėjusiam pareigūnui priklauso Vidaus tarnybos statuto 40 straipsnyje numatyta kompensacija (o jei taip – tai ir kokio dydžio), priėmimas. CMEK ekspertinis sprendimas šioje procedūroje yra tik tarpinis dokumentas, kuris yra pagrindas įstaigos vadovui (kitam įgaliotam asmeniui) priimti baigiamąjį (galutinį) aktą – sprendimą dėl kompensacijos išmokėjimo ar atsisakymo ją mokėti. CMEK ekspertinis sprendimas nėra administracinis aktas, kuriuo galutinai išsprendžiamas kompensacijos mokėjimo (nemokėjimo) klausimas, nes teisės aktai apskritai nesuteikia teisės CMEK spręsti šio – kompensacijos išmokėjimo (atsisakymo išmokėti) – klausimo. Todėl šis ekspertinis sprendimas negali būti savarankišku skundo objektu ir savarankišku administracinės bylos dalyku. Tačiau argumentai (bet ne savarankiškas reikalavimas) dėl CMEK ekspertinio sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo administraciniame teisme gali būti teikiami ginčijant galutinį įstaigos vadovo sprendimą dėl kompensacijos mokėjimo (atsisakymo mokėti).

[2011m. birželio 20 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-69/2011. T. Š. prieš Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Medicinos centrą. Procesinio sprendimo kategorija 16.2].

Administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-2735/2011 teisėjų kolegija taip pat pasisakė dėl galimybės ginčyti Vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus įsakymą, kuriuo paskirtas papildomas nelaimingo atsitikimo darbe tyrimas. Byloje pažymėta, kad ginčytu įsakymu (Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus įsakymas „Dėl lengvo nelaimingo atsitikimo darbe,

įvykusio 2009-03-19 A. K., papildomo tyrimo“) buvo įformintas tik procedūrinę reikšmę turintis veiksmas, t. y. tik pagrindas atlikti papildomą ar pakartotinį nelaimingo atsitikimo darbe tyrimą. Ginčytas aktas buvo tik vienas iš viešojo administravimo procedūros, kurios pabaigoje gali būti priimtas galutinis sprendimas, pareiškėjui sukeliantis materialias teises pasekmes, metu priimamų dokumentų. Ginčytas įsakymas savarankiškai, nepriklausomai nuo galutinio sprendimo, nepaveikia pareiškėjo turimų teisių apimties. Todėl Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektorius įsakymo, kuriuo paskirtas papildomas nelaimingo atsitikimo darbe tyrimas, teisėtumas negali būti savarankišku administracinės bylos dalyku. Nesutikdamas su tokio pobūdžio procedūriniu sprendimu (veiksmu), pareiškėjas šio nesutikimo argumentus (bet ne savarankiškus reikalavimus) gali pareikšti įstatymų nustatyta tvarka ginčydamas galutinį Valstybinės darbo inspekcijos sprendimą (šiuo atveju – Nelaimingo atsitikimo darbe aktą, kuriame nustatytos nelaimingo atsitikimo darbe aplinkybės ir priežastys, nurodytos priemonės panašių atsitikimų priežastims pašalinti) šioje viešojo administravimo procedūroje.

[2011 m. spalio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-2735/2011. *Uždaroji akcinė bendrovė „Senukų prekybos centras“ prieš Valstybinę darbo inspekciją ir Valstybinės darbo inspekcijos Kauno skyrių*. Procesinio sprendimo kategorija 6.5; 72.1].

Taip pat atkreiptinas dėmesys į administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-2277/2011 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos išdėstytus reikalavimus, keliamus pirmosios instancijos teismo sprendimui, kuriuo atitinkama byla grąžinama institucijai papildomam tyrimui atlikti.

Nurodytoje administracinėje byloje Vilniaus apygardos administracinis teismas, išnagrinėjęs pareiškėjo Vilniaus miesto savivaldybės skundą dėl Konkurencijos tarybos nutarimo, jį tenkino iš dalies – panaikino Konkurencijos tarybos nutarimą ir įpareigojo šią instituciją atlikti papildomą tyrimą.

Vertinant šį pirmosios instancijos teismo sprendimą, apžvelgiamoje byloje nurodyta, kad teismo teisė pavesti institucijai pakartotinai atlikti tyrimą iš esmės yra išimtinio pobūdžio. Ši teisė pripažintina tik tais atvejais, kai egzistuoja objektyvi būtinybė naujai atlikti tam tikrus viešojo administravimo subjekto kompetencijai priskirtus veiksmus, kuriais turėtų būti pašalintos teisiškai reikšmingos aplinkybės, kliudančios priimti pagrįstą sprendimą dėl kilusio ginčo (pvz., žr. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugpjūčio 22 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-2448/2011). Išplėstinės teisėjų kolegijos manymu, tokia praktika yra susijusi su Administracinių bylų teisenos įstatymo 81 straipsnio nuostatomis, kuriose numatyta, jog nagrinėdami administracines bylas, teisėjai privalo aktyviai dalyvauti tiriant įrodymus, nustatant visas bylai svarbias aplinkybes ir visapusiškai, objektyviai jas ištirti. Taigi administracinis teismas, turėdamas pareigą būti aktyvus, paprastai neturėtų įpareigoti atitinkamą instituciją iš naujo atlikti tyrimą ar išnagrinėti skundą, kai byla administraciniame teisme gali būti teisingai ir iš esmės išnagrinėta tiesiog kruopščiai ir visapusiškai įvertinant byloje surinktus įrodymus arba be neproporcingų ir neadekvačių situacijai procesinių priemonių (įvertinant ir poreikį bylas nagrinėti operatyviai, taip pat užtikrinti teisę būti išklaustytu) surinkus tam tikrus papildomus duomenis ar įrodymus. Kadangi nagrinėjamoju atveju pirmosios instancijos teismas nepakankamai pagrindė byloje priimtą sprendimą įpareigoti Konkurencijos tarybą atlikti papildomą tyrimą, neatliko byloje surinktų įrodymų vertinimo, nenustatinėjo jų pakankamumo byloje nagrinėjamiems klausimams išspręsti, nenurodė, kokie kiti įrodymai turi būti iš naujo surinkti atliekant tyrimą Konkurencijos taryboje,

kad būtų galima priimti teisingą sprendimą, toks sprendimas, išplėstinės teisėjų kolegijos požiūriu, aptarta apimtimi negali būti teisėtas.

[2011 m. gruodžio 15 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁵⁰²-2277/2011**. *Vilniaus miesto savivaldybė prieš Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybą*. Procesinio sprendimo kategorija 7.1]

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje, kaip ir kiekvienais metais, pasitaiko nemažai klausimų, susijusių su išankstine administracinių ginčų nagrinėjimo tvarka.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nuosekliai vystydamas savo praktiką administracinių ginčų komisijų kompetencijos klausimais, administracinėje byloje **Nr. A⁵⁵⁶-329/2011** nurodė, kad Administracinių ginčų komisijų darbo nuostatų 40 punkte pateiktas baigtinis sprendimų, kuriuos turi teisę priimti administracinių ginčų komisija, ikiteismine tvarka išnagrinėjusi administracinį ginčą, sąrašas. Šiame sąraše administracinių ginčų komisijos sprendimo, kuriuo būtų galima panaikinti skundžiamą administracinį aktą, nėra. Todėl atsižvelgiant į viešojoje teisėje galiojantį principą, kad tai, kas nėra tiesiogiai leista, yra uždrausta, minėta nuostata plečiamai negali būti aiškinama. Vyriausioji administracinių ginčų komisija nėra teisminė institucija, todėl jos įgaliojimai negali būti prilyginami teismo įgaliojimams. Jeigu administracinių ginčų komisijai būtų suteikta teisė savo sprendimu panaikinti ginčijamą administracinį aktą, jos sprendimų vykdymo užtikrinimo institutas apskritai taptų nereikalingas (tais atvejais, jeigu administracinių ginčų komisija priimtų sprendimą panaikinti viešojo administravimo institucijos sprendimą, nenurodydama papildomų įpareigojimų jai).

Apžvelgiamoje byloje Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba pateikė teismui prašymą panaikinti Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos sprendimą, kuriuo ši ikiteisminė institucija, išnagrinėjusi R. R. skundą, nusprendė panaikinti Lygių galimybių kontrolieriaus sprendimą įspėti R. R. Teisėjų kolegija, atsižvelgusi į pirmiau nurodytus argumentus, konstatavo, kad toks Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos sprendimas nėra teisėtas, todėl grąžino R. R. skundą jai nagrinėti iš naujo.

[2011 m. kovo 28 d. sprendimas administracinėje byloje **Nr. A⁵⁵⁶-329/2011**. Procesinio sprendimo kategorija 26; 37.1; 38]

Administracinėse bylose **Nr. A⁵⁵⁶-2735/2011** ir **Nr. AS⁶²-417/2011** Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pasisakė dėl to, ar tam tikrų ginčų nagrinėjimui įstatymuose yra įtvirtinta privaloma ikiteisminė tvarka.

Administracinėje byloje **Nr. A⁵⁵⁶-2735/2011** apeliacinės instancijos teismas, patvirtindamas ankstesnę savo praktiką, konstatavo, kad Valstybinės darbo inspekcijos inspektorių veiksmams ir sprendimams skųsti išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka nėra privaloma. Pareiškėjas, norėdamas apskųsti (papildomo) nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo išvadas, turi alternatyvą: kreiptis arba į Lietuvos Respublikos vyriausiąją valstybinį darbo inspektorių, arba tiesiogiai į teismą.

[2011 m. spalio 27 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. A⁵⁵⁶-2735/2011**. *Uždaroji akcinė bendrovė „Senukų prekybos centras“ prieš Valstybinę darbo inspekciją ir Valstybinės darbo inspekcijos Kauno skyrių*. Procesinio sprendimo kategorija 6.5; 72.1]

Teismo praktikoje taip pat kilo klausimas dėl kariams paskirtų drausminių nuobaudų ginčijimo tvarkos. Nors šiuo metu galiojantis Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas (toliau – Karo tarnybos įstatymas) nustato aiškią tokių ginčų nagrinėjimo tvarką, administracinėje byloje **Nr. AS⁶²-417/2011** išplėstinės teisėjų kolegijos pateikti išaiškinimai dėl anksčiau galiojusių teisės normų, reglamentuojančių karių drausminę atsakomybę, iš esmės atspindi vėliau pasikeitusį teisinį reguliavimą.

Šioje byloje atkreiptas dėmesys, kad kario tarnyba pasižymi ypatinga specifika. Ši aplinkybė suponuoja, kad ginčai, susiję su karių drausme ir tarnyba, gali būti sprendžiami specialia tvarka, be kita ko, apimančia reikalavimą tokį ginčą visų pirma spręsti ne teisme.

Karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (1999 m. liepos 7 d. įstatymo Nr. VIII-1289 redakcija) buvo įtvirtinta, kad ginčai dėl priėmimo į karo tarnybą, nušalinimo nuo pareigų, perkėlimo į kitas pareigas, dėl karių laipsnių, drausminių nuobaudų, kario tarnybos sutarties pratęsimo nagrinėjami krašto apsaugos ministro nustatyta tvarka. Sprendimas gali būti apskūstas pagal pavaldumą aukštesniajam vadui ar pareigūnui iki krašto apsaugos ministro imtinai. Kaip matyti iš Kariuomenės drausmės statuto (toliau – ir Statutas) 1 straipsnio, skundų padavimo ir nagrinėjimo tvarką, t. y. minėtų ginčų sprendimo tvarką, nustatė šio Statuto 57 – 64 straipsniai. Išplėstinės teisėjų kolegijos manymu, Statuto normos neįtvirtino kario teisės tiesiogiai teismui skūsti jam paskirtą drausminę nuobaudą, nes toks aiškinimas paneigtų Karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 1 dalies (1999 m. liepos 7 d. įstatymo Nr. VIII-1289 redakcija) nuostatą, kad sprendimas dėl drausminės nuobaudos gali būti apskūstas pagal pavaldumą aukštesniam vadui ar pareigūnui. Taigi konstatuota, kad ginčai dėl kariams paskirtų drausminių nuobaudų visų pirma privalėjo būti nagrinėjami žinybine ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka. Pirmiau minėta karo tarnybos santykių specifika, kuriai būdingi griežto pavaldumo ir kiti statutiniai santykiai, atsižvelgiant į būtinybę sudaryti sąlygas darniam krašto apsaugos sistemos funkcionavimui bei veiksmingai žmogaus teisių apsaugai, suponavo specifinį bei savitą ginčų sprendimo mechanizmą – ginčus, susijusius su kariams paskirtomis drausminėmis nuobaudomis, pirmiausia spręsti pačios krašto apsaugos ir karo tarnybos sistemos viduje.

[2011 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje **Nr. AS⁶²-417/2011**. V. B. prieš *Lietuvos kariuomenės karinių oro pajėgų Oro gynybos batalioną*. Procesinio sprendimo kategorija 63.3.3; 80.13]